

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

ERGENLERDE ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARI İLE YALNIZLIK VE
İYİMSERLİK KÖTÜMSERLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra TOPALOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Mustafa USLU

Antalya, 2024

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım ‘**Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumları İle Yalnızlık ve İyimserlik Kötümserlik Algıları Arasındaki İlişkinin incelenmesi**’ adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanan aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içerisindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak çerçevesinden elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim. Çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

27/05/2024

Esra TOPALOĞLU

TEŞEKKÜRLER

Bu çalışmanın amacı ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasındaki ilişkinin incelemektir.

Araştırmanın amacına ulaşmak için bana tecrübesi ile yol gösteren, sunduğu geri bildirimlerinden ve katkılarından dolayı tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa Uslu'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Benim bu günlere gelmemi sağlayan, desteklerini maddi manevi esirgemeyen, başarılı olacağıma her daim inanan annem Hafize TOPALOĞLU'na ve babam İsmail TOPALOĞLU'na, her koşulda yanımda olup beni destekleyen kardeşim Gökçe TOPALOĞLU'na, yine her zaman yanımda olan ve beni yürekten destekleyen Theodoros KASAPOGLOU'na teşekkür ederim.

Esra TOPALOĞLU

Antalya-2024

ÖZET

ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE YALNIZLIK VE İYİMSERLİK KÖTÜMSERLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

TOPALOĞLU, Esra

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa USLU

Haziran, 2024, 131 Sayfa

Bu araştırmada, ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları, yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algılarının cinsiyet, yaş, sınıf, gelir durumu, kardeş sayısı, anne baba sağ olma durumu, anne baba eğitim durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Betimsel araştırma modelinin uygulandığı araştırmanın örneklem grubu, 2023-2024 yılında Antalya Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı altı resmi lisede 9., 10., 11. ve 12. Sınıfta öğrenim görmekte olan 286'sı kız, 249'u erkek olmak üzere toplam 535 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmada veri toplarken Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen “Anne Baba Tutum Envanteri (ABTE)”, Yıldız ve Duy (2014) tarafından geliştirilen “Yalnızlık Ölçeği (UCLA)”, Çalışkan ve Uzunkol (2018) tarafından geliştirilen “İyimserlik Kötümserlik Ölçeği” (İKÖ) ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Veriler IBM SPSS Statistics Version 26 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde, t- testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Berforoni testi, Post Hock testi ve Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda, istatistik verilerine bakıldığında ergenlerde algılanan anne baba tutumlarının alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında pozitif yönlü zayıf, kötümserlik ile negatif yönlü zayıf ve yalnızlık ile

negatif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur. Algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında negatif yönlü çok zayıf, kötümserlik ile pozitif yönlü zayıf, yalnızlık ile pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur. Algılanan otoriter tutumu ile iyimserlik arasında negatif yönlü zayıf, kötümserlik ile pozitif yönlü zayıf ve yalnızlık ile pozitif yönlü ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca ergenlerde iyimserlik kötümserlik algıları ile yalnızlık arasındaki ilişkiye bakıldığında iyimserlik ile yalnızlık arasında negatif yönlü zayıf, kötümserlik ile yalnızlık arasında negatif yönlü orta düzey ilişki söz konusudur.

Ergenlerin araştırma değişkeni olan algılanan anne baba tutumları alt boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) toplam puanları demografik değişkenlere göre incelendiğinde ebeveynlerini otoriter ve demokratik algılayan ergenlerde okudukları sınıfa göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca demokratik ebeveyn tutumuna sahip olan ergenlerde anne baba eğitim düzeyine göre farklılık göstermiştir. Araştırmanın bir başka değişkeni olan yalnızlık gelir durumuna göre farklılık göstermiştir. İyimserlik ve kötümserliğin bir alt boyutu olan kötümserlik algısı gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Algılanan anne baba tutumu, yalnızlık, iyimserlik- kötümserlik algısı, ergenlik.*

ABSTRACT

In this study, the relationship between perceived parental attitudes in adolescents and perceptions of loneliness and optimism-pessimism was examined. Additionally, it was investigated whether adolescents' perceived parental attitudes, perceptions of loneliness, and optimism-pessimism differed according to gender, age, grade level, income status, number of siblings, parental survival status, and parental education level. The sample group of the study, where a descriptive research model was applied, consisted of 535 students, 286 of whom were female and 249 were male, studying in the 9th, 10th, 11th, and 12th grades in six public high schools affiliated with the Antalya Directorate of National Education in the years 2023-2024. In this research, data were collected using the "Parental Attitude Inventory (PAI)" developed by Kuzgun (1972), the "Loneliness Scale (UCLA)" developed by Yıldız and Duy (2014), the "Optimism-Pessimism Scale (OPS)" developed by Çalışkan and Uzunkol (2018), and the "Personal Information Form" developed by the researcher.

The data were analyzed using the IBM SPSS Statistics Version 26 package program. In the analysis of the obtained data, t-test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Bonferroni test, Post Hoc test, and Correlation Analysis were used. The significance level in the study was accepted as.

According to the statistical data of the research, it was observed that there was a significant relationship between perceived parental attitudes in adolescents, which are sub-dimensions of perceived parental attitudes: perceived democratic parental attitude, perceived overprotective parental attitude, perceived authoritarian parental attitude, and perceptions of loneliness and optimism-pessimism. A weak positive relationship was found between perceived democratic parental attitude and optimism, a weak negative relationship between pessimism and loneliness, and a weak negative relationship between perceived overprotective parental attitude and optimism, a weak positive relationship between pessimism and loneliness. A weak negative relationship was found between perceived authoritarian attitude and optimism, a weak positive relationship between pessimism and loneliness. Additionally, when the relationship between perceptions of optimism-pessimism and loneliness in adolescents was examined, a weak negative relationship was found between optimism and loneliness, and a moderate negative relationship was found between pessimism and loneliness.

When the total scores of perceived parental attitude sub-dimensions (democratic, overprotective, authoritarian) of adolescents, which were the research variables, were examined

according to demographic variables, it was found that there were differences according to the grade level in adolescents perceiving their parents as authoritarian and democratic. Additionally, differences were found according to parental education level in adolescents with a democratic parental attitude. Another variable of the study, loneliness, showed differences according to income status. The perception of pessimism, a sub-dimension of optimism-pessimism, showed significant differences according to income level.

Keywords: *Perceived parental attitude, loneliness, optimism-pessimism perception, adolescence.*

İÇİNDEKİLER

DOĞRULUK BEYANI

TEŞEKKÜRLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırma Problemi.....	2
1.3.1. Alt Problemler.....	2
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Sayıltıları.....	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.7. Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ

ARAŞTIRMALAR

2.1. Algılanan Anne Baba Tutumu.....	5
2.1.1. Algılanan Anne ve Baba Tutumu ile İlgili Tanımlar.....	5
2.1.2. Algılanan Anne Baba Tutumlarının Sınıflandırılması.....	6
2.1.3. Algılanan Anne Baba Tutumlarını Oluşturan Etmenler.....	11

2.1.4. Algılanan Anne Baba Tutumu ile İlgili Kuramsal Görüş ve Yaklaşımlar.....	12
2.1.5. Algılanan Anne Baba Tutumu ile İlgili Araştırmalar.....	15
2.2. Yalnızlık.....	18
2.2.1. Yalnızlık ile İlgili Tanımlamalar.....	18
2.2.2. Yalnızlığın Türleri.....	19
2.2.3. Yalnızlığın Nedenleri.....	21
2.2.4. Yalnızlığın Etkileri.....	22
2.2.5. Yalnızlık ile İlgili Kuramsal Görüş ve Yaklaşımlar.....	24
2.2.6. Yalnızlık ile İlgili Araştırmalar.....	30
2.3. İyimserlik – Kötümserlik	33
2.3.1 İyimserlik – Kötümserlik ile İlgili Tanımlar.....	33
2.3.2. İyimserlik – Kötümserliğin Çocuk ve Ebeveyn Üzerindeki Etkisi.....	34
2.3.3. Pozitif Psikoterapi Perspektifinden İyimserlik – Kötümserlik Kavramı.....	35
2.3.4. İyimserlik – Kötümserlik ile İlgili Araştırmalar.....	36

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	39
3.2. Çalışma Grubu.....	40
3.3. Veri Toplama Araçları.....	41
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	41
3.3.2. Algılanan Anne Baba Tutum Envanteri.....	41
3.3.3. UCLA Yalnızlık Ölçeği.....	42
3.3.4. Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği.....	43
3.4.Verilerin Toplanması.....	43
3.5.Verilerin Analizi.....	44

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	54
4.2. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	55
4.3. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Sınıfa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	56
4.4. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	57
4.5. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	58
4.6. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Yaşadığı Yere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	59
4.7. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular....	59
4.8. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	60
4.9. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	62
4.10. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	63
4.11. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Sınıfa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	63
4.12. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	63
4.13. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	64

4.14. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Yaşadığı Yere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	65
4.15. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	65
4.16. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Anne Baba Sağ Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	66
4.17. Ergenlerde İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	67
4.18. Ergenlerde İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	67
4.19. Ergenlerde İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Sınıfa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	68
4.20. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	68
4.21. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	69
4.22. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Yaşadığı Yere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	70
4.23. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	70
4.24. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	71
4.25. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) ile Yalnızlık Ve İyimserlik Kötümserlik Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular.....	72

BÖLÜM V
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	73
5.2. Öneriler.....	87
KAYNAKÇA.....	88
EKLER	
Ek-1 Kişisel Bilgi Formu.....	105
Ek-2 Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği.....	106
Ek-3 UCLA Yalnızlık Ölçeği (Kısa Form)	108
Ek-4 Ergenlerde İyimserlik Kötümserlik Ölçeği.....	109
Ek-5 Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği İçin Alınan İzin.....	110
Ek-6 UCLA Yalnızlık Ölçeği (Kısa Form) İçin Alınan İzin.....	111
Ek-7 Ergenlerde İyimserlik Kötümserlik Ölçeği İçin Alınan İzin.....	112
Ek-8 Etik Kurul İzni.....	113
Ek-9 Araştırma Uygulama İzni.....	114

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Frekans, Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maximum Değerleri.....	40
Tablo 3.5.1: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Testine Ait Sonuçlar.....	44
Tablo 4.1: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	54
Tablo 4.2: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	55
Tablo 4.3.1: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Sınıfa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	56
Tablo 4.3.2: Ergenlerde Algılanan Demokratik Ebeveyn Tutumu ile Okudukları Sınıfa Göre Berforoni Testi Sonuçları.....	56
Tablo 4.3.3: Ergenlerde Algılanan Otoriter Ebeveyn Tutumu ile Okudukları Sınıfa Göre Berforoni Testi Sonuçları.....	57
Tablo 4.4: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	57
Tablo 4.5: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	58
Tablo 4.6: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Yaşadığı Yere Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	59
Tablo 4.7: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	59
Tablo 4.8.1: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	60
Tablo 4.8.2: Ergenlerde Algılanan Demokratik Ebeveyn Tutumu ile Anne Eğitim Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları.....	61
Tablo 4.8.3: Ergenlerde Algılanan Demokratik Ebeveyn Tutumu ile Baba Eğitim Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları.....	61

Tablo 4.9: Algılanan Yalnızlık Puanının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4.10: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Yaşa Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.	63
Tablo 4.11: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Yaşa Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.	63
Tablo 4.12.1: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	64
Tablo 4.12.2: Ergenlerde Yalnızlık ile Gelir Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.13: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	65
Tablo 4.14: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Yaşadığı Yere Göre Tek Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	65
Tablo 4.15: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	66
Tablo 4.16: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	66
Tablo 4.17: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	67
Tablo 4.18: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	67
Tablo 4.19: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	68
Tablo 4.20.1: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	68
Tablo 4.20.2: Ergenlerde Kötümserlik Algıları ile Gelir Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları.....	69
Tablo 4.21: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	69

Tablo 4.22: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Yaşadığı Yere Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	70
Tablo 4.23: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	70
Tablo 4.24: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	71
Tablo 4.25 Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Dağılım Sonuçları.....	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Algılanan Anne Baba Tutumları Maccoby-Martin.....	14
Şekil 3.5.1: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Demokratik Ebeveyn Tutumu)	45
Şekil 3.5.2: Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= Demokratik Ebeveyn Tutumu).....	46
Şekil 3.5.3: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu)	46
Şekil 3.5.4: Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= Demokratik Ebeveyn Tutumu).....	47
Şekil 3.5.5: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Otoriter Ebeveyn Tutumu)	47
Şekil 3.5.6: Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= Otoriter Ebeveyn Tutumu).....	48
Şekil 3.5.7: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımsız Değişken= Yalnızlık)	49
Şekil 3.5.8: Normal Olasılık Grafiği (Bağımsız Değişken= Yalnızlık)	49
Şekil 3.5.9: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımsız Değişken= İyimserlik)	50
Şekil 3.5.10: Normal Olasılık Grafiği (Bağımsız Değişken= İyimserlik)	51
Şekil 3.5.11: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımsız Değişken= Kötümserlik)	51
Şekil 3.5.12: Normal Olasılık Grafiği (Bağımsız Değişken= Kötümserlik)	52

KISALTMALAR LİSTESİ

APA: American Psychological Assosiation

ABTÖ: Anne Baba Tutumu Ölçeği

DSM: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

SPSS: Statistical Packages for Social Science

UCLA Yalnızlık Ölçeği: University of California, Los Angeles Yalnızlık Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Birey yaşamı süresince farklı yaşam dönemlerinden geçerler. Bu dönemlerden biri olan ergenlik döneminde birey biyolojik, psikolojik ve sosyal anlamda değişme ve gelişme sağlar. Bireyin ilk sosyal çevresi olarak kabul edilen aile, çocuğun büyürken ve gelişirken yetişkin yaşama hazırlandığı yerdir ve çocuğun büyürken psiko-sosyal gelişimini en çok etkileyen faktörlerden birisidir. Ergenlik, aynı zamanda bireyselliğe adım atan ergenin ebeveynler ile ayrışmasını da içermektedir. Anne babasından ayrışmaya başlayan ergen sosyal hayata yönelerek kendine ait bir alan yaratma çabasına girer. Burada, ilk defa karşılaştığı sosyal yapı olan aile içerisinde algılanan ebeveyn tutumu ise bireylerin hayatlarına yön verirken ve seçim yaparken önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Verdiği seçimler sonucunda ebeveynleri tarafından desteklediğini hisseden ergen bireyselliğe daha sağlıklı adım atarken özerklik kazanması da kolaylaştığı söylenebilir.

İnsan, varoluşsal olarak hayatta kalmak adına başkalarına ihtiyaç duyan ve bu nedenle kolektif yaşayan bir canlı olmasıyla birlikte herkes farklı yaşam dönemlerinde yalnızlığı deneyimleyebilmektedir. İngilizcesi loneliness olan yalnızlık, İngilizcesi aloness olan tek başına olma ve İngilizcesi solitude olan inziva kavramlarının yerine de kullanıldığı görülmektedir. Anlam açısından üç kavrama bakıldığında yalnızlık bireyin hoşuna gitmeyen, acı veren istenmeyen bir duyguyken tek başına olma ve inzivada olma tercih sonucu oluşmaktadır (Gençtan, 1999; Galanaki 2004; akt. Körler, 2011). Buna istinaden denebilir ki ergenlik dönemindeki birey bireyselliğe adım atarken sosyal çevre içerisinde yer edinmesini ve sağlıklı güven dolu ilişkiler geliştirmesini bekleriz. Sosyal çevre içerisinde yer edinmekte zorlanan veya güvenli ilişkiler kuramayan ebeveyn yalnızlığı deneyimleyebilmekte.

Her bireyin algıladığı durumlar ve geleceğe bakışı farklılık gösterir. Kimi bireyler olumlu bir yaklaşım sergilerken, diğerleri daha karamsar bir tutum benimserler. İyimserlik veya kötümserlik istemli veya istemsiz olarak ortaya çıkabilir. Bu nedenle, bu kavramları ayrı ayrı ele almak mümkündür. İyimserlik, bir bireyin olaylara karşı tutumlarından biri olarak kabul edilebilir (Urgan ve Sevim, 2019: 70).

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1. Ergenlerin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, gelir durumu, kardeş sayısı, anne baba sağ olma durumu, anne baba eğitim durumuna göre algılanan anne baba tutumları ve alt boyutlarının farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması
2. Ergenlerin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, gelir durumu, kardeş sayısı, anne baba sağ olma durumu, anne baba eğitim durumuna göre yalnızlık algılarının farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması.
3. Ergenlerin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, gelir durumu, kardeş sayısı, anne baba sağ olma durumu, anne baba eğitim durumuna iyimserlik kötümserlik algılarının farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması.
4. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) ile yalnızlık düzeyi toplam puanları arasında ilişki olup olmadığını saptamak.
5. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) ile iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarını arasında ilişki olup olmadığını saptamak.

1.3. Araştırma Problemi

Araştırmanın problemi, ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik arasındaki ilişki var mıdır?

1.3.1. Alt Problemler

1. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları cinsiyete göre fark göstermekte midir?
2. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları yaşa göre fark göstermekte midir?
3. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları sınıfa göre fark göstermekte midir?
4. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları gelir durumuna göre fark göstermekte midir?
5. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları kardeş sayısına göre fark göstermekte midir?
6. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları yaşadığı yere göre fark göstermekte midir?
7. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları anne baba sağ olma durumuna göre fark göstermekte midir?

8. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları anne baba eğitim durumuna göre fark göstermekte midir?
9. Ergenlerin algıladığı yalnızlık cinsiyete göre fark göstermekte midir?
10. Ergenlerin algıladığı yalnızlık yaşa göre fark göstermekte midir?
11. Ergenlerin algıladığı yalnızlık sınıfa göre fark göstermekte midir?
12. Ergenlerin algıladığı yalnızlık gelir durumuna göre fark göstermekte midir?
13. Ergenlerin algıladığı yalnızlık kardeş sayısına göre fark göstermekte midir?
14. Ergenlerin algıladığı yalnızlık yaşadığı yere göre fark göstermekte midir?
15. Ergenlerin algıladığı yalnızlık anne baba sağ olma durumu göre fark göstermekte midir?
16. Ergenlerin algıladığı yalnızlık anne baba eğitim durumuna göre fark göstermekte midir?
17. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları cinsiyete göre fark göstermekte midir?
18. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları yaşa göre fark göstermekte midir?
19. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları sınıfa göre fark göstermekte midir?
20. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları gelir durumuna göre fark göstermekte midir?
21. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları kardeş sayısına göre fark göstermekte midir?
22. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları yaşadığı yere göre fark göstermekte midir?
23. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları anne baba sağ olma durumu göre fark göstermekte midir?
24. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları anne baba eğitim durumuna göre fark göstermekte midir?
25. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutlarının (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) yalnızlık düzeyi toplam puanları arasında ilişki var mıdır?
26. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) iyimserlik algıları toplam puanları arasında ilişki var mıdır?
27. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) kötümserlik algıları toplam puanları arasında ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bireylerin biyopsikososyal varlıklar olduğu düşünüldüğünde bireylerin diğerleri ile kurduğu ilişki ve algıladıkları tutum önem arz ederken, sosyal olarak ilk öğrenmenin ve kabulün sağlandığı düşünülen aile ve ebeveynlerinden algılanan tutumun ergenlerin yaşamlarında etkili olabileceği düşünülmektedir. Ebeveyn tutumlarının kültüre özgü yanları olduğu bilinmektedir dolayısıyla Türkiye’de algılanan ebeveyn tutumları konusunu detaylı bir biçimde araştırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde ergenlerde algılanan

anne baba tutumu ile yalnızlık algıları arasında yapılmış araştırma mevcut olmakla birlikte ergenlerde yalnızlık ve algılanan anne baba tutumu ile iyimserlik kötümserlik algıları arasında ve üçünün bir arada ele alındığı araştırmaya rastlanmamıştır. Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algılarının arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırma ülkemizde bu konular ile ilgili yapılmış çalışmalara katkı sağlaması ve kendinden sonra yapılacak çalışmalara da ışık tutması açısından literatüre katılması yararlı olacaktır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmada kullanılacak olan ölçekleri öğrencilerin içten ve doğru yanıtlayacakları varsayılmaktadır.
- Veri toplama araçları ölçülmek istenen özellikleri ölçebilecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.
- Seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Elde edile veriler sadece Antalya ili ile sınırlıdır.
- İlişkisel bir araştırma olduğu için bir neden sonuç ilişkisi elde edilmemektedir.
- Elde edilen veriler örneklem grubunun ölçeklere verdiği yanıtlarla ile sınırlıdır.
- Algılanan anne baba tutumları, yalnızlık ve iyimserlik-kötümserliğe ait veriler sadece ölçeğin ölçmüş olduğu özellikler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Ebeveyn Tutumu: Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye dair beklentileri, inançları, tutum ve davranışlarının tamamı olarak tanımlanmaktadır (Darling, Steinberg 1993; akt. Varıcıer 2019:13; akt. Karadeveci, Develi, 2022).

Yalnızlık: Cacioppo ve Patrick'e (2008) göre ise herkesin farklı hayat dönemlerinde deneyimleyebileceği olağan bir duygu, sosyal ihtiyaçlara dikkat çeken bedensel bir açlığa benzetilebilecek bireysel bir deneyimdir. 'Sosyal acı' dışlanmaya, reddedilmeye karşı oluşmuş evrimsel bir adaptasyondur.

İyimserlik ve Kötümserlik: Bazı insanlar diğerlerinden daha olumlu bir bakış açısına sahip olmaya, iyimserliğe eğilimli iken bazıları daha olumsuz bir bakış açısına, kötümserliğe

eğilişimi olabilmektedirler. İyimserliğe eğilimi olan insanlar, hayattan olumlu beklentiler içinde olurlar (Scheier ve Carver, 1985; akt. Çalışkan, Uzunkol, 2018).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERVE

2.1. Algılanan Anne Baba Tutumları

2.1.1. Anne Baba Tutumları

Aile, çocuğun büyürken ve gelişirken yetişkin yaşama hazırlandığı yerdir ve çocuğun büyürken psikososyal gelişimini en çok etkileyen faktörlerden birisidir. İlk defa karşılaştığı sosyal yapı olan aile ortamı, sosyal hayat içinde beklenen ve hesapta olmayan bir takım stres yaratan sorunlarla yüzleşmek durumunda kalabilir. Bu problemlerle etkili bir şekilde başa çıkabilme, uyum sağlayabilme ve sağlıklı yetişkin olma becerisi, ebeveyn tutumlarıyla ilişkilendirilir. Aile hayat döngüsü içinde, bazen aniden ortaya çıkan bazen de muhtemel olan stresli sorunlarla başa çıkabilme yeteneğı, ebeveynin kendi farkındalığını artırmasına ve çocuk için sağlıklı bir örnek oluşturmaya dayanır. Ebeveyn tutumları, çocuğa problem çözme becerileri, uyum sağlama yeteneğı ve kendine güvenme konularında model oluşturur. Bu nedenle, ebeveynlerin stilleri, alışkanlıkları ve sorun çözme yöntemleri, çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynar (Yıldız, 2004). Anne baba ile çocuk arasındaki ilişki biçimi, çocuğun kişilik gelişimini etkilerken, aynı zamanda büyüdüğünde nasıl bir yetişkin olabileceğini de belirlemektedir (Eldeleklioğlu, 1996; akt. Korkulu, 2019). Cüceloğlu (1998), bireyleri incelerken çocukluk dönemlerinde içinde bulundukları aile ve çevre ortamlarının bilinmesinin öneminden bahsetmektedir. Bu gereklilik, yetişkin bireylerin davranışları ile içinde yetiştiğı ortam ve çevrenin özellikleri arasında bir ilişki olduğu düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Doğduğu günden itibaren çevre ile etkileşim içinde olan çocuğun kişiliğı, öncelikle ile ilk sosyal çevresi olan ailesi tarafından şekillenmektedir. Ardından okul çağıyla birlikte değişen çevresi ile okul ve okul yaşantısındaki bireyler çocukların yaşantısında önemli bir yere sahiptir. Kişiliğın temelleri genellikle ilk 5-6 yıl içinde aile içinde atılmaktadır. Bireyin kişilik gelişiminde birincil sorumluluk ebeveyne aittir. Eğer çocuk, ebeveynleriyle sağlıklı ilişkiler kurmuşsa, kendi yeteneklerini tanır, geliştirir ve kendisi hakkında olumlu düşüncelere sahip olabilir (Kaya, 1997; Korkulu, 2019). Bu süreçte çocuğun oluşturduğu benlik kavramı oldukça önemlidir. Aile ortamında yetişirken, anne-baba ilişkisi, aile içi ilişkiler ve çocuğun kendi yaşlıtlarıyla olan ilişkisi, benlik gelişimini etkileyen temel faktörlerdir (Dündar, 2017).

Ebeveynlik tarzı, çocukların belirli davranışlarını, akademik başarılarını ve kişilik özelliklerini (belli değerleri benimsemelerini, yüksek özgüven kazanmalarını) etkileyebilir (Darling ve Steinberg, 1993). Anne babaların çocuklarıyla olan ilişkisi, çocuğun dünyayı algılayışında yaşamın güvenli ve değerli bir yer mi yoksa tehlikeli ve korkutucu bir yer mi olduğu izlenimini oluşturabilir (Yörükoğlu, 2000, akt. Kırman ve Doğan, 2017).

Çocukların ebeveynlerinden gördükleri davranışlar ve tutumlar, ilerideki kişiliklerini şekillendirirken, kendilerini algılayış biçimlerini oluşturmakta ve çevrelerindeki insanlarla ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Anne babaların davranışları ve tutumları, çocukların duyarlı, mutlu, endişeli, sorumluluk sahibi, sorumsuz veya mutsuz bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunabilir. Çocuklar, anne babalarının davranışlarını ve tutumlarını içselleştirerek sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde önemli bir rol oynarlar (Yaprak, 2007). Çocuğun yetiştiği aile ortamı, çevresindeki insanlarla olan ilişkilerini etkiler. Çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine katkısını anlamak için öncelikle aile üyeleriyle çocuk arasındaki ilişkiye bakmak önemlidir. Bu ilişki, aile üyelerinin çocuğa karşı davranış biçimlerinin ve tutumlarının etkisi altındadır (Hanımoğlu, 2010).

2.1.2. Algılanan Anne Baba Tutumlarının Sınıflandırılması

Anne baba tutumları, çocuğun kişilik gelişiminde belirleyici bir rol oynar bu nedenle ebeveynler, çocuk ile iletişimi ve bundan doğan sonuçta da çocuğun kendisini nasıl algıladığı önem arz etmektedir. Anne ve babanın çocukla olan ilişkisi, sözlü veya sözsüz davranışları çocuğun kişilik gelişimini etkileyen faktörler olarak değerlendirilebilir. Özellikle çocuğun cesaretli, kendini ifade edebilen ve toplumun bir parçası olarak yer edinmesi için anne babanın sevgi ve destek vermeleri önemli yer teşkil eder (Öztürk, 1990; Geçtan, 1995). Anne baba bu bağlamda çocuğun girişkenliğini ve özgüvenini kazanabilmesi için onu desteklemelidir. Her kültürün kendine ait tutum ve çocuk yetiştirmeye ait benimsedikleri stilleri vardır. Aynı toplumda yetişen bireylerin bile anne baba olduklarında benimsedikleri ebeveyn tutumları ve davranışları farklılık gösterebilmektedir. Bu doğrultuda yaptığı çalışmalar ile Diana Baumrind (1966) ebeveynlik stillerini ilk kategorize eden kişidir. Diana Baumrind, beveyn tutumlarını izin verici, otoriter ve koruyucu ebeveynlik stilleri olmak üzere üç ana çocuk yetiştirme tutumu olduğunu önermiştir. Literatür incelendiğinde ebeveyn stilleri ile ilgili birçok farklı kategorizasyon mevcuttur.

2.1.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu

Demokratik tutum, çocuğa karşı verilen koşulsuz sevgi ve saygının gösterildiği, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlılık gösterilen, yaşına göre çocuğun kendisiyle ilgili bazı kararları almasına destekleyen, çocuğun görüşlerine değer verilen, tutarlı, kararlı ve güven verici bir tutumdur (Sezer&Oğuz, 2010).

Demokratik anne baba tutumu, çocuğun kişilik gelişimi için en uygun olanıdır. Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarını denetlerken aynı zamanda onların ihtiyaçlarının karşı duyarlıdırlar. Ebeveynlerin davranışları tutarlı, kararlı ve bu nedenle de güven vericidir. Çocukların bazı davranışları yapmalarına belli sınırlar içinde izin verilir. Bu, çocukların sorumluluk duygusunun gelişmesi için uygun bir ortam olanağı sunar (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

Demokratik ebeveyn tutumunda, denetim ve duyarlılık birbirleriyle denge içindedir. Bu tutumda, uyulması gereken çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine göre ebeveynler çocuklarla birlikte belirlenir. Kurallara uyulmadığında yaptırımının olacağı hakkında da çocuk ile konuşulur ancak bu yaptırımlar duygusal veya fiziksel şiddet içermeyen yaptırımlardır. Kuralları koyarken kesin sınırlar yerine çocuğun da seçme şansının olduğu seçenekler sunulur. İlişkiler karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü temeline dayanır. Demokratik ebeveyn tutumunu benimsemiş anne babalar çocuklarına engelleyici davranmazlar bunun yerine makul sınırlar içinde onlara özgürlük tanırırlar (Weiss 1998, Dönmezer 1999).

Demokratik tutumla birlikte çocuğa bazı sorumlulukları alması için ve bunları yerine getirmesi adına teşvik edilir. Çocuğun davranışları kontrol edilir ancak kontrol ona güvenilmediği izlenimi vermeden yapılır. İstenmeyen davranış sergilendiğinde ceza verilir ancak bu cezalar önemli davranışlar için olur ve çocuğa sebepleri açıklanır. Bu sınırlar tutarlıdır, zaman, yer veya ebeveynin ruh haline göre değişkenlik göstermez. Bu tutum ile anne babalar, çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul eder, onlara değer verir ve bağımsız bir kişilik geliştirmelerine olanak sağlar, böylece onların davranışlarını daha akılcı bir şekilde yönlendirebilirler (Karadeniz 1994, Tuzgöl 1998, Çıkrıkçı 1999).

Demokratik anne baba tutumu, çocuğa karşı duyarsız duyarsız veya çocuğun istediği her şeye izin veren bir ebeveyn tutumu değildir. Aksine aile bu tutumla birlikte çocuğun kabul edilme ve onaylanma isteğini sağlıklı bir şekilde gerçekleştiriyorsa, çocuğun gelişimi ve bireyselliğe adımı olumlu yönde etkilenir. Anne babanın hoşgörüsü çocuğun kendine güvenen, yaratıcı ve birey olmasına yardımcı olur. Ailede, her bireyin istek ve ihtiyaçlarının denge içinde

karşılandığı bir ortamda, sosyal ortamda uygun görülen, kabul edilen, edilmeyen davranışların sınırları belirlidir. Aile bireyleri arasında açık ve net iletişim sağlanır, duygular ve düşünceler açıkça ifade edilir, problemler aile bireyleriyle birlikte çözüm bulmak için çaba sarf edilir (Örgün 2000, Yavuzer 2000, Özgüven 2001, Tola 2003).

Demokratik ebeveyn tutumuna sahip anne babalar tarafından büyütülen çocuklar, sosyal çevreye katılmakta girişken olurlar çünkü bu tutum onlara kendi kararlarını vermeyi, sorumluluk almayı öğretir. Bundan doğan sonuçla çocuklar yaratıcı, başarılı ve öz kontrol sahibidirler. Kendilik algıları yüksektir ve vicdan mekanizmaları gelişmiştir. Ergenlik dönemlerini ise daha etkin, girişken ve yaratıcı bir şekilde yaşarlar. Arkadaş ilişkilerinde kolaylıkla kendilerini ifade edebilirler ve başkalarına saygı ve sevgi gösterebilirler. Anne babası demokratik ebeveyn tutumunu benimsemiş bir aile ortamında yetişen çocuklar, kendilerini ifade etmede zorluk çekmezler, başkaları tarafından kabul edilmekte ve değerli hissetmektedirler. Sosyal ilişkilerini kurmakta ve sürdürmekte sorun yaşamazlar (Öztürk 1990, İkizoğlu 1993, Dönmezer 1999, Yavuzer 2000).

2.1.2.2. Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter ebeveyn tutumu, çocukların gelişim düzeyleri, kişilik özellikleri ve istekleri dikkate alınmadan, ebeveynlerin istekleri doğrultusunda davranmalarının beklediği bir ebeveyn tutumudur. Bu tutumda, çocuğun istenilen şekilde davranmadığında sık sık cezalandırılması yaygındır. Otoriter tutumda, ebeveynler çocuklarına karşı sert bir disiplin uygularlar ve onları sürekli denetlerler bu nedenle çocuklar kişiliklerini şekillendirirken bağımsızlığı engelleyebilir ve özellikle bu durumda erkek çocuklarda saldırganlık düzeylerinde artış olabilir, kendine yönelik olan saygısında düşüşler olabilir (Sezer & Oğuz, 2010). Bu tutumda, ebeveynler genellikle otorite figürü olarak görülürler ve çocukların duygusal ihtiyaçlarına yeterince yanıt vermezler. Otoriter ebeveynler sıklıkla katı kurallar koyarlar ve bu kurallara uymayan çocukları cezalandırırlar. Bu tutumda, otoriter anne babalar genellikle çocuklarıyla tartışmazlar, anlaşmazlar ve onların isteklerini kabul etmezler. Bu ebeveynler, katı, sert ve cezalandırıcı bir tavır sergilerler. İletişim genellikle tek yönlüdür ve çocukların görüşleri ve duyguları önemsizdir. Bu nedenle, çocuklar otoriter bir ortamda yetiştirildiklerinde özgüven eksikliği ve başkalarına saygıda azalma gibi sorunlar yaşayabilirler.

Bu tür bir tutumda çocuk yetiştirirken ceza ön plandadır. Cezalar çocuğun yaşamında kısıtlamaya neden olabilir. Yaşamı boyunca otoriter tutuma ve cezaya maruz kalan çocuk,

kendini her kurala uymak zorunda hisseder ve anne baba tarafından baskı altına alınır. Aile içerisinde ebeveynleri tarafından baskının olduğu bir ortamda büyüyen çocukların özellikleri genellikle sessiz, uysal, nazik ve dikkatli olabilirler. Ancak, aynı zamanda küskün, çekingen ve başkalarının etkisinde kolay kalabilen bir yapıya sahip olabilirler. Bu özellikler, ergenlik döneminde olumsuz davranışlar ve iletişim gruplarına itebilir. Bu durum, çocuklarda değersizlik duygusu oluşturarak kendine saygı eksikliğine neden olabilir ve dolayısıyla kişilik gelişimini olumsuz etkileyebilir (Öğretir, 1999; Dönmezer, 1999; Yavuzer, 2000).

Adölesan döneminde, otoriter ve baskıcı bir tutum sergileyen anne ve babalar, gençlerin kimlik arayışlarında zorluklar yaşamalarına neden olabilirler. Bu tutum, ergenlerin kendilerine güvenmemelerine ve değer vermemelerine yol açabilir. Sonuç olarak, ergenin kendisine ve dolaylı olarak çevresine olan saygısı azalabilir. Ayrıca, baskıcı ve otoriter ebeveynler genellikle sevgiyi sadece pekiştireç olarak kullanırlar, yani çocuklar istedikleri gibi davranıp ebeveynlerinin isteklerini yerine getirdiklerinde sevgi gösterirler. Bu yaklaşım, ergenlerin iletişim ve etkileşimlerini önemli ölçüde etkileyebilir. Bu tutumlar, gençlerin kişisel gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir ve sağlıklı ilişkiler kurmalarını engelleyebilir. İletişimde güçlükler yaşamalarına ve duygusal olarak zorlanmalarına yol açabilir. Bu nedenle, ebeveynlerin ergenlik döneminde gençlerine anlayışlı, destekleyici ve yönlendirici bir tutum sergilemeleri önemlidir (İkizoğlu, 1993; Tuzgöl, 1998; akt. Gönen, 2014).

Otoriter ve baskıcı bir tutumda olan ebeveyn, kendilerini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görerek çocuklarından mutlak bir itaat beklerler. Kendileri otoriter kişiliğin temel özellikleri olan katılık ve dogmatik düşünce tarzına sahip oldukları için, özellikle ergenlik döneminde çocuklarıyla sözel alışverişte bulunmazlar. Yerine getirilmeyen istek ve emirlerde hemen cezaya başvururlar. Ayrıca, çocuklarıyla ilgili her türlü kararı kendileri alır ve çocuklarını karar alabilecek güçte görmek yerine, bu kararları kendileri alırlar. Bu tutum, çocukların özgüvenlerini zayıflatabilir, bağımsız düşünme ve karar verme yeteneklerini engelleyebilir. Ayrıca, iletişimde sorunlar yaşanmasına ve çocukların duygusal olarak zorlanmasına neden olabilir. Otoriter bir tutumla yetiştirilen çocuklar genellikle yetişkinlikte de bağımlı ilişkiler kurma eğiliminde olabilirler ve kendi kararlarını vermede güçlük çekebilirler (Aksaray, 1992).

"Zor yoluyla denetleme" ve "sevgi esirgeyerek denetleme" gibi boyutların hakim olduğu aşırı baskıcı ve otoriter tutumla yetiştirilen çocuklar, gösterdiği davranışın sonucunda hangi tepkiyi alacağı konusunda kesin bir fikri yoktur. Bu durum, çocukların kaygılı, belirsizlik içinde, aşırı isyankâr veya aşırı boyun eğici olmalarına neden olabilir. Suçlayıcı, cezalandırıcı

ve her konuda müdahaleci ebeveyne sahip ergenlerde sıkça ağlama, küsme ve kırılma davranışları görülebilmektedir, baskı altında olan ergenlerde ise isyankarlıkla ve aşağılık duygusu oluşabilir. Sonuç olarak, otoriter tutumla yetişen ve sürekli denetlenen ergenler, “dıştan denetimli” bir kişilik geliştirebilirler (Lamborn, 1991; Yavuzer, 2000; Larson et al., 2002).

Otoriter ve baskıcı ortamda yetiştikleri için sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşayabilirler. Bununla birlikte sevgiyi bir pekiştirici olarak öğrendiklerinden dolayı sevgi ve merak duygularından yoksun olabilirler. Baskı, suçlama ve disiplin nedeniyle kendini yetersiz ve engellenmiş hissedebilirler. Bu tür bir tutumla yetiştirilen çocuklar, reddedilme ve kısıtlanma hissi yaşayabilirler ve bu da kendini suçlama veya suç işleme eğilimine yol açabilir. Bu özellikler, ergenlik döneminde en belirgin hale gelir (Humpyres, 1998; Gazeloğlu, 2000; Kehale, 2002).

2.1.2.3.Koruyucu/ İstekçi Anne Baba Tutumu

Koruyucu istekçi ebeveyn tutumunda, çocuklar aşırı derecede korunur ve denetlenirler. Anne babalar her konuda çocuklarına gereğinden fazla müdahale ederek, onların kendi başlarına başarı göstermelerini ve kendilerine güvenmeyi öğrenmelerini engelleyebilirler. Çocukların yapabilecekleri birçok şey anne baba tarafından yapıldığı için, çocukların deneyimleyerek öğrenme süreçleri engellenebilir (Sezer & Oğuz, 2010). Aşırı koruyucu tutumu benimseyen ebeveynler, genellikle çocuklarına gereğinden fazla kontrol ve özen göstermektedirler. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak, çocuklar aşırı bağımlı, güvensiz ve duygusal sorunları olan bireyler olmaktadır. Bu bağımlılıklar, onların tüm yaşamları boyunca etkili olmaktadır (Tola, 2003).

Koruyucu ebeveyn tutumu tek çocuğu olan ailelerde sıklıkla görülmektedir. Anne baba, bu tutumlarıyla birlikte çocuğa kendi gücünü keşfetmesine olanak tanımamakta. Bu nedenle çocukta kendini savunma becerisi geliştirmekte zorluk çekmekte veya gelişmemektedir. Ebeveynleri tarafından sürekli korunarak yetiştirilen çocuklar genellikle diğer kişilere karşı da aşırı bağımlılık gösterebilir. Bazen bu durum çocuklarda güvensizlik, hayal kırıklıkları veya isyankâr davranışlar olarak da görülebilmektedir (Tuzgöl 1998, Yıldız Bıçakçı 2004).

Ebeveynin aşırı koruyucu tutumu, ergenlik döneminde ergenin psiko-sosyal olgunluğun gelişimini engelleyerek bir birey olma sürecini ve girişimcilik ile sosyalleşme davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu tutum, çocuğa kendi benliğini tanıma fırsatı vermemektedir ve ailenin istediği yönde bağımlı bir birey olma eğilimini güçlendirebilir, dolayısıyla psiko-sosyal

olgunlaşmayı engelleyebilir. Ayrıca, sinirlilik, huzursuzluk, dikkatsizlik gibi özellikler, aşırı korunan çocuklarda sıkça gözlemlenen belirtiler arasında yer almaktadır.

2.1.3. Algılanan Anne Baba Tutumunu Oluşturan Etmenler

Çocuklar, içinde bulundukları sosyal alandan, kültürden ve diğerlerinin kendilerine karşı tutumlarından büyük oranda etkilenirler. Dolayısıyla, doğdukları aile ortamı, anne babadan ve bakım verenlerden hayatı öğrenirler. Onların kendilerine karşı tutumlarından kendileri haklarında bilgi edinirler. Anne baba ile çocuk arasındaki ilişki bir çok faktörden etkilenmektedir; ebeveynin kendi yetiştirme tarzından, aile içi ilişkilerden, ailenin sosyal ve ekonomik durumundan, çocuğun cinsiyetinden, yaşından etkilenmektedir (Oğuz, 2016). Aşağıda, anne ve baba tutumunu etkileyen bu faktörler açıklanmaktadır.

1 Ebeveynin Yetiştirme Tarzı; çocuğun karşılaştığı ilk sosyal yapı olan aile, ilk sosyal deneyimlerini kazandığı yerdir. “Çocuğun aile içindeki konumu ve aile bireylerinin çocuğa karşı olan tutumu onun tüm yaşamını etkileyen ilk deneyimlerdir” (Yavuzer, 2014). Bundan doğan sonuçla, anne babanın çocukla kurduğu ilişkinin niteliği ve çocuğa karşı benimsemiş olduğu tutum, çocuğun hem bugünkü hem de gelecekteki hayatını önemli ölçüde etkiler. Eğer çocuk sevgi, huzur ve şefkatin olduğu bir aile ortamlarında yetişiyorsa daha sağlıklı bireyselliğe adım atacaktır. Anne ve babalarının saygı ve sağlıklı iletişimin benimsemiş olduğunu gözlemleyen çocuk, ebeveynlerinin ilişki tutumlarını örnek alır ve bu tutumlara karşı bir yakınlık sağlarlar. Böylece, ileride ebeveyn olduklarında bu tutumu benimsemekte hatta daha ileri seviyeye taşımaya çalışırlar (Savran ve Kuşin, 1997). Çünkü çocuklar iletişimi ve ilişkileri gözlem yaparak, taklit ederek öğrenirler. Ebeveynlerinin kendilerine karşı gösterdikleri tutumu kendi anne ve babalık rollerine yansıtır.

2 Aile İçi İlişkiler; ebeveynler arasındaki ilişkinin kalitesi, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkiye büyük ölçüde yansımaktadır. Diğer bir deyişle, anne ve baba arasındaki ilişki, ailenin diğer üyeleri arasındaki ilişkiyi de etkilemektedir (Çağdaş ve Şahin Seçer, 2015). “Anne baba arasında sevgiye ve saygıya dayalı dengeli bir aile ortamı, anne babanın çocuklarına karşı da benzer, hoşgörülü bir tutum sergilemelerine olanak tanır. Ancak ilişki içerisinde sevgiye ve saygıya değer atfetmeyen, denge kurmakta zorlanan, mutsuzluk yaşayan ebeveynler, yaşadıkları bütün olumsuzlukları çocuklarına da yansıtmaktadırlar. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisiz, baskıcı ve şefkatsiz bir tavır benimsemelerine neden olmaktadır (Dönmezler, 1999).”

3 Ailenin Sosyo-Ekonomik Seviyesi; ailenin içerisinde bulunduğu ekonomik koşul ve sosyal seviyesi, çocuk yetiştirme tutumları için belirleyici bir etkidir. Sosyal ve ekonomik seviyenin yüksekliği, ailenin eğitim seviyesinin artmasını sağlar ve bu durum ailenin bilinç yapısının gelişmesine katkıda bulunur. Daha yüksek sosyal ve ekonomik seviyeye sahip olan anne babalar, dış kaynaklardan bilgi edinme imkanına sahip oldukları için bilinçli olma eğilimindedirler. Sosyo ekonomik düzey yükseldikçe çocuk gelişimi konusunda uzmanların görüşlerine ve bu alandaki yayınlara erişim sağlayarak bilgi edinme imkanına sahiptirler. Bu imkanlar, ebeveynlere çocuk yetiştirirken hangi konularda destek almaları gerektiğini konusunda destekler (Çağdaş ve Şahin Seçer, 2015).

4 Çocuğun Yaşı ve Cinsiyeti; ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumu üzerinde kültürün önemli bir etkisi mevcuttur. Kültürle birlikte çocuğun cinsiyetine ve yaşına göre çocuktan beklentiler ve ebeveyn tutumları şekillenir. Bunun haricinde çocuklar belirli gelişim dönemlerinde belirli davranışlar sergilemektedirler. Gelişim dönemi içerisinde çocukların yaşları ilerledikçe ebeveynler çocuklarından farklı sorumluluklar almalarını istemektedir. Çocuklar büyükçe, anne babalar çocuklarının davranışlarını kontrol edebileceklerini, bilinçli davranışlar sergileyeceklerini düşünmektedirler. Bu nedenle, genellikle anne babalar çocukların tüm davranışlarını bilinçli bir şekilde gerçekleştirdiklerini ve gerçekleştirdikleri davranışların sorumluluğunu almaları gerektiğini düşünmektedirler (Dönmezer, 1999; akt. Gönen, 2014).

Çocuğun cinsiyeti de anne babanın çocuk yetiştirme tutumu üzerinde etkilidir. Ebeveynler genellikle çocuklarının cinsiyetini önemsemekte ve doğacak çocuklarının cinsiyeti konusunda belirli beklentilere sahip olmaktadır. Çocuğun cinsiyeti ile beklentileri uyduğunda, ebeveynler çocuklarına karşı daha kabul edici ve hoşgörülü bir tutum sergilerler. Ancak, beklentiler ile çocuğun cinsiyeti arasında uyumsuzluk varsa, ebeveynler daha reddedici bir tutum sergileme eğilimi içerisinde olabilirler (Çağdaş, 2015).

2.1.4. Algılanan Anne Baba Tutumu ile İlgili Kuramsal Görüş ve Yaklaşımlar

Anne babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlarla ilgili yapılan araştırmalar, çocukların gelişimi üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu tutumlar genellikle anne ve babanın çocuğa yönelik davranışlarının bir kombinasyonu olarak değerlendirilir. Ebeveyn tutumu, psikodinamik kuram, davranışçı kuram, Baumrind'in sınıflandırması ve Maccoby ile Martin'in iki boyutlu bakış açısı modeli gibi farklı perspektiflerden ele alınmıştır (Yılmaz, 2000).

2.1.4.1.Psiko Analitik Kuram

Freud'un kuramını destekleyenlerden biri olan Yavuzer (1986), çocuğun kişilik gelişiminde ilk beş yılın önemini vurgulamıştır. Ayrıca, Freud'a atıfta bulunarak, birey yaşamı boyunca 4-5 yaşlarına kadar genellikle anneleriyle daha fazla özdeşleşmeyi tercih ettiklerini, bu dönemde babanın ise anneye göre daha pasif bir rol oynadığını ileri sürmüştür.

Adler, çevrenin insan üzerindeki etkilerini araştıran kuramcılardan biri olarak özellikle aile ilişkilerine odaklanmıştır. Freud'un vurguladığı gibi, Adler de yaşamın ilk beş yılının kişilik gelişimi için kritik öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, anne-baba ve çocuk ilişkilerinin çocuğun kişilik gelişimi üzerinde büyük etkisi olduğunu savunmuştur. Adler'e göre, “sevgi ve ilgi gören çocuklar cesur, girişken ve özgüveni yüksek bireyler olarak yetişmektedirler.” (Gençtan,1993; akt. Korkulu, 2019).

2.1.4.2.Davranışçı Kuram

Davranışçı Kuramı benimseyen araştırmacılar, dışarıdan verilen pekiştireçlerin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu kuramın savunucuları davranışların tutumlardan daha belirleyici olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu bağlamda, anne-baba tutumlarını incelerken özellikle ebeveyn davranışlarını ele almışlardır. Davranışçı kurama göre, çocukların sahip oldukları bireysel farklılıkların, bulundukları çevrenin öğretilerinden kaynaklandığına dikkat çekilmiştir. Ancak hem Davranışçı Kuram hem de Psikodinamik Kuram, çocuğun sosyalleşmesinde ebeveynin inançları kadar çocuğun doğasının da anne-baba davranışlarını etkileyen faktörler olduğunu savunmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993; Yılmaz, 2000).

2.1.4.3.Baumrind'in Sınıflandırması

Baumrind, ebeveyn tutumlarını araştıran önemli bir akademisyendir ve anne-baba davranışlarının birbirinden ayırmadan çocuğu etkileyen bir bütün olduğunu vurgulamıştır. Birçok araştırmacı, anne baba tutumları ve davranışları üzerinde çalışırken Baumrind'in görüşlerinden faydalanmıştır (Sayın, 2007). Baumrind (1971) yaptığı araştırmalar sonucunda kontrol, olgunluk beklentisi, açık iletişim ve bakım boyutlarının kesişmesinden üç farklı ebeveyn tutumu belirlemiştir. Bunlar; otoriter, demokratik ve izin verici tutumlardır.

Demokratik ebeveyn tutumu, kontrol, olgunluk beklentisi, açık iletişim ve bakım boyutlarında yüksek dereceye sahip olan anne-baba tutumunu ifade eder. Otoriter anne-baba

tutumu ise olgunluk beklentisi ve kontrol boyutlarında yüksek ancak açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük dereceye sahip olan ebeveynlere işaret eder. İzin verici anne-baba tutumu ise kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında düşük fakat açık iletişim ve bakım boyutlarında yüksek derecede olan anne-babalara atıfta bulunur (Mutallimova, 2014).

2.1.4.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

1980'lerde Maccoby ve Martin'in yürüttüğü çalışmalarda anne baba tutumunu, Baumrind'in yaklaşımından farklı olarak iki boyutta ele almıştır. İlk boyut, anne ve babanın çocuğu bağımsız hareket etmeyi teşvik etmesinin yanı sıra destek seviyesiyle de ilişkili, aile içi etkileşimlerde ebeveyn ve çocuk arasındaki beklentiler, çocuğun gelişimine ve yeteneklerine uygun olarak ilerleyen duyarlılık boyutudur. Anne-babanın sosyal becerilerinin bir yansıması olan, anne-baba talepkârlığı, kontrol, yönetim ve olgunlaşma istekleriyle ilgili talepkarlık boyutu Maccoby ve Martin yaklaşımının ikinci boyutunu oluşturmaktadır (Baumrind, 1991; Maccoby ve Martin, 1983).

İzin verici veya müsamahakâr ebeveyn tutumunu benimsemiş anne babalarda, çocuklarının davranışları için belirlenmiş bir sınır veya kural bulunmamaktadır. Anne baba çocuklarına hoşgörölü ve ilgili davranır. İzinverici tutumu benimseyen ebeveynler, çocukların davranışlarını şekillendirmek yerine, çocukların ihtiyaçları olduğunda yanlarında olmayı tercih ederler. İhmalkâr izin verici ebeveynler ise sınırlama getirmezler ve çocuklarına karşı ilgi göstermezler. Bu tür ebeveynler, çocuklarının nerede oldukları ve ne yaptıkları hakkında yeterince bilgi sahibi değillerdir. Ayrıca, çocuğun okul ve arkadaş ortamlarındaki faaliyetleriyle ilgilenme konusunda da sınırlı bir ilgi gösterirler (Steinberg, 2007).

Şekil 2.1: Algılanan Anne Baba Tutumları Maccoby-Martin

		Duyarlılık / Kabul İlgi	
		Yüksek	Düşük
Talepkarlık / Kontrol	Yüksek	Demokratik	Otoriter
	Düşük	İzin verici / Müsamahakar	İzin verici / İhmalkar

(Maccoby-Martin, 1983).

2.1.5. Algılanan Anne Baba Tutumu ile İlgili Araştırmalar

2010 yılında Hanımoğlu, “ortaokul öğrencilerinin mükemmeliyetçi kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının sınav kaygısı üzerindeki etkisi” araştırmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, olumlu mükemmeliyetçilik ile anneden algılanan kabul ve ilgi arttıkça, öğrencilerin sınava yönelik kaygısında düşüş olduğu; olumsuz mükemmeliyetçilik arttıkça sınava yönelik kaygının da arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, olumlu mükemmeliyetçilik ile anneden algılanan kabul ve ilgi seviyeleri yükseldikçe öğrencilerin sınav kaygısının alt boyutlarından biri olan kuruntuda düşüş olduğu; olumsuz mükemmeliyetçilik arttıkça sınav kaygısının kuruntu alt boyutunun da arttığı belirlenmiştir.

Diğer bir araştırmada, “ergenler üzerinde ebeveyn tutumları ile öznel iyi oluş arasındaki ilişki” incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında; algılanan ebeveyn tutumu, ihmalkâr, otoriter ve hoşgörülü olan ergenlerde öznel iyi oluşlarının, cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak, anne babaları otoriter ebeveyn tutumuna sahip olan bireyler cinsiyet bakımından incelendiğinde, erkek katılımcılarının yaşam doyumu ve öznel iyi oluş düzeylerinin kız katılımcılara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, algılanan ebeveyn tutumu demokratik ve hoşgörülü algılayanların öznel iyi oluş düzeylerinin, ebeveynlerini ihmalkâr ve otoriter olanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. İstatistik verileri ışığında, ebeveynlerin olumlu tutum içinde olmalarının ergenlerin öznel iyi oluş seviyelerini artırabileceği söylenebilir (Özkan, 2014).

Başka bir araştırmada, ilköğretime kademesine devam eden çocukların algıladıkları ebeveyn tutumlarının kardeşleriyle olan ilişkilerine, davranış ve uyum problemlerini etkileyen değişkenleri belirlemek adına gerçekleştirilmiştir. Bulgular, olumsuz ebeveyn tutumunu ile yetiştirilmiş çocukların ebeveyn tutumları kardeş ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek, davranış ve uyum problemlerinin ortaya çıkmasında rol oynadığı görülmüştür. Başka bir istatistik sonucuna göre, çocuğun cinsiyeti ve kardeşler arasındaki yaş farkı gibi unsurların, ebeveyn tutumu tutumu, kardeş ilişkileriyle birlikte davranış ve uyum problemleri üzerinde etkileri olduğu bulunmuştur (Erginoğlu, 2015).

Bu araştırmada ise, çocukluk ve genç yetişkinlik dönemindeki anne-baba tutumlarının bireyin yetişkinlik dönemindeki davranışları, evlilik sürecinde uyum sağlama veya problemlerin üstesinden gelme yeteneği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Demokratik ebeveyn tutumla yetişen bireyin evlilikte uyum sağlama yeteneğinin pozitif yönlü olduğu, koruyucu ya da otoriter ebeveyn tutumuyla yetişen bireylerin evlilik uyumuyla ise negatif yönlü bir ilişki

olduğu bulunmuştur. Ayrıca, demokratik tutum ile problem çözme arasında pozitif yönlü bir ilişki, otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumuyla problem çözme arasında ise negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bununla birlikte, evlilikte uyumlu ve problemlerin üstesinden gelme yeteneği arasında anlamlı bir pozitif ilişki saptanmıştır (Çakır, 2017).

Başka bir araştırmada, anne ve babaların bağlanma tarzları ile ebeveyn tutumları ve 4-6 çocuklarda gözlenen davranış problemleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlar, çocukların davranış ve akran problemlerinde cinsiyet bazında analı farklılıkları olduğunu ortaya koymuştur. Erkek çocukların kız çocuklara kıyasla daha fazla davranış problemi yaşadığı tespit edilmiştir. Sosyal davranışlar açısından değerlendirildiğinde, kızların erkeklere göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin bağlanma tarzlarına göre çocuklarda gözlemlenen davranış sorunları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Güvenli bağlanan ebeveynlerin çocuklarında davranış problemleri, duygusal sorunlar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, akran problemleri ve genel zorlukların olmadığı belirlenmiştir. Korkulu bağlanan ebeveynlerde ise çocuklarda akran sorunları gözlemlenmiştir. Saplantılı bağlanma stiline sahip ebeveynlerde ise çocuklarda davranış problemleri, duygusal ve akran sorunları, sosyal davranış problemleri ve genel zorluklar tespit edilmiştir. Ayrıca, kayıtsız bağlanan ebeveynlerin çocuklarında akran problemleri ve genel zorlukların anlamlı derecede farklılık gösterdiği bulunmuştur (Bolattekin, 2014).

Örneklem grubu üniversite öğrencileri olan bir araştırmada, algılanan ebeveyn tutumları ile otomatik düşünceleri ve stresle baş etme tarzları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bulgulara, bireylerin algılanan demokratik anne baba tutumu ile otomatik düşünce arasında anlamlı negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Demokratik tutum arttıkça otomatik düşünce düzeyinin azaldığı gözlemlenmiştir. Koruyucu ve otoriter anne-baba tutumu ile otomatik düşünce arasında ise pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Bu tutumların artmasıyla birlikte otomatik düşüncelerin de arttığı belirlenmiştir (Yeşilyurt, 2017).

Ebeveyn tutumuyla çocuğun sosyalleşmesi arasındaki ilişkinin incelendiği diğer bir çalışmada ise, baskıcı, disiplinli ve otoriter olarak algılanan ebeveyn tutumunun çocuğun içine kapanık olmasına neden olduğu belirlenmiştir. Demokratik olarak algılanan ebeveyn tutumunun ise çocuğun sosyal gelişimine olumlu katkı sağladığı bulunmuştur (Ceylan, 2017).

Gündüz ve Özyürek (2018) tarafından yapılan bir çalışmada, lise öğrencilerinin okul tükenmişlikleri ebeveyn tutumları açısından incelenmiştir. Bulgulara göre, ders çalışmaktan kaynaklanan tükenmişliğin nedenlerinin arasında, sınavlara hazırlık için yapılan çalışmaların

yorgunluk ve bıkkınlık yaratması önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencilerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu arttıkça okul tükenmişliklerinin azaldığı, koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumu artması ile de okul tükenmişliklerinin artış gösterdiği bulunmuştur.

Ergenler üzerinde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise, kendilik algısı ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgulara, erkek ve kız öğrenciler arasında kendilik algısında farklılık bulunmuştur. Demokratik olarak algılanan anne-baba tutumunun kendilik algısını olumlu yönde etkilediği ve ergenlerin çevresiyle olan iletişim seviyesiyle kendilik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Sezer, 2010).

Diğer bir araştırma, ebeveynin ırksal ayrımcılık tutumunun ergenlere etkisinin araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 154 erkek ve 168 kadın olmak üzere toplam 322 Afrikalı ve Amerikalı çift oluşturmuştur. Bulgulara göre; ırksal ayrımcılık sergilemenin sosyal olmayla pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca, annelerinin deneyimledikleri ırkçılık ile kız çocuklarına öğretilen sosyal mesajlar arasında anlamlı ilişki belirlenmiştir. Babalarının deneyimledikleri ayrımcılığın ise erkek çocuklara öğretilen sosyal mesajlar arasında güçlü etkiler olduğu tespit edilmiştir (Smith, Reynolds ve Fincham, 2016).

Başka bir araştırmada, otoriter ebeveyn tutumunu benimsemiş ebeveynlerin çocuklar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, sosyo-ekonomik durumları benzer özellikte olan 14-18 yaş aralığındaki 6400 birey oluşturmaktadır. Ayrıca, çocukların 1987 ve 1988 yıllarındaki okulda gösterdikleri akademik başarı da çalışmada ele alınmıştır. Araştırmanın bulguları; otoriter ebeveyn tutumu benimsemiş anne babalar tarafından yetiştirilen çocuklar otoriter ebeveyn tutumu benimsememiş anne babalar tarafından yetiştirilen çocuklarla karşılaştırıldığında, daha üstün başarı gösterdikleri bulunmuştur. Bulunan bulgu literatürdeki bulgular ile çelişmektedir. Araştırmanın sonucu diğer çalışmalardan farklı bir bulgu literatüre kazandırmıştır. Otoriter ebeveyn tutumun okuldaki akademik başarıya olumlu yönde etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Buna ek olarak, otoriter ebeveyn tutumuyla yetişmeyen çocukların okul döneminde başarısının da düştüğü belirtilmiştir (Steinberg, Belsky ve Meyer, 1991).

2.2. Yalnızlık

2.2.1.Yalnızlık Kavramı

Yalnızlık birçok farklı kuramcı tarafından farklı tanımlanmıştır. Cacioppo ve Patric'e (2008) göre yalnızlık, herkesin farklı hayat dönemlerinde deneyimleyebileceği, sosyal ihtiyaçlara dikkat çeken bedensel bir açlığa benzetilebilecek bireysel bir deneyimdir. Yalnızlık, insanların birçoğunun fark ettiği ama tanımlayamadığı bir histir. Bazı bireyler bu hissi yaşadıklarını çok sonra anlarlar (Yahyaoğlu, 2005). Sullivan'a (1953) göre yalnızlık, temel bir ihtiyaç olan kişiler arası yakınlık ihtiyacının karşılanmaması durumunda ortaya çıkan güçlü bir duygudur (akt., Peplau ve Goldston, 1985). Perlman, Peplau ve Goldston'a (1984) göre ise, bireyin sosyal ilişkilerinde nitelik ve nicelik açısından yetersizlik olduğunda ortaya çıkan hoş olmayan bir durumdur. Savikko (2008) yalnızlığı, kişinin kişiler arası ilişkilerdeki doyumsuzluğunun öznel deneyimi ve kişiyi rahatsız eden olumsuz duygular olarak tanımlamaktadır. Armağan (2014) yalnızlığı, kişinin içinde yaşadığı dış dünya ile iç dünyasındaki çevresel faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan, kişinin kendini incinmiş, kötü, hayal kırıklığına uğramış ve umutsuz hissetmesine neden olan duyuşsal ve bilişsel bir sıkıntı halidir. Young (1982) ise yalnızlığı, insanlar arasında tatmin eden ilişkilerin olmaması veya yoksunluk hissine psikolojik zorlanmanın eşlik ettiği bir durum olarak açıklar.

Yalnızlık ile ilgili birçok tanımlamanın bulunmasından kaynaklı Perlman ve ark. (1984) yalnızlık araştırmaları yapan kişilerin şu üç konuda aynı görüşte olduğunu öne sürmektedir: 1) Yalnızlık, kişinin sosyal ilişkilerindeki bir eksiklikten kaynaklanmaktadır. Bireyin mevcut sosyal ilişkileriyle, sosyal ilişkilerinden bekledikleri istekleri ve ihtiyaçları arasında bir fark bulunmaktadır. 2) Sosyal izolasyon kavramı ile yalnızlık farklı kavramlardır, yalnızlık öznel bir deneyimdir. 3) Yalnızlık deneyimi, rahatsız edicidir.

Tek başına olmak, kendi başına olmak; yalnız hissetmek anlamına gelmemektedir. İngilizcede yalnızlığı tarif etmede kullanılan 'alone', tek başına olmayı; 'loneliness' ise hissedilen yalnızlığı ifade etmektedir (Cambridge University Press, b.t.). Birçok sosyal yaşantısı olan bireyler ilişkilerin kopuk olduğunu ve yalnız hissettiklerini belirtebilmeleri gibi, tek başına olan bireylerin kendileri yalnız hissetmediklerini belirtebilmektedir (Hawkley ve Cacioppo, 2010).

Winnicott'a (çev. 2001) göre duygusal gelişimdeki olgunluğun en önemli göstergelerinden biri, kendi başına olma kapasitesidir. Bunun için paradoksal olarak önce "annenin yanında bir bebek ve küçük bir çocuk olarak kendi başına olmak" (s.22) gerektiğini

öne sürmektedir (Winnicott, çev. 2001). Bir iyi nesne, bireyin ruhsal gerçekliğinde bulunduğunda, kişi dış nesne ve uyaranların yokluğunda bile, geçici olarak doyumlu kalabilmektedir. Kendi başına olma, geçici olarak ve istenilen zaman oluşturulabildiği için; yaratıcı, sanatsal, bilimsel eserlerin ortaya çıkmasında yapıcı bir nitelik de taşımaktadır (Tükel, 2001). Geçtan'a (2021) göre, "gerçek anlamda yaratıcı bir insan yaratıcılık sürecini yaşarken kendisini yalnız hissetmez; yaratmakta olduğu ürünün diğer insanlar tarafından anlaşılabilmesi ve kabul edilebileceği umudunu taşıdığından, aslında yalnız değildir" (s. 109).

Yalnızlık ile ilgili birçok tanıma rağmen yalnızlık karmaşık bir kavramdır, subjektiftir ve birçok alt boyutu vardır, bu da tek bir formda birleştirilmesini zorlaştırır. İnsanlar yalnızlıkla yüzleşmekten korkarlar. Yalnızlık hoş gitmeyen, acı verici bir durumdur ve bu konuda psikiyatristler de dahil üzerine çalışma yapılmaktan kaçınıldığı öne sürülmektedir (Geçtan 2005). Gierveld (1987) yalnızlığı, kişinin sosyal etkileşimlerinde eksikliğini gördüğü ve bu nedenle kendini rahatsız hissettiği bir vaziyettir. Savikko (2008) yalnızlığı, kişinin kişiler arası ilişkilerdeki doyumsuzluğunun öznel deneyimi ve kişiyi rahatsız eden olumsuz duygular olarak tanımlamaktadır.

2.2.2.Yalnızlığın Türleri

Yalnızlık kuramcılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte, farklı kuramcılar yalnızlığın farklı türleri olduğunu öne sürmektedir. Bunlar, duygusal ve sosyal yalnızlık (Weiss, 1973), geçici, durumsal ve kronik yalnızlık (Beck ve Young, 1978), durumsal yalnızlık, sürekli yalnızlık (Jones,1987), kişiler arası, kişinin kendi içinde ve varoluşsal yalnızlıktır (Yalom, çev. 2001).

1) Duygusal Yalnızlık- Sosyal Yalnızlık: Weiss (1974), farklı ilişki türlerinin, farklı kişiler arası ihtiyaçları karşıladığını savunmaktadır. Dolayısıyla, sonlanan ilişkilerin neden olduğu yalnızlık, o ilişkinin hangi ihtiyaçları karşıladığıyla ilişkilidir. Weiss (1973) tarafından öne sürülen iki yalnızlık boyutu duygusal ve sosyal yalnızlıktır. Duygusal yalnızlık, bireylerin koruyucu ve güvenli bir ilişkiye olan ihtiyacı, genellikle eş veya romantik partnerler tarafından karşılanır. Bu tür ilişkilerin eksikliği duygusal yalnızlıkla bağlantılıdır. Duygusal yalnızlığın, kaygı ve izolasyon duygularına neden olduğu belirtilmiştir. Özellikle yakın zamanda boşanmış veya romantik bir ayrılık yaşamış bireyler, duygusal yalnızlığın bu biçimini deneyimleyebilir. Duygusal yalnızlığın azalması, bireyin yeniden bağlanma duygusunu hissedebileceği yakın bir ilişkiyi gerektirir. Sosyal yalnızlık ise benzer ilgi alanlarını paylaşmayı içeren sosyal

entegrasyon ihtiyacı genellikle arkadaşlıklar aracılığıyla karşılanır. Bu tür ilişkilerin eksikliği sosyal yalnızlıkla bağlantılıdır. Sosyal yalnızlığın, can sıkıntısı, amaçsızlık, aykırılık hisleri ile karakterize olduğu ifade edilmiştir. Özellikle yakın zamanda yeni bir işe, okula, şehre taşınan bireyler, sosyal yalnızlığın bu biçimini deneyimleyebilir. Sosyal yalnızlığın azalması, bireyin sosyal entegrasyon duygusunu sağlayan bir arkadaş ağına katılmasını gerektirir.

2) *Geçici Yalnızlık- Durumsal Yalnızlık- Kronik Yalnızlık*: Beck ve Young (1978) yalnız kalınan süreyi göz önüne alarak, üç tip yalnızlıktan söz etmektedir. Bunlar geçici, durumsal ve kronik yalnızlıktır. Geçici yalnızlık, günün herhangi bir anında hissedilebilen ve bir başkasıyla iletişime geçildiğinde ortadan kalkan, kısa süreli bir yalnızlık durumudur. Yaşam içerisinde sıkça karşılaşılan bir türdür. Durumsal yalnızlık ise bireyin başına gelen durumların (örneğin, yeni bir şehre taşınma veya bir yakının kaybı gibi) neden olduğu yalnızlık türüdür. Durumsal yalnızlık, sosyal bir açlığa neden olabilir (Tomova ve ark., 2020) ve sosyalleşme motivasyonu sağlayabilir (Saporta ve ark., 2021). Kronik Yalnızlık, iki yıl veya daha uzun bir süre devam eden, doyum veren yakın ilişkilerin veya sosyal ilişkilerin kurulamamış olmasından kaynaklanan bir yalnızlık durumudur türüdür (Beck ve Young, 1978). Kronik yalnızlık yaşayan bireyler, sosyal tehditlere karşı daha duyarlı olabilir (Hawkley ve Cacioppo, 2010) ve sosyal etkileşimlere girmekte zorlanabilir (Cacioppo, Norris, Decety, Monteleone ve Nusbaum, 2009). Bu durum, paradoksal bir şekilde, sosyal ve yakın ilişkilere ihtiyaç duyan bu bireylerin yalnızlığını artırabilir (Vanhalst ve ark., 2015).

3) *Kişiler Arası- Kişinin Kendi İçinde- Varoluşsal Yalnızlık*: Yalom (çev. 2001) ise 3 tip yalnızlıktan söz etmektedir. Bunlar kişiler arası, kişinin kendi içindeki ve varoluşsal yalnızlıktır. Kişiler arası yalnızlık, diğer insanlardan uzak olma durumunu ifade eder. Bu tür yalnızlığa, sosyal beceri eksikliği, yakınlık kurma konusundaki çatışmalar, şizoid veya narsisistik kişilik özellikleri gibi tatmin edici ilişkiler kurmaya engel olan faktörler neden olabilir. Kültürel etkenler de kişiler arası ilişkiler üzerinde etkili olabilir. Yalnızlık, ilişkisel mesafenin daha dar ve yakın olduğu Akdeniz ve Doğu kültürleri gibi kültürlerde terk edilmişlik, kimsesizlik, desteksizlik gibi olumsuz deneyimleri çağrıştırırken; Batılı ve Batılılaşmayı amaçlayan toplumlarda bireyleşmeyi, ayırışmayı, kendine yetmeyi çağrıştırmaktadır (Erten, 2001). Yalom (çev. 2001), Birleşik Devletlerde geniş aile, komşuluk gibi yakınlığı teşvik eden kurumlardaki azalma nedeniyle kişiler arası yabancılaşmanın arttığını öne sürmektedir. Kişinin kendi içindeki yalnızlığı, benliğin bazı parçaların birbirinden ayrılmasından kaynaklanmaktadır. Kişi “...ne zaman duygularını veya arzularını bastırsa, ‘-meli, -malı’ları’ kendi dilekleri gibi kabul etse, kendi yargılarına güvenmese veya kendi potansiyelini bastırsa...” ortaya çıkmaktadır (Yalom,

çev. 2001: 557). Rogers'a (1961) göre, kişinin ne hissettiğini ya da ne düşündüğünü bilemediği, kendi içinde yabancılaşması durumu, en yalnız hali olarak nitelendirilir (akt., Yalom, çev. 2001). Varoluşsal yalnızlık ise diğer insanlarla sağlam ilişkilere sahip olmaya ve tam bir kendilik bilgisine sahip olmaya rağmen, bireyin hissettiği yalnızlıktır. Varoluşsal yalnızlık, kişinin kendi varoluşu hakkında farkındalığı ve bu varoluşun içinde, kendi seçimi ve onayı olmaksızın yalnız ve çaresiz hissetmesi durumunda ortaya çıkar. İnsanın özgür iradesiyle kendi varoluşunu gerçekleştirebilme yeteneğini fark edip hayatın sorumluluğunu üstlendiğinde ve bu varoluşun kimsenin başkası yerine gerçekleştiremeyeceği, başkasıyla birlikte gerçekleştiremeyeceğini kabullendiğinde insanın en yalnız olduğu deneyim olan ölüm ile yüzleştğinde varoluşsal yalnızlığı deneyimleyecektir.

4)*Durumsal Yalnızlık- Sürekli Yalnızlık*: Jones'un (1987) yalnızlık konusundaki yaklaşımı, yalnızlığın farklı boyutlarına odaklanır ve iki temel türü olan sürekli yalnızlık ve durumsal yalnızlığı vurgular. Durumsal yalnızlık, bireyin belirli bir zamanda yaşadığı yalnızlık durumunu ve yakın gelecekte kişilerarası ilişkilerin olmamasını içerir. Yani, durumsal yalnızlık genellikle geçici bir durumu ifade eder. Bu durumu ele almak için daha kısa vadeli, kriz odaklı terapötik müdahaleler önerilebilir. Bu, sosyal ağları güçlendirmeye yönelik kısa vadeli stratejileri içerebilir. Sürekli yalnızlık ise bireylerin genellikle istikrarlı kişilik özelliklerinden kaynaklanan ve kişilerarası ilişkilerde başarısızlıkla ilişkilendirilen bir durumu ifade eder. Yani, kişinin genel olarak sosyal ilişkilerde zorlanması, başarısız olması ve bu durumunun istikrarlı olması sürekli yalnızlığa işaret eder. Bu tür yalnızlık, bireyin sosyal becerilerini geliştirmeye ve kişilerarası ilişkilerini olumlu yönde değiştirmeye odaklanan terapötik müdahaleleri gerektirebilir. Jones'un bu ayrımı, yalnızlığın sürekli ve durumsal boyutlarını vurgulayarak, bireylerin farklı müdahalelere ihtiyaç duyabileceğini belirtir (Akt: Duy, 2003).

2.2.3. Yalnızlığın Nedenleri

Yalnızlığın kökenleri, çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Qualter (2003) tarafından belirtildiği üzere, kayıplar, travmatik durumlar, reddedilme, yok sayılma, çatışmalar ve arkadaşlıkları devam ettirememeye gibi sebepler yalnızlık hissinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bilgen (1989) tarafından öne sürülen nedenler arasında yeni bir yerleşim yerine taşınma, duygusal bir ilişkinin sona ermesi, içinde bulunulan kültürel farklılık, işten çıkartılma, emekli olma, boşanma gibi yaşam değişiklikleri yer almaktadır. Link (1991), samimi ve sıcak ilişkiler içinde bir arkadaşına sahip olmamanın, yalnızlık sebeplerinden biri olabileceğini belirtirken, Sullivan (1953) çocukluk dönemindeki yakınlık gereksiniminin karşılanmamasının

da yalnızlık duygusuna neden olabileceğini ifade etmektedir. Peplau ve Perlman (1982) ise yalnızlığın kökenlerini şu şekilde açıklamaktadır: Geçmiş yaşamında topluluktan veya arkadaş çevresinden travmatik bir şekilde dışlanmış olmak, kişinin iletişim ve problem çözme becerilerinin zayıf olmasından kaynaklanan sosyal hayattan memnuniyetsizlik ve kendini aşağılık hissetmesi, çocukluk döneminden kaynaklanan içsel deneyimlere dayalı olarak, "beceriksizim", "sevilmiyorum" ve "çirkinim" gibi zihinsel kalıplara kodlanmış olmak (Akt., Kısa, 2018). Gümüş (2000), gerçek benliğini ifade etmekten çekinme, kötümserlik, çaba göstermeme, sıklıkla, şanssızlık ve fiziksel çekicilikten yoksun olmanın yalnızlıkla ilişkilendirilebilecek kişisel özellikler olduğunu söylemektedir. Ayrıca, Atalay (2010), aidiyet gereksinimlerinin gerektiği şekilde karşılanmamasının, Aysun (2010) küçük yaşlarda ebeveynlerin verdiği cezaların ve Karnick (2011) samimiyetin bulunmadığı insan etkileşimlerinin de yalnızlık nedenleri olabileceğine dikkat çekmektedir. From (1996) ise fazlaca bireyselleşmenin yalnızlık hissiyle bağlantılı olabileceğini belirtmektedir.

Günümüzde sağlıklı olma kavramı, yalnızca bedensel sağlık değil, aynı zamanda ruhsal ve sosyal sağlığı içermektedir (Toker, 1995; akt. Yasarioğlu, 2023). Yüksel ve diğerleri (2013), sosyal canlılar olarak sağlıklı ve tatmin edici duygusal ve sosyal ilişkiler kurmanın büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Koçak (2003), şehir yaşamının karmaşıktırdığı bireysel, kısa süreli ve yüzeysel kişilerarası ilişkilerin, geleneksel bağlılıklardan uzaklaştırarak norm karmaşası ve yalnızlık hissi yaşanmasına neden olabileceğini belirtirken, teknolojik gelişmelerin kökleşmiş değerleri sarsma potansiyelini taşıdığını ifade etmektedir. Yeni değerlerin içselleştirilmeden benimsemesi, kitle iletişim araçlarının etkisi ve nesiller arası çatışmalar gibi etkenler, toplumları yabancılaştırabilir ve insanlarda yalnızlık ile suçluluk duygularına neden olabilir (Kılıççı, 2000).

2.2.4.Yalnızlığın Etkileri

Yalnızlık üzerine yapılan araştırmalar, yalnızlığın sağlık ve yaşam süresi üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğunu göstermektedir (Hawkey ve Cacioppo, 2010). Bu bağlamda, yalnızlık durumunu bildiren bireylerin hücresel bağışıklık tepkilerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir, bu da bağışıklık sistemi üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır (Kiecolt-Glaser ve ark., 1984). Ayrıca, Caspi, Harrington, Moffitt, Milne ve Poulton'ın (2006) gerçekleştirdiği kapsamlı bir araştırma, doğumdan itibaren 26 yıl boyunca 841 katılımcının takip edildiğini ve yalnızlığın kardiyovasküler sağlık için önemli bir risk faktörü olduğunu

belirlemitir. Bu bulgular, yalnızlığın sadece duygusal değil, aynı zamanda fiziksel sağlık üzerinde de önemli bir etkisi olduğunu vurgular.

Yalnızlıkla ilgili boylamsal araştırmalar, ölüm riski üzerindeki etkileri açısından önemli bulgular sunmaktadır. Shiovitz-Ezra ve Ayalon'un (2010) 1996, 1998 ve 2000 yıllarını kapsayan çalışmasında, 50 yaş ve üzeri 7638 katılımcıdan elde edilen verilere dayanılarak yapılan analizlerde, üç yılda bir kez bile kendini yalnız hisseden katılımcılar kronik yalnız olarak tanımlanırken, herhangi bir üç yıl içinde kendini yalnız hissedenler durumsal yalnız olarak kabul edilmitir. 2000-2004 yılları arasında 397 katılımcının öldüğü gözlemlenmiş ve durumsal yalnızlık ve kronik yalnızlık bildiren bireylerin, yalnızlık bildirmeyenlere kıyasla daha yüksek bir ölüm riski taşıdığı belirlenmitir. Özellikle kronik yalnızlığın, durumsal yalnızlığa göre daha fazla ölüm riski taşıdığı vurgulanmitir (Shiovitz-Ezra ve Ayalon, 2010). Benzer şekilde, 1992-1995 yılları arasında 55-85 yaş arasındaki 2829 yetişkinle yapılan bir diğer boylamsal araştırmada, katılımcıların hayatta olup olmadıkları belediye kayıtlarından 29 ay boyunca takip edilmitir. Araştırmada yaş, cinsiyet, kronik hastalık, sigara kullanımı, alkol kullanımı, fiziksel sağlık durumu ve kişisel sağlık değerlendirmesi kontrol edildiğinde dahi, yalnızlığın tüm nedenlere bağlı ölümü öngördüğü gözlemlenmitir (Penninx ve ark., 1997). Bu bulgular, yalnızlık ile ölüm riski arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Yalnızlık, duygusal süreçleri etkileyebilmektedir ve bu konuda yapılan araştırmalar önemli bulgular ortaya koymaktadır (Hawkey ve Cacioppo, 2010). Cacioppo ve ekibi (2006a), gerçekteştirdikleri açıklayıcı faktör analizinde yalnızlık ile depresyonun farklı yapıları temsil ettiğini belirtmektedir. Özellikle orta yaşlı ve yaşlı yetişkinler üzerinde yapılan araştırmalar, yalnızlığın depresif belirtiler için bir risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır (Cacioppo ve ark., 2006b). Yürütölen geniş kapsamlı bir meta-analiz çalışması, 88 farklı araştırma ve 40068 kişilik bir örneklem grubunu içerecek, yalnızlık ile depresyon arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunduğunu göstermektedir (Erzen ve Çikrikci, 2018). Yalnızlık, sadece duygusal süreçleri etkilemekle kalmaz, aynı zamanda yeme bozuklukları gibi diğer sağlık sorunlarıyla da ilişkilidir. Yeme bozukluklarında, yiyecekler sıklıkla duygusal bir nitelik kazanmakta ve diğer duygusal sıkıntılar gibi yalnızlık hissini hafifletmek için kullanılabilir (Levine, 2013). Anoreksiya nervoza hastalarının yüksek düzeyde yalnızlık yaşadığına dair bulgular ortaya konmuş ve Hempel, Vanderbleek ve Lynch (2018), diğer insanlarla yakın bağlar ve sosyal ilişkiler kurmanın önemini vurgulayarak, yalnızlıktaki azalmanın yeme bozukluklarında iyileşmeyi sağlayabileceğini savunmuştur. Bu bağlamda, yalnızlıkla mücadele etmek ve sosyal destek sistemini güçlendirmek hem duygusal sağlığı hem de fiziksel sağlığı olumlu yönde

etkileyebilir. Yalnızlık, sadece duygusal süreçleri değil, aynı zamanda çeşitli bilişsel süreçleri de etkileyebilmektedir (Hawkley ve Cacioppo, 2010). Yapılan bir çalışmada, demansı olmayan 823 yaşlı yetişkin üzerinde yapılan takip sonuçlarına göre, 4 yıllık bir süreçte 76 katılımcının Alzheimer tanısı aldığı bildirilmiştir (Wilson ve ark., 2007). Yalnızlık ve Alzheimer hastalığı arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyal izolasyon düzeyleri kontrol altında tutularak yapılan çalışmada, yalnız bireylerin Alzheimer geliştirme olasılığının, yalnız olmayanlara göre iki kat fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, 10 yıl süresince 75 yaş üstü yetişkinler üzerinde gerçekleştirilen bir diğer araştırmada, yalnızlığın bilişsel gerilemenin yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur (Tilvis ve ark., 2004). Bu bulgular, yalnızlık ile bilişsel sağlık arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekerken, sosyal bağlantıların bilişsel fonksiyonlar üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Yalnızlığın ayrıca düşük uyku kalitesi (Matthews ve ark., 2017) ve alkol tüketim sorunları (Sadava ve Thompson, 1986) ile ilişkili olduğu; intihar düşüncesini arttırdığı belirtilmektedir (Stravynski ve Boyer, 2001).

2.2.5.Yalnızlık ile İlgili Kuramsal Görüş ve Yaklaşımlar

2.2.5.1. Bilişsel Kuram

Bilişsel yaklaşım çerçevesinde insan doğasına odaklanan teoriler, yalnızlık deneyimlerini algılama ve yorumlama süreçlerinde bireyin sahip olduğu perspektif ve bilişsel mekanizmaların önemli faktörler olduğunu savunurlar. Peplau ve ark. (1982), bilişsel uyumsuzluk modeline dayanarak, yalnızlığı bireyin arzu ettiği sosyal ilişkiler ile mevcut sosyal ilişkileri arasındaki uyumsuzluk olarak tanımlamaktadır. Bu uyumsuzluk, rahatsızlık verici ve öznel bir deneyime yol açar. Eğer mevcut sosyal ilişkiler, kişinin beklentilerini nitelik veya nicelik açısından karşılamıyorsa, birey geçmiş ilişkilerinden ve diğer insanların ilişkilerinden yola çıkarak işlevsiz bilişler geliştirebilir. Bireyin taraflı veya gerçek dışı olabilen bu işlevsiz bilişleri, mevcut ilişkilerinin değersiz ve yetersiz olduğu düşüncesine yol açar, dolayısıyla birey kendisini yalnız hisseder. Bilişsel uyumsuzluk modeline göre, bireyin yalnızlıkla başa çıkma şeklindeki nedensel açıklamalarının önemi vurgulanmaktadır. Yalnızlığın sabit kişilik özellikleriyle açıklanması veya mevcut durumun değiştirilemez olarak algılanması, bireyin edilgen bir konuma yerleştirilmesine ve karamsarlığa yol açar. Bireyler, ilişkilerini ve yalnızlıklarını olumsuz değerlendirdikçe, yalnızlıkla baş etmekte zorlanabilirler. Birey, gelecekte umutsuzluğa kapılır ve benlik saygısının düşük olduğuna inanmaya başlar. Düşük

benlik saygısı, yalnızlığın temelini oluşturur ve bireyin tatmin edici sosyal ilişkiler kurmasını engelleyen duygu ve tutumları içerir (Kılınç ve Sevim, 2005).

Yalnızlık aynı zamanda kişinin kendi değerlendirmeleriyle ilgili bir durumdur. Aynı sosyal etkileşime sahip bireylerden biri kendisini yalnız olarak tanımlarken, bir diğeri kendini sosyal olarak tanımayabilir Bireyin yalnızlıkla ilgili yaptığı öznel tanımlamalar, yalnızlık üzerinde etkili olurken, bu tanımlamalar gerçek dışı da olabilir. Bireyler, yalnızlıklarının sebeplerine dair gerçek dışı, olumsuz yargılarda bulunabilir ve bu durumu değişmez olarak algılayabilirler (Özdemir, 2011).

2.2.5.2. Psikodinamik Yaklaşım

Yalnızlığa açıklamak ve tanımlamak için birçok yaklaşım bulunmasıyla birlikte kuramsal olarak tanımlamaların çoğunun psikodinamik kuramcılar tarafından yapıldığı bilinmektedir (Peplau ve Perlman, 1982). Yalnızlığı bebeklik yaşantılarıyla açıklamaya yönelik kuramcılar, erken dönem anne bebek ilişkilerinin önemini vurgulamaktadır. Bu kuramcılardan biri olan ve yalnızlığın psikolojik analizini ilk kez literatüre sokan Gilbourg, yalnızlığı ilk kez zamansal açıdan yorumlayarak, tek başına olma ile yalnızlık terimleri arasındaki ayrımı yapmıştır. "Lonesome" kavramını kullanarak, bu terimin "normal" yalnızlık deneyiminden farklı olarak olumsuz çağrışımlar içermeyen, "zihin geçiş vaziyeti"ni ifade ettiğini belirtmiştir. Gilbourg'a göre, "lonesome" kavramı, bireyin normalden sapma olmayan bir yalnızlık hissini ifade ederken, yalnızlık duygusu boğucu, ağır ve kalıcı bir deneyimdir (Duru, 2008). Zilboorg (1938) ise benzer bir şekilde kısa süreli ve normal bir durum olarak tanımladığı tek başınalığı, yalnızlık kavramından ayırmıştır. Yalnızlığı narsisizm, megalomani ve düşmanlığın görülebileceği uzun süreli bir yaşantı olduğunu belirtmekte ve nedenlerinin bebekliğin erken dönemlerinde aranması gerektiğini öne sürmektedir (akt. Ayçiçek, 2023).

Freud'a göre psikoseksüel gelişimin kişilik oluşumunda çok önemli bir rol oynar ve kişilik gelişiminin erken çocukluk dönemindeki psikoseksüel epizodlarda gerçekleştiğini belirtir. Bu teoriye göre, oral dönemde bebeğin, fizyolojik gereksinimlerini karşılayan anne ile kurduğu bağılılığın kalitesi, ileride yaşamında önemli göreceği insanlara karşı geliştirilecek duygu ve tutumları belirlemektedir. Freud'a göre bu dönemde annesiyle olan sevgi ve güven ilişkilerinde sorun yaşayan bir kişi, yaşamının sonraki dönemlerinde çevresindeki diğer insanlarla düzgün bir ilişki kuramaz. Anal dönemde, tuvalet eğitimi sırasında, anne-çocuk ilişkisinin önemine vurgu yapan Freud, bu dönemde yaşanan sorunlar, çocuğun içsel

kırılmalarına ve yalnızlık duygularına neden olabilir. Hatta yaşanan bu döndemdekisorunların çocuğun uyumsuz bazı özelliklere sahip olabileceğini etkilediğini belirtmiştir. Freud'a göre, yaşamın her döneminde bireyin temel ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde karşılanması, sağlıklı gelişimi süreci için önemlidir. Bu ihtiyaçların karşılanmaması durumunda kişi yaşamının bu dönemine bağımlı hale gelir, saplanır, birey anormal bir davranış sergiler ve bu da ilerideki kişilik gelişimini olumsuz etkilemektedir. (Senemoğlu, 2005).

Eric Erikson erken dönem bebeklik yaşantılarının önemini vurgurken yanı sıra yetişkinlik yaşantılarının önemini vurgulamıştır. Eric Erikson psikodinamik yaklaşımına göre yalnızlığı sosyal kişiliğin gelişimi üzerinden tanımlamıştır. Erikson'ın (1993) sekiz psikososyal gelişim döneminden bahseder. Yalnızlığı, sosyal kişiliğin gelişiminin ilk adım olan güvene karşı güvensizlikle ve yetişkinlik dönemi kapsayan 'yakınlığa karşı yalıtılmışlık' dönemi ile ilişkilidir. Yaşamın ilk yıllarında güvenli bir ilişki kuran birey yaşamın geri kalanında diğerleri ile ilişki kurarken güven temelli bir ilişki kurmaya devam edecek olsa da güvenli bir ilişki kuramayan bebek gelecekte insanlara güvenmeyeceği ve onları tehlike olarak göreceği için doğal olarak yalnız kalacağını savunur (Hortaçsu, 2003; Eni, 2017). Yaşamın ilerleyen yıllarında genç yetişkinlik dönemi kapsayan 'yakınlığa karşı yalıtılmışlık' döneminde yakın arkadaş, eş, meslek seçimleri gerçekleşmektedir. Gerçekçi temellere dayanan yakın ilişkilerin kurulamaması, bireyin uygun arkadaş ve eş seçememesi, iş hayatında başarısız olması veya iş arkadaşlarıyla ortak yönlerinin olmaması yalnız hissetmesine neden olmaktadır.

Sullivan (1953), bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması için bir başkasına ihtiyaç duyduğunu ve bu durumun, fizyolojik ihtiyaçları kişiler arası ihtiyaçlara dönüştürdüğünü belirtmektedir. Yalnızlığı, yakınlık ihtiyacının karşılanmaması durumunda ortaya çıkan, bütün kişi deneyimlerinin en acı verici olanı olarak tanımlar. Bu duygu, erken çocukluk yıllarına dayanır ve yaşam boyu ilişkileri etkiler. Yakınlık ihtiyacı bebeklik döneminde anne ile karşılanırsa da bireyin yaş almasıyla bu ihtiyacı karşıma şekli ve öznesinde değişkenlik gösterir. Erken çocukluk döneminde oyun arkadaşları aracılığıyla karşılanır, ergenlik girmeden de yakın bir arkadaşla duyulan gereksinime dönüşür. Ergenlik döneminde yakın ilişkilere duyulan ihtiyaç, karşı cinsle kurulan ilişkilerle karşılanır.

Horney, yalnızlık kavramının tercih edilebilme konusuna dikkat çekmiş ve "nevrotik yalnızlık" olarak adlandırdığı durumu tanımlamıştır. Horney'e göre, yalnızlığın bireyler tarafından sıklıkla tercih edildiğini, sorun olarak gördüğü yalnızlığı da "nevrotik yalnızlık" şeklinde tanımlar. Başkalarıyla birlikteyken kaygı yaşayan bireyler, bu korkularından kurtulup

sakinleşmek için insanlardan uzaklaşma eğilimindedirler. Bu mesafenin yarattığı durumu, “nevrotik yalnızlık” şeklinde görmektedir (Horney, 1998). Çocuklar kabul edildiklerini ve sevildiklerini hissettiklerinde yalnızlık hissetmezler ve başkalarından her zaman destek bulabileceklerini bildikleri için yalnız kalabilirler. Ancak sevgi hissi eksik olduğunda çocuklar kendilerini reddedilmiş hisseder ve güven sorunları yaşarlar. Bunun sonucunda çaresizlik ve yalnızlık yaşanır. Sonucunda oluşan korku ve çaresizlik sonucunda bireyler dört yöntemle başvururlar. Bunların; itaat, güç, sevecenlik, insanlardan uzaklaşmadır. İnsanlardan uzaklaşmasının bir sonucu olarak duygusal mesafe ve izolasyon yaşayarak kendine zarar vermesini engellemeye çalışır (Horney, 1998).

2.2.5.3. Varoluşçu Yaklaşım

Varoluşçular, insanların temelde yalnız varlıklar olduğuna inanır. Yalnızlık veya diğer insanlardan ayrılma, varoluşun kaçınılmaz bir gerçeğidir ve pozitif bir yaşam döngüsü olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım, bağımsızlığı doğrudan yalnızlık duygusuyla ilişkilendirir ve bireyin bağımsız yaşayabilmesi için başkalarından uzaklaşması, kendi yeteneklerinin farkında olması gerektiğini vurgular (Yalom, 1999).

Fromm (1963), en temel kaygının varoluşsal yalnızlık olduğunu belirtir ve ayrılığa dair farkındalığın bütün anksiyetenin kaynağı olduğuna inanır. Bireyin kendisi ile başka biri arasındaki kapatılamayan uçuruma ve kendisi ile dünya arasındaki ayrıma vurgu yapar. Fromm'a göre, insanın en önemli psikolojik görevlerinden biri, bu ayrılığın üstesinden gelmektir (akt., Yalom, çev. 2001).

Varoluşçu yaklaşımın önemli savunucularından biri olan Moustakas (1961, 1972), yalnızlık kaygısını gerçek yalnızlık kavramından farklı bir şekilde tanımlar. Moustakas'a göre, yalnızlık kaygısı, bireyin yaşamıyla ilgili önemli sorular sormasını engelleyen ve çevresiyle ilgili içgüdülerini sürekli harekete geçiren koruyucu bir mekanizmadır. Gerçek yalnızlık ise, kişinin doğum, ölüm, değişim, trajedi gibi temel yaşam faktörleriyle yüzleşmesi sonucunda hayattaki yalnızlığını kabul etmesidir. Yalnızlık kaygısı savunmalara neden olabilir. Moustakas'a göre, yalnızlık sıkıntı verici bir durum olabilir, kendisine ve hayata yönelik sorgulamalarını erteleyebilir veya birey yalnızlığını deneyimlemekten kaçınarak sürekli olarak sosyal ilişkiler kurabilir, birey için yaratıcı ve üretken bir durum da yaratabilir (akt., Yalom, çev. 2001).

Geçtan (2021), yalnızlığın acı veren, ürkütücü bir duygu olduğunu belirtir. Yoğun bir şekilde yalnızlık yaşayan bir bireyin “...insanın, geçmişinde var olmuş olan insanların izleri silindiği gibi, gelecek yaşamında yeni ilişkiler kurabilme umudu ve beklentisi de yoktur” (Geçtan, 2021). Geçtan, bu yoğun yalnızlık hissinin sebebini, bireyin yalnızlığını inkar ettiğinden ve kendi yalnızlığına yabancı olduğundan kaynaklandığını açıklar. Bu tür bir bireyin yalnızlığının, başka bir kişi tarafından paylaşılabilmek yollarının da kapanmış olduğunu ifade eder (Geçtan, 2021).

2.2.5.4. Bağlanma Kuramı

Çocukluk deneyimleri, yalnızlık açısından büyük bir öneme sahiptir. Weiss'e (1973) göre, ebeveynlerin bebeklerine bakması, onları güvende tutması ve sürekli bir bağlanma figürü olması önemlidir. Eğer bir çocuk güvenli bir bağlanma figürü bulamazsa ve bu durum çocukluk boyunca devam ederse, çocuk daha sonra diğer insanlara karşı güvensiz ve düşmanca bir tavır sergileyebilir, bu da onu yalnızlığa itebilir (Peplau ve Perlman, 1982).

2.2.5.5. Fenomenolojik Yaklaşım

Rogers (1994), yalnızlığın bireyin başka insanlarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığını duyumsadığında ortaya çıkan bir durum olduğunu açıklamıştır. İnsanlar, sahip oldukları kişiliği tam olarak kimsenin kavrayamayacağına inanarak, en yakınlarının onayladığı şekilde davranır ve içsel kişiliklerini açığa vurmaktan kaçınırlar. Rogers'a (1994) göre, bu savunmalardan biri ya da birkaçı isteyerek ya da zorla serbest bırakıldığında, içlerinde barındırdıkları benlik ve kişilik ortaya çıkar, bu da kişinin yaşayabileceği en derin yalnızlık durumudur. Kişi, benliğini ve kişiliğini maskeler ve savunmalar yoluyla diğer kişilerden olabildiği şekilde sakladıkça, yalnızlık da artış göstermektedir. Rogers (1994), kişinin değersiz olduğu ve çevresindekiler tarafından sevilmediği veya kabul görmediği inancını değiştirerek bu yalnızlığın giderilebileceğini savunmaktadır. Ayrıca, etkileşim gruplarında kapsayıcı, yargılayıcı olmayan ve arkadaşça bir atmosferin yalnızlığı ortadan kaldırmanın önemli bir yolunu oluşturabileceğini vurgulamaktadır.

2.2.5.6. Etkileşim Kuramı

Unutulmamalıdır ki günümüzün hızlı değişimleri ve sosyal ilişkilerdeki bağlanma ve yakınlık gibi koşulların zayıflığı, yalnızlığın ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu hızlı değişimler, insanların bu değişimlere etkili bir şekilde cevap veremeyecekleri bir pasif konuma itildikleri anlamına gelir. Pasif ve uzlaşmaz bir tutumla, bireyin potansiyellerini gerçekleştirmesi, yaşamına anlam ve değer katması zorlaşabilir. Bu olumsuz duygu durumu, yalnızlığı en derin anlamıyla yaşamasına neden olabilir. Bu nedenle, yalnızlık, durumsal ve kişisel faktörlerin birleşik etkileşimiyle ortaya çıkan ve kişisel tercihlerin ötesine geçen durumsal bir göstergedir (Peplau ve Perlman, 1982).

2.2.5.7. Birey Merkezli Yaklaşım

Birey merkezli yaklaşımı geliştiren Rogers'a (çev. 2003) göre, yalnızlık, bireyin başkalarıyla gerçek bir ilişkisinin olmadığını fark ettiğinde hissettiği bir duygudur. Rogers'a göre, çocukluk döneminde birey, duygularını içinden geldiği gibi ifade etmek yerine, kendisi için önemli olan kişilerin saygı göstereceği şekilde davranarak daha çok sevebileceğini öğrenir. Ancak, bu çocuksu, duygu dolu, olgunlaşmamış, yaratıcı ve yıkıcı dürtülerle yüklü, kolay yaralanabilir nitelikteki gerçek kişiliği öğrendiğinde, diğerlerinin kendisine ilgi ve sevgi duymalarının mümkün olamayacağına dair bir inanç gelişir, bu da bireyi yalnızlaştırır. Rogers (çev. 2003), bu bireylerin kullandıkları savunma mekanizmalarını bıraktıklarında her an yaralanmaya açık, korkmuş ve yalnız hissettiklerini belirtir. Ancak, bu yalnızlık duygusuyla yüzleşip, kendi yalnızlıklarını deneyimlediklerinde, içlerindeki gerçek kişi olma riskini alabildiklerini ifade eder. Birey, sevilme, ilgi görmeme, dışlanma gibi riskleri alarak içindeki gerçek kişiyi ortaya çıkardığında; diğer insanlarla samimi bir ilişki kurabilir ve her insanın içinde var olan bu içsel yalnızlığı giderme imkanına sahip olabilir.

2.2.5.8. Evrimsel Yaklaşım

Dawkins (1999), evrimin türler arası veya bireyler arası rekabetle değil, genler arası rekabetle ilişkili olduğunu savunmaktadır. "Bencil gen" kavramını ortaya atmıştır ve bu teori, genlerin devamlılığı için rekabet etme, sömürme ve hile yapma gibi stratejileri benimseyebileceğini öne sürer. İnsan yavruları, diğer canlı türlerine kıyasla daha uzun süre bakıma ihtiyaç duyan, yavaş ve güçsüz varlıklardır. Eğer ebeveynleri bu bakımı sağlamazsa, bu genetik mirası taşıyan insan yavruları hayatta kalamayabilir. Dawkins'e göre, "bencil gen"

sosyal ilişkileri ve bakımı da içeren bir şekilde evrimleşmiştir. İletişim kuran, sosyal ilişkiler kuran ve dayanışma içinde olan bireylerin hayatta kalmak için avantajlı olduğunu savunur.

Cacioppo ve ark. (2006a), sosyal dışlamanın hayatta kalma ve genetik devamlılık açısından bir tehdit oluşturabileceğini ifade eder. Bu nedenle, insan biyolojisinin, dışlanmanın sosyal bir acıya neden olacak şekilde evrimleştiğini belirtirler. Yalnızlık, Cacioppo ve Patrick'a (2008) göre, bedensel bir açlık gibi sosyal ihtiyaçlara dikkat çeken bir durumdur. "Sosyal acı" adını verdikleri bu durumun varlığı, sosyal ilişkileri yeniden kurma motivasyonunu artırabilir ve hayatta kalma şansını artırabilir. Avcı-toplayıcı topluluklarda, zorlu koşullar ve sosyal ayrılıkların yaşandığı durumlarda "sosyal acı" çekme eğiliminde olduklarını belirtirler. Bu "sosyal acı"yı azaltmak için topluluklarına geri dönerek işbirlikleri kurmuşlardır. Bu durumu tecrübe etmeyen bireyler ise dolaşarak daha iyi beslenebilir, ancak geride bıraktıkları yavrularının hayatta kalma olasılığı düşük olabilir (Cacioppo ve ark., 2006a).

2.2.6. Yalnızlık ile İlgili Araştırmalar

Literatürde yalnızlık konusu, çeşitli sosyodemografik faktörler açısından ele alınmıştır. Yalnızlık, yaşamın herhangi bir döneminde herkes tarafından tecrübe edilebilen genel bir duygu olmakla birlikte, belirli yaş gruplarının bu duyguyu daha yoğun hissettiği görülmüştür. Bruce ve ekibinin 2019'da Amerika'da 18 yaş üstü 20,096 katılımcıyla gerçekleştirdiği araştırma, yalnızlık seviyelerini yaş gruplarına göre değerlendirmiştir ve 18-25 yaş aralığındakilerin, diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek yalnızlık bildirdiğini ortaya koymuştur. Groarke ve arkadaşlarının 2020'de Birleşik Krallık'ta 18 yaş ve üstü 1,989 katılımcıyla yaptığı çalışma, altı farklı yaş grubunun yalnızlık düzeylerini incelemiş ve 18-24 yaş arasındakilerin yalnızlık düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulmuştur. Pinquart ve Sorensen'in 2001'deki meta-analizi, 60 yaşına kadar yaşın yalnızlıkla negatif yönde ilişkili olduğunu, 60 ile 80 yaş arasında ise bu ilişkinin anlamlı olmadığını; 80 yaş üstünde ise yalnızlığın yaşla birlikte arttığını, bu yaş grubunda yaş ile yalnızlık arasındaki korelasyonun en yüksek olduğunu belirterek, yaş ve yalnızlık arasında U şeklinde bir ilişki olduğunu öne sürmüştür.

Yalnızlığın cinsiyet açısından incelendiği çalışmalarda ise çeşitli sonuçlar elde edilmiştir. Groarke ve arkadaşlarının 2020'deki çalışmasında, 18 yaş ve üzeri katılımcılar arasında kadın ve erkeklerin yalnızlık seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, üniversite öğrencileri üzerine yapılan araştırmalarda, Koçak (2003) ve

Saruhan ile Yüksel (2021) cinsiyete göre yalnızlık puanlarında anlamlı farklar olduğunu, erkek öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğunu raporlamıştır. Borys ve Perlman (1985) ise, yalnız hissetmenin kadınlar için oluşturduğu olumsuz etkilerin daha az olabileceğini, bu yüzden kadınların kendilerini daha sık "yalnız" olarak tanımlama eğiliminde olabileceğini ileri sürmüştür.

Yalnızlık çalışmalarında incelenen diğer bir sosyodemografik değişken ise romantik ilişki durumudur. Özdemir ve Tuncay (2008) tarafından yürütülen araştırmada, 721 üniversite öğrencisiyle yapılan çalışmada, romantik ilişkisi olmayan katılımcıların, ilişkisi olanlara göre yalnızlık puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ancak, Demir (1990) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, 709 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan incelemede, evli, sözlü veya nişanlı, flörtü olan ve olmayan şeklinde dört ayrı grupta yalnızlık puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı belirtilmiştir.

Üniversite öğrencileri, yaşadıkları yaş grubu ve üniversite eğitimi almak için yapılan şehir değişikliği gibi durumlarla birlikte yalnızlık açısından risk altındadır. Bu nedenle, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları yerin yalnızlık puanları üzerindeki etkisi de araştırılmaktadır. Demir (1990) tarafından yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin yalnızlık puanları; ailenin yanında, üniversite yurdunda, başka bir yurttan, evde tek başına, evde arkadaşlarla ve diğer şekilde altı ayrı grupta incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir. Yüksel (2019) ise ailesi veya akrabalarıyla yaşayan ve arkadaşlarıyla evde veya yurttan yaşayan üniversite öğrencilerinin yalnızlık puanlarını karşılaştırdığı bir araştırmada, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu bildirmiştir. Aile veya akrabalarıyla yaşayan üniversite öğrencilerinin yalnızlık puanlarının, evde veya yurttan arkadaşlarıyla yaşayan öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Yesarioğlu (2023), tez araştırması olarak yürüttüğü araştırmada üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve yalnızlığın ilişkisini araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini lisans ve yüksek lisans düzeyinde aktif öğrenimini sürdüren 202 üniversite öğrencisidir. Çalışmada, veri toplama araçları olarak İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ), UCLA Yalnızlık Ölçeği (3. Versiyon), Tek Başınalık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, internet bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yalnızlıkla tek başınalık arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Ancak tek başınalık ve internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

2018 yılında Dok'un yaptığı çalışmasında, üniversite öğrencilerinin yalnızlık durumları ile otomatik düşüncelerinin psikolojik dirençleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu çalışma, Yeditepe Üniversitesi'nde öğrenim gören 516 lisans öğrencisini (405 kadın ve 111 erkek) kapsamıştır. Araştırmanın sonuçları, üniversite öğrencileri arasında yaş faktörüne göre otomatik düşünceler, yalnızlık ve psikolojik direnç açısından önemli bir farklılık olmadığını göstermiştir. Yalnızlık ile otomatik düşünceler arasında orta şiddette bir negatif ilişki tespit edilmiş ve yalnızlık ile otomatik düşüncelerin, psikolojik direnç üzerinde düşük negatif bir etkiye sahip olduğu bulgulanmıştır.

Afo'nun 2018'de yürüttüğü bir araştırmada, internet kullanım alışkanlıkları ile kişisel özellikler arasındaki ilişki detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma, 18 ile 60 yaş aralığındaki 504 birey üzerinde gerçekleştirilmiş ve utangaçlık, yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve algılanan sosyal destek düzeyleri ile problemli internet kullanımı arasındaki bağlantıyı ortaya koymuştur. Analizler, yüksek utangaçlık ve yalnızlık seviyelerinin yanı sıra düşük yaşam doyumu ve sosyal destek algısının problemli internet kullanımını belirgin şekilde tahmin ettiğini göstermiştir. Ayrıca, yaş faktörünün de internet kullanım alışkanlıkları üzerinde etkili olduğu ve yaş ilerledikçe problemli kullanımın azaldığı belirlenmiştir. İşsiz bireylerin, istihdam edilenlere kıyasla interneti daha yoğun kullandıkları da bulgular arasındadır.

Özkaya'nın 2017 tarihli çalışması, üniversite öğrencileri arasında yalnızlık ve umutsuzluk ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma 375 öğrenciye (180 erkek ve 195 kadın) dayanmaktadır ve yalnızlık ile umutsuzluk arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu; yalnızlık arttıkça, yaşam doyumunun azaldığını ortaya koymuştur.

Bilgen'in 1989'daki yüksek lisans tezi, üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma, öğrencilerin yalnızlık düzeyleri yükseldikçe genel uyum, sosyal ve kişisel uyum düzeylerinin düşüş gösterdiğini tespit etmiştir. İlk ve son sınıf öğrencileri arasında yalnızlık düzeyleri açısından farklılıklar gözlenmiş, ancak kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Özdemir ve Tuncay'ın 2018'deki çalışması, 18-25 yaş arası 721 üniversite öğrencisinin katılımıyla yalnızlık ve temel ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu düşük gelirli ailelerden gelmekte ve öğrenci yurdunda ikamet etmektedir. Çalışma, öğrencilerin önemli bir kısmının yalnızlık yaşadığını ve ekonomik destek, sosyal etkileşim ve psikososyal destek gibi temel ihtiyaçları vurguladığını belirlemiştir. Özellikle ekonomik destek ihtiyacının ve sosyal etkileşim eksikliğinin yalnızlık seviyeleri ile doğrudan

ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırma ayrıca, boşanmış ya da ilişkisi olmayan ailelerden gelen öğrencilerin daha yüksek yalnızlık seviyeleri rapor ettiğini göstermiştir.

2.3. İyimserlik – Kötümserlik

2.3.1 İyimserlik – Kötümserlik ile İlgili Tanımlar

Her bireyin algıladığı durumlar ve geleceğe bakışı farklılık gösterir. Kimi bireyler olumlu bir yaklaşım sergilerken, diğerleri daha karamsar bir tutum benimserler. İyimserlik veya kötümserlik istemli veya istemsiz olarak ortaya çıkabilir. Bu nedenle, bu kavramları ayrı ayrı ele almak mümkündür. İyimserlik, bir bireyin olaylara karşı tutumlarından biri olarak kabul edilebilir (Urgan ve Sevim, 2019).

İlgili literatüre bakıldığında, iki farklı iyimserlik kavramının tanımlandığı görülür. İlk tanımda iyimserlik, bir kişilik özelliği olarak tanımlanır. Bir kişilik özelliği olan iyimserlik, geleceğe umutla bakmak, yaşanan olaylara pozitif perspektiften odaklanmak, dünyanın yaşanabilir bir yer olduğuna inanmak ve olayları bu açıdan yorumlama anlamına gelir. Diğer tanım ise, iyimserliği bir yüklenme biçimi olarak ele alır. Bu tür iyimserlik, zor durumlar veya başarısızlıklarla karşılaşıldığında bu süreci geçici, kontrol edilebilir, belirli bir soruna yönelik, algının dış etkenlere bağlı olduğunu gösterir (Seligman, 2002).

İyimserlik, insanların yaşamın zorluklarıyla başa çıkmak için kullandıkları bir savunma mekanizması olabilir. İyimserler, olumlu günler için umut taşıyan, gelecek için aktif bir rol oynamaya meyilli oldukları için savaşı kişilik özelliklerine sahip bireyler olarak tanımlanırlar (Tarhan, 2015). Çalışmalar, gelecekle ilgili beklentilerin bugünkü refah üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Segerstrom ve diğerleri, 1998). Düzenleyici iyimserliğe sahip bireyler, travmatik olaylarla karşılaştıklarında bile daha az sıkıntı yaşadıklarını ifade etmektedirler (Nes ve Segerstrom, 2006). Pozitif düşünceyle ilgili araştırmalar, bunun sağlık üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu kanıtlamıştır (Carver ve diğerleri, 2010).

Seligman, "Öğrenilmiş İyimserlik" adlı kitabında iyimserliği öğrenilebilecek bir beceri olarak tanımlamıştır. Seligman'a göre, çaresizlik hissinin öğrenilebilir olduğu gibi iyimserliğin de öğrenilip geliştirilebileceğidir (Seligman, 2007). Bazı danışmanlık ve eğitim uygulamalarının sonuçları, gruplar halinde yapılan çalışmaların katılımcıların bilişsel süreçlerini olumlu yönde değiştirdiğini ve eğitim sonrasında daha iyimser hale geldiklerini ortaya koymuştur (Sapmaz ve Doğan, 2012). Ancak, iyimserliğin genetik bir temele sahip

olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Tek yumurta ikizleri üzerinde yapılan bir araştırma, genetik faktörlerin iyimserlik düzeyinin %36'sını açıkladığını göstermiştir (Sapmaz ve Doğan, 2012).

İyimserlik, pozitif psikolojinin dinamiklerinden biri olarak gelecek hakkında yapıcı düşünceleri içerir (Seligman, 2002). İyimserlik genellikle geleceğe dair olumlu beklentiler olarak tanımlanır (Carver ve diğerleri, 2010). Başka bir deyişle, gelecekte olumlu şeylerin olacağına dair bir inancı ifade eder (Scheier ve Carver, 1993). İyimserlik, olumlu sonuçları ve gelişmeleri beklemeye yönelik bir düşünce tutumunu içerir (Öztürk ve Çetinkaya, 2015).

2001 yılında Gillham ve ekibi, iyimserliği ve kötümserliği “açıklayıcı bir üslup” olarak tanımlamışlardır. Kötümser açıklayıcı üslup, bireylerin kendilerini çaresiz hissetmelerini ve yaptıklarının önemsiz olduğuna inanmalarını açıklar. Diğer yandan, iyimser açıklayıcı üslup, davranışlarının sonuçlarını etkileyebileceklerine inanma ve zorlukları aşabilme cesaretini içerir (Peterson ve Bossio, 2001). Açıklayıcı üslup, iyimserliği öz-yeterlikle ilişkilendirir. Çaresizlik ve etkililik, iyimserlik ve karamsarlık arasında önemli bir rol oynar. Bireyler, engellerle başa çıkmak için yeterli ve yetkin hissediyorsa, eğilim iyimserlik yönündedir (Gillham ve diğerleri, 2001).

İyimserlik ve kötümserlik arasındaki fark, hayata bakış açıları ve olaylara karşı beklentileri belirlemede ortaya çıkar. İyimser kişiler genellikle olumlu olayların gerçekleşeceğine inanırken, kötümserler ise olumsuz sonuçları beklerler. Bu farklı bakış açıları, bireyin yaşamında önemli bir etkiye sahiptir. İyimserler, daha pozitif duygular yaşarlar ve bu da genellikle daha yüksek bir mutluluk seviyesiyle sonuçlanırken, kötümserler daha negatif duygulara sahip olabilirler (Bal ve Gülcan, 2014). Bu farklı bakış açıları, bireylerin yaşam tarzlarını, sorunları çözme ve stresle baş etme yöntemlerini etkiler. Ayrıca, sosyal ilişkilerinde ve sosyo-ekonomik durumlarında da belirgin farklılıklar ortaya çıkabilir (Carver ve diğerleri, 2010).

2.3.2. İyimserlik – Kötümserliğin Çocuk ve Ebeveyn Üzerindeki Etkisi

İlk doğduğumuz sosyal hayat olan ailede ebeveyn ilişkisi önemli bir yer teşkil etmektedir. Araştırmalar gösteriyor ki aile içinde geçirilen zamanın artması, annelerin çocuklarına olan davranışlarını daha da önemli hale getirmiştir (Başaran ve Aksoy, 2020). Annelerin iyimserlik ve kötümserlik düzeylerinin, çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu araştırmalarla belgelenmiştir. Kurallar ve sınırlar konusunda çocuklarına daha az

özgürlük tanıyan annelerin, iyimserlik düzeylerinin daha düşük, karamsarlık düzeylerinin ise daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Hasan ve Power, 2002). Tongar (2020) ise annelerin iyimserlik ve kötümserlik düzeylerinin çocuklarının kaygı seviyesine etkisi olduğunu ve annelerin iyimserlik düzeylerinin babalara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Negatif bir bakış açısının bireyin benlik saygısı üzerindeki etkisi incelendiğinde, düşük benlik saygısının bireyin psikolojik sağlığını kötü yönde etkilediği görülmektedir (Parmaksız ve diğerleri, 2012). Kötümser bir bakış açısına sahip ebeveynlerin davranışlarının, çocuklarının psikolojisi, benlik saygısı, kişilik özellikleri ve yaşam doyumu üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmiştir (Dost ve diğerleri, 2019). Aynı zamanda, Parmaksız ve arkadaşları (2012) kötümser bireylerin stres seviyelerinin yüksek olduğunu, sorunların üstesinden gelmek için gerçekçi olmayan yöntemlere başvurdıklarını ve hedeflerine ulaşamadıklarında çaresizlik hissi yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Demografik faktörler ile bu ilişkiyi inceleyen araştırmaların sonucunda ise, evlilik memnuniyeti arttıkça, annenin yaşı ilerledikçe, annenin çalışma durumu, ekonomik durumun iyileşmesi, çocuk sayısının artması gibi faktörlerle annelerin iyimserlik düzeylerinin arttığı gözlemlenmiştir. Annelerin iyimserlik düzeyinin artışıyla çocukların kaygı düzeylerinin azaldığı; ancak sosyal medya kullanımı ve televizyon izleme süresinin artmasıyla iyimserlik düzeylerinin düştüğü belirtilmiştir (Tongar, 2020).

2.3.3. Pozitif Psikoterapi Perspektifinden İyimserlik – Kötümserlik Kavramı

Psikoloji, insan doğasını anlamaya ve insanın iç dünyasındaki karmaşıklıkları bilimsel bir yaklaşımla incelemeye yönelik bir disiplindir. Geçmiş yıllarda psikolojinin odak noktası, bireylerin psikopatolojik sorunlarını tanımlamak ve çözüm yolları bulmaktır. Ancak, 2000'li yılların başından itibaren, psikoloji alanında Pozitif Psikoloji adı verilen yeni bir akım ortaya çıktı. Pozitif Psikoloji, sorunlara değil çözümlere, patolojiye değil sağlığa odaklanır ve insanın mutluluğu ve psikolojik sağlığı üzerine odaklanır (Dağcı, 2014).

Pozitif Psikoloji'nin kökenleri, 1960'larda Maslow ve Rogers tarafından ortaya atılan Hümanistik Psikoloji'ye dayanır. Ancak, Pozitif Psikoloji'nin literatüre kazandırılmasında önemli bir rol oynayan kavram, Seligman tarafından geliştirilen "Öğrenilmiş İyimserlik" olmuştur. Seligman, Pozitif Psikolojinin amacını, "Psikolojinin olumsuz olayları onarmak için harcadığı enerjiyi, bireylerde olumlu özelliklerin geliştirilmesi için kullanmak" olarak tanımlamaktadır (Karagöz, 2011).

Pozitif Psikolojinin ana kavramları arasında esenlik, mutluluk, umut, affedicilik, merhamet, şükran ve iyimserlik bulunmaktadır (Dağcı, 2014). Bu disiplinin gerçek hedefi, mutlu ve sağlıklı bireylerin oluşmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, üç farklı zaman diliminde hedefler belirlenmiştir. Geçmiş zaman hedefleri arasında memnuniyet, hoşnutluk, gurur ve huzur yer alırken, şimdiki zaman için hedefler anı yaşamayı ve keyif alınan aktiviteleri artırmayı içerir. Geleceğe yönelik hedefler ise umut, inanç, güven ve iyimserlik üzerine odaklanmaktadır (Bahadır, 2007).

Pozitif Psikoloji bağlamında, "iyimserlik" önemli bir unsur olarak kabul edilir ve geleceğe yönelik istenen bir hedef olarak görülür.

2.3.4. İyimserlik – Kötümserlik ile İlgili Araştırmalar

Araştırmalar, pozitif düşünce biçiminin bireylerin gelecek beklentileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Scheier ve diğerleri, 1993). Buna ek olarak, hedeflerine ulaşacaklarına inanan bireylerin zorluklarla karşılaşmalar dahi çaba göstermeye devam ettikleri görülmüştür (Scheier ve diğerleri, 1993). İyimser bireylerin stresli dönemlerde bile daha yüksek bir iyilik hali sergiledikleri ve iyimserliğin fiziksel sağlık üzerinde de pozitif etkileri olduğu belirlenmiştir (Scheier ve diğerleri, 1993). Bozgeyikli ve Çalışkan (2020), lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, bireylerin iyimserlik seviyelerinin artmasıyla psikolojik refahlarında da bir artış olduğunu tespit etmişlerdir.

Carver ve ekip arkadaşları (2010) da iyimser kişilerin sağlık koruma davranışlarında daha proaktif olduklarını ve sağlık risklerine karşı daha dikkatli davrandıklarını ortaya koymuştur. İyimserliğin, bireylerin hem psikolojik hem de fiziksel sağlıklarını olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir (Carver ve diğerleri, 2010). İyimser kişilerin stres yaratan durumlara kötümserlere göre daha az tepki gösterdikleri ve stresle daha etkili bir şekilde başa çıktıkları, bu sayede fiziksel olarak daha az zarar gördükleri ve potansiyel olarak daha uzun yaşayabilecekleri sonucuna varılmıştır (Carver ve diğerleri, 2010).

Chang ve Sanna'nın (2003) çalışması, kötümser bireylerin iyimserlere kıyasla daha fazla depresyon belirtisi gösterdiğini bulmuştur. Kötümserliğin, bireylerin genel iyilik hallerini, pozitif kendilik algılarını, sosyal yaşamlarını, başa çıkma ve problem çözme yeteneklerini, yaşamın kontrolünü ve anlamlandırılmasını, fiziksel ve duygusal sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Karademir ve Çalışkan, 2021).

Literatürde, kötümserliğin sadece psikolojik sağlık üzerinde değil, fiziksel sağlık üzerinde de zararlı etkileri olduğuna dair bulgular bulunmaktadır (Eryılmaz, 2015). 72 hastayı kapsayan bir araştırmada, kötümserliğin ve bu durumun yol açtığı stresin kalp sağlığına zarar verdiği, osteoartrit hastaları üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise, bu hastalığın sebep olduğu daha fazla sakatlık ve ağrının yanı sıra kişilik özellikleri ve kötümserliğin iyileşme süreçlerine etkileri olduğu ortaya konmuştur (Bennet ve Elliot, 2005; Luger ve ark., 2009). Kötümserliğin, vücudun hücre, doku ve organlarını olumsuz etkilediği ve kötümser bireylerin daha yavaş iyileştiği gözlemlenmiştir (Eryılmaz, 2015). Romatoid artrit hastaları üzerine yapılan bir araştırmada ise, kötümserlik ile ağrı arasında bir bağlantı olduğu ve yüksek düzeyde kötümserliğe sahip bireylerin ağrı ve kaygı düzeylerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir (Finan ve ark., 2008).

Ayan (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırma, iyimserlik ve umutsuzluğun yaşam doyumu üzerindeki etkilerini mercek altına almış ve bu değişkenlerin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Çalışma, Kırklareli ilindeki lise düzeyindeki öğrencileri örneklemini oluştururken, araştırmanın genel evreni olarak Marmara Bölgesi'nde yer alan lise öğrencilerini hedeflemiştir. Elde edilen 1022 öğrenciye ait veriler, iyimserlik ve sakinlik seviyeleri ile sosyal etkileşim ve hobilerle meşgul olmanın yaşam doyumu üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermiştir. Buna karşın, kötümserliğin yaşam doyumu üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, geleceğe pozitif yönde bakmanın yaşam doyumu düzeylerini yükselttiği saptanmıştır. Erkek öğrencilerin iyimserlik ve sakinlik düzeyleri, kız öğrencilere göre daha yüksek çıkarken; düşük aile gelirine sahip öğrencilerin kötümserlik ve geleceğe negatif bakış açıları, diğerlerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Not ortalaması yüksek öğrencilerin ise, geleceğe olumlu bakış açıları ve yaşam doyum seviyelerinin, diğerlerine nazaran daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışmalar, iyimser bireylerin başarısızlıkla karşılaştıklarında çözüm arama eğiliminde olduklarını ve özgüven ile başarı arzularının daha az iyimser kişilere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir (Parmaksız ve diğerleri, 2012). Benlik saygısı ve psikolojik sağlık arasında pozitif bir ilişki olduğu, yüksek benlik saygısına sahip kişilerin daha pozitif bir yaşam görüşüne sahip oldukları ve stresle daha etkili bir şekilde başa çıkabildikleri için daha mutlu oldukları bulunmuştur (Avşaroğlu ve İdayeva, 2020; Parmaksız ve diğerleri, 2012).

Güngör (2023) tarafından gerçekleştirilen tez araştırmasında, ergenlerin sosyal dışlanma ve iyimserlik kötümserlik düzeylerinin okula bağlanma durumuna etkisini incelememiştir.

Çalışmanın örneklemini İstanbul Tuzla ilçesinde lise düzeyinde öğrenim gören 406 ergen birey oluşturmaktadır. Ergen birey çevresiyle anlaştıkça İyimserlik Kötümserlik Ölçeği iyimserlik alt boyut ve Okula Bağlanma Ölçeği okula bağlanma alt boyut puanları artarken, Sosyal Dışlanma Ölçeği alt boyutlarından dışlanma puanının da arttığı görülmüştür. Ergenlerin sosyal dışlanma durumları ile okula bağlanma durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuş olup, anne baba öğrenim düzeyi, başarı durumu, çevresiyle anlaşma durumu ve arkadaş sayısı gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. İyimserlik Kötümserlik Ölçeği alt boyutu olan kötümserlik bakış açısının okula bağlanma ölçeği alt boyutları arasında baba öğrenim durumu ve arkadaş sayısı değişkenleri ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Dal C. (2023) tarafından tez çalışması olarak yürütülen araştırmada Pandemi Döneminde Okul Öncesi ve Okul Çağında Çocuğu Olan Annelerin Covid-19 Korkusu ile İyimserlik-Kötümserlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmiştir. Araştırma 3-10 yaş grubu çocuğu olan 450 anne ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında “Tanıtıcı bilgi formu”, “Koronavirüs (Covid-19) Korkusu Ölçeği” ve “İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği” olmak üzere ölçekten yararlanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, annelerin Covid-19 korkusu arttıkça iyimserlik düzeyleri azalmış, kötümserlik düzeyleri ise artmıştır. Okul öncesi ve okul döneminde olan çocuğa sahip kadınlar iki ayrı grupta incelendiğinde ise kadınların Covid-19 Korku düzeyleri ile iyimserlik düzeyleri arasında anlamlı ilişki yoktur. Kötümserlik düzeyleri her iki grupta da Covid-19 korku düzeyi arttıkça pozitif yönde artmıştır. Annelerin gelir düzeyi arttıkça, Covid-19 korku düzeylerinde ve kötümserlik düzeylerinde azalma saptanırke, iyimserlik düzeylerini etkilemediği saptandı. Kadınların eşlerinin eğitim durumu ilk öğretim olanların, lise ve lisans olanlara göre kötümserlik düzeyleri daha yüksek, evli kadınların boşanmış olan kadınlara göre iyimserlik düzeyleri daha düşüktü.

Covid-19 pandemisi insanların fiziksel sağlıklarını etkilediği gibi duygusal durumlarını da etkilemiş, korku ve endişe yaratmıştır (Ahorsu ve diğerleri, 2020). Bu durum özellikle çocuklar ve anneler üzerinde çeşitli zorluklar yaratmıştır (Öztürk ve diğerleri, 2020). Aile içinde geçirilen zamanın artması, annelerin çocuklarına olan davranışlarını daha da önemli hale getirmiştir (Başaran ve Aksoy, 2020). Annelerin iyimserlik ve kötümserlik düzeylerinin, çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu araştırmalarla belgelenmiştir. Kurallar ve sınırlar konusunda çocuklarına daha az özgürlük tanıyan annelerin, iyimserlik düzeylerinin daha düşük, karamsarlık düzeylerinin ise daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Hasan ve Power, 2002). Tongar (2020) ise annelerin iyimserlik ve kötümserlik düzeylerinin çocuklarının kaygı

seviyesine etkisi olduğunu ve annelerin iyimserlik düzeylerinin babalara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Deveci (2022), Spor Lisesi Öğrencilerinin Covid 19 Fobisi İle İyimserlik Kötümserlik Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesini amaçlayan tez çalışmasının örneklemi Düzce Spor Lisesi’nde okuyan 84 kadın ve 95 erkek olmak üzere 179 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin Koronavirüs fobilerini ölçümlemek üzere “COVID-19 Fobisi Ölçeği (C19P-S)” ile gençlerin iyimserlik ve kötümserlik düzeylerini belirlemek amacıyla “Ergenlerde İyimserlik Kötümserlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, öğrencilerin Covid 19 fobisi durumları ile kötümserlik düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyetleri ile Covid 19 fobisi ölçeğinin psikolojik, somatik, sosyal ve ekonomik alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin yaş, sınıf, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, Covid geçirme durumu ve fobiye sahip olma durumu arasında ise anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin iyimserlik ve kötümserlik düzeyleri ile cinsiyet, yaş, sınıf, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, Covid geçirme durumu ve fobiye sahip olma durumu arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve çalışma grubu ile araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma, 2023- 2024 eğitim öğretim yılında Antalya ilinde çeşitli liselerde öğrenim görmeye devam eden ergenlerde yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Araştırmanın bağımlı değişkenini algılanan anne baba tutumları ve alt boyutları olan demokratik anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu, koruyucu/ istekçi anne baba tutumu oluşturmaktadır. Bağımsız değişkenleri ise yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları oluşturmaktadır. Ayrıca cinsiyeti, yaşı, sosyoekonomik durum, kardeş sayısı, yaşadığı yer, anne

baba sağ olma durumu, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu bağımsız değişken olarak ele alınmaktadır.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı lise kademesinde öğrenimine aktif devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri tablo 3.1'de yer almaktadır. Çalışma grubunu 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında öğrenciliğine Gülveren Anadolu Lisesi, Muratpaşa Anadolu Lisesi, Fettah Tamince Mesleki Anadolu Lisesi, Volkan Cangöz İmam Hatip Lisesi, Özel Anadolu Lisesi'ne devam eden ve 13-19 yaş arası 535 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 15.40'dır.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Frekans, Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maximum Değerleri

		Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük Değer	En Büyük Değer
Cinsiyet	Kadın	286		.499		
	Erkek	249				
Yaş			15.40	1.201	13	19
Sınıf	9. Sınıf	216		1.106		
	10. Sınıf	144				
	11. Sınıf	86				
	12. Sınıf	89				
Gelir Durumu	Gelir>Gider	291		.643		
	Gelir=Gider	200				
	Gelir<Gider	44				
Kardeş			2.67	1.194	0	8
Yaşadığı Yer	Evde	503		.237		
	Yurtta	32				
Ebeveyn Sağ Olma Durumu	Anne sağ, baba sağ	517		.273		
	Anne sağ, baba vefat etmiş	12				
	Anne vefat etmiş, baba sağ	5				
	Anne baba vefat etmiş	1				
Anne Eğitim	İlk Okul	105		1.087		
	Orta Okul	69				
	Lise	197				
	Yüksel Öğrenim	164				

Baba Eğitim	İlk Okul	66	1.011
	Orta Okul	74	
	Lise	190	
	Yüksel Öğrenim	205	
Okuduğu Okul	Gülveren Anadolu Lisesi	75	1.483
	Muratpaşa Anadolu Lisesi	93	
	Fettah Tamince Mesleki Anadolu Lisesi	88	
	Türk Telekom Anadolu Lisesi	126	
	Şehit Volkan Canöz Anad. İmam Hatip Lisesi	127	
	Özel Lise	26	

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiş, daha sonra Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından yenilenmiş, Anne Baba Tutum Envanteri (ABTE), Yıldız ve Duy (2014) tarafından Yalnızlık Ölçeği (UCLA), Çalışkan ve Uzunkol (2018) tarafından geliştirilen Ergenlerde İyimserlik ve Kötümserlik Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellik cinsiyeti, yaşı, sosyoekonomik durum, kardeş sayısı, yaşadığı yer, anne baba sağ olma durumu, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu sorularından oluşan bilgi almaya yönelik araştırmacı tarafından hazırlanmış envanterdir.

3.3.2. Algılanan Anne Baba Tutumu Envanteri

Anne-Baba Tutum Ölçeği, Kuzgun tarafından oluşturulmuş ve daha sonra Eldeleklioğlu'nun bazı yeni maddeler eklemesiyle nihai şeklini almıştır. Bu ölçek, anne ve baba tutumlarını demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu olmak üzere üç farklı boyutta değerlendirir. 1992-1993 eğitim-öğretim yılında, Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim

gören 100 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Toplamda 40 maddeden oluşan ve 10 maddenin her birinin ayrı değerlendirildiği bu likert tipi ölçek, katılımcıların tutumlarını "Hiç uygun değil"den "Tamamen uygun"a kadar beş farklı seviyede belirtmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Faktör analizine göre, ilk faktör pozitif ifadelerle demokratik tutumu, negatif ifadelerle ise otoriter tutumu açıklamaktadır. Demokratik ve aşırı koruyucu tutumları ölçen faktörler için sırasıyla en belirgin 15 madde seçilmiş, otoriter tutumu ölçen alt ölçek ise 10 madde ile belirlenmiştir, böylelikle toplamda 40 maddeden oluşan bir ebeveyn tutum ölçeği ortaya çıkmıştır. Demokratik tutumu ölçen maddeler 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37 ve 39. numaralardır; aşırı koruyucu tutumu ölçen maddeler 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33 ve 34. numaralardır; otoriter tutumu ölçen maddeler ise 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38 ve 40. numaralardır.

Demokratik alt ölçeğin faktör yükleri 0.53 ile 0.70 arasında değişkenlik gösterir. Otoriter alt ölçeğin faktör yükleri -0.041 ile -0.068 arasında değişmektedir. Koruyucu-istekçi alt ölçeğin ise faktör yükleri 0.31 ile 0.56 arasında değişmektedir. Anne baba tutum ölçeğinin iç tutarlılığı Cronbach alfa kullanılarak hesaplanmıştır. Sonuçlara göre demokratik alt ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı 0.89, koruyucu-istekçi alt ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı 0.82, otoriter alt ölçeğin iç tutarlılığı kat sayısı 0.78 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin kararlılık katsayılarına bakıldığında sırasıyla demokratik 0.92, koruyucu-istekçi 0.75, otoriter 0.79 olarak bulunmuştur. Anne baba tutum ölçeği'nin geçerlilik çalışması incelendiğinde otoriter alt ölçek puanları ile demokratik alt ölçek puanları arasında -0.64'lük korelasyon; otoriter ve koruyucu alt ölçek puanları arasında ise 0.36'lık korelasyon vardır. Demokratik alt ölçek ve otoriter alt ölçek arasındaki negatif korelasyon, birbirinin tam tersi olan davranış boyutları olmasının sonucudur. Ebeveynlerdeki demokratik yapı ve tutumlar arttıkça otoriter davranışlar azalmaktadır (Eldeleklioğlu, 1996).

3.3.3.UCLA Yalnızlık Ölçeği

UCLA Yalnızlık Ölçeği, bireyin genel yalnızlık derecesini belirlemeye yönelik bir Likert tipindeki kendini değerlendirme ölçeğidir. Bu ölçek, 1978 yılında Russell tarafından geliştirilmiş ve 1980 yılında yenilenmiştir. Ancak ölçekte bazı eksikliklerin görülmesi üzerine 1996 yılında tekrar gözden geçirilmiş ve güncellenmiştir. Ölçeğin orijinalinde 9 madde olumlu 11 madde olumsuz olacak şekilde toplam 20 madde mevcuttur.

UCLA Yalnızlık ölçeği 2014 yılında Yıldız ve Duy tarafından kısa forma uyarlanmıştır. Ölçeğin faktör analizi sonuçlarına göre bir faktör olarak bulunmuş ve maddelerin yükleri 0,31 ile 0,71 arasında değişmektedir. Sonuç olarak faktör iç tutarlılık kat sayılarının ölçek için yeterlidir. ($\alpha=0,74$). Test-tekrar test aşamasında 64 lise öğrencisinin oluşturduğu bir örneklem ile güvenilirlik test edilmiş ve $r=0,84$, $p<0.001$ olarak bulunmuştur. Ölçek, yalnızlık algısını ölçerken her madde ile birlikte yaşadıkları sosyal ilişkiler ile ilgili duygu ve düşüncelerini hangi sıklıkla yaşadıklarını sorarak sağlamaktadır. Ölçek, hiç, nadiren, bazen ve her zamandan oluşan dörtlü likert tipinde hazırlanmış bir ölçek tipidir. Bireyin tüm maddelerden aldığı puanlar toplandığında, toplam puan elde edilir. Öleekten alınabilecek en yüksek puan 28, en düşük puan 7'dir. Puan arttıkça yalnızlık düzeyi artmaktadır.

3.3.4.Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği

Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği, 2018 yılında Çalışkan ve Uzunkol tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 16 maddeden oluşmakta ve 5 li likert (tamamen uygun=5, çok uygun=4, biraz uygun=3, pek uygun değil=2, hiç uygun değil=1) tipidir. Ölçeğin içerisinde iki alt ölçek bulunmakta, bunlar iyimserlik ve kötümserlik alt ölçekleridir. İyimserlik alt boyutu (8 madde) ve Kötümserlik alt boyutu (8 madde) yer almaktadır. Çift sayılı olan maddeler kötümser boyutunu ölçekte ve tek sayılı olan maddeler ise iyimser boyutunu ölçmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği birleşik bir ölçek değildir. Kavramlar birbirinin zıttı kavramlar olduğunda her bir alt ölçek puanları kendi içinde toplanarak toplam puanları toplam puan oluşturulur. Her bir alt ölçekten alınan puan yükseldikçe bireyin ilgili alt boyutun özelliğinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin güvenilirlik katsayılarına baktığımızda iyimserlik için 0.86, kötümserlik için 0.82'dir. Test-tekrar test güvenilirlik katsayılarına bakıldığında ise iyimserlik için 0.87, kötümserlik için 0.86'dır. Alt ölçeklerden alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan 40'dır.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmanın örneklem grubu belirlendikten sonra araştırma grubunda yer alan okullarda uygulama yapabilmek için Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Uygulama yapılması planlanan okullarda okul yetkilileri ve okul psikolojik danışmanlarıyla iletişime geçerek gerekli izin evrakları teslim edilmiştir. Yürütülecek çalışma hakkında amacına yönelik bilgi verilmiş ve çalışmanın yapacağı gün, saatler ve sınıflar belirlenmiştir. Uygulama için gönüllülük esas tutularak çalışma izin istekli olan ve verilerinin

kullanılmasına izin veren öğrenciler ile araştırma yürütülmüştür. Araştırma 2023-2024 eğitim öğretim yılında öğrenim gören öğrencilere demografi bilgilerini içeren Kişisel Bilgi Formu, ‘‘Algılanan Anne Baba Envanteri’’, ‘‘UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Form’’ ve ‘‘Ergenlerde İyimserlik Kötümserlik Ölçeği’’ uygulanmıştır. Uygulamalar okul psikolojik danışmanı ve araştırmacı tarafından 9, 10, 11 ve 12. Sınıf kademelerinde öğrenim görmekte olan öğrencilere uygulanmıştır. Ölçekler öğrencilere dağıtılmadan önce araştırma ve ölçekler hakkında bilgi verilmiş, ölçeklen edinilecek bilgilerin başka bir şahıs ile paylaşılmayacağı sadece bilimsel araştırma için kullanılacağı ifade edilmiştir. Uygulama için 15-20 dakika süre verilmiştir.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırmanın analizine öncelikle verilerin gözden geçirilmesi ile başlanmıştır. Araştırma için toplan 553 lise öğrencisine ulaşılmış, verilerin eksiksiz girilip girilmediği kontrol edilmiştir. Eksik doldurulan katılımcıların ölçekleri araştırmaya dahil edilmemiştir. İçtenlikle tüm ölçekleri doldurduğu varsayılan 286’sı kız, 249’u erkek olan toplam 535 katılımcının verisiyle analiz yapılmıştır. Araştırma verileri bilgisayar ortamında SPSS 26 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde t-Testi, Tek Yönlü Varyan Analizi (ANOVA), Berforoni Testi, Post Hock Testi ve Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov test edilmiştir. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma ölçeklerinin toplam puanlarının normal dağılıma uygun olup olmağı kararı normallik testi ile sağlanmıştır. İstatistik sonuçları tablo 4.19’da verilmiştir.

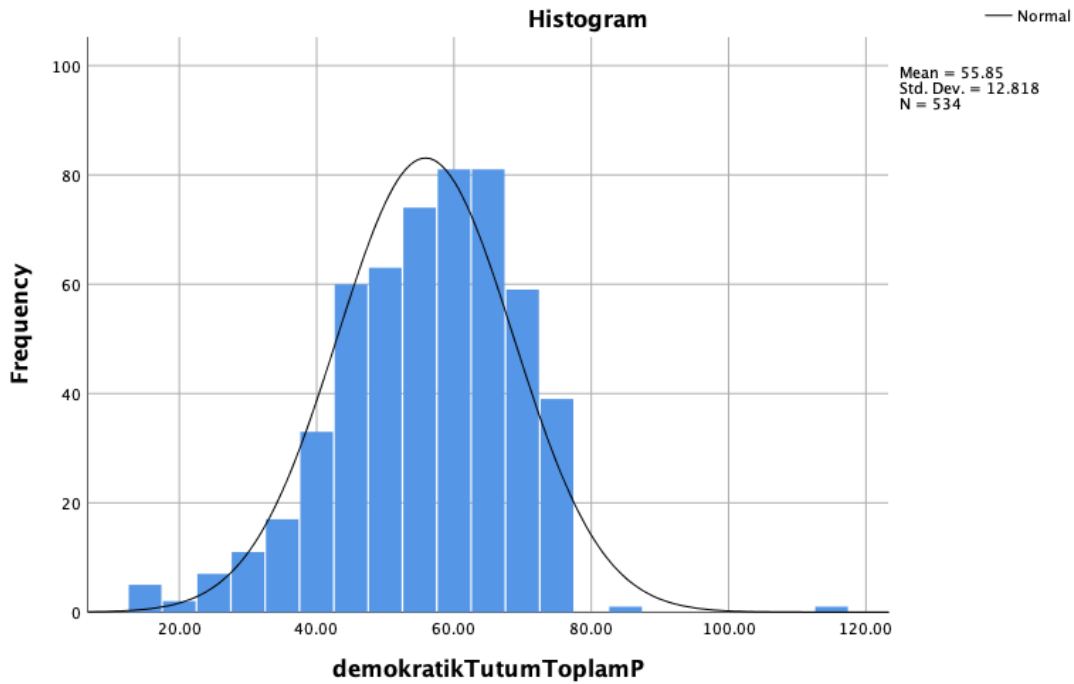
Tablo 3.5.1: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Testine Ait Sonuçlar

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	p	İstatistik	df	p
İyimserlik	.050	534	.003	.984	534	.000016
Kötümserlik	.065	534	.000011	.984	534	.000011
Yalnızlık	.094	534	.000	.956	534	.000
Demokratik	.065	534	.000011	.968	534	.000
Aşırı	.054	534	.001	.977	534	.000
Koruyucu						
Otoriter	.078	534	.000	.962	534	.000

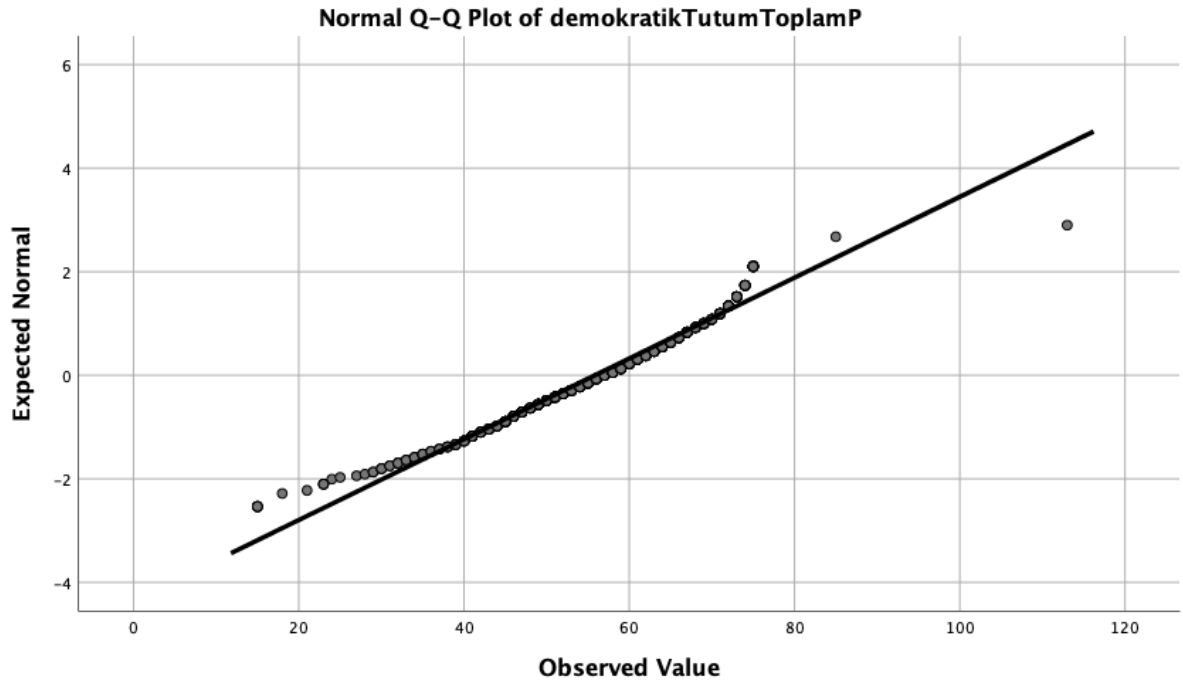
Araştırma ölçeklerinin toplam puanlarının normal dağılıma uygun olup olmadığına karar vermek için normallik testi yapılmıştır. Tabla 4.19’da görüldüğü gibi araştırma ölçeklerinin toplam puanlarına ilişkin p değerleri normal dağılıma uygun olduğu varsayımını reddetmiştir. Bu yüzden ölçümlerinize parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Algılanan anne baba tutumu alt boyutu puanları için korelasyon analizinin normallik varsayımını test etmek için verilerin normalliğine, standardize edilmiş artıkların (rezidüllerin) histogramı ve normal olasılık grafiği incelenmiştir. Algılanan demokratik ebeveyn tutumuna ait normallik histogram bulguları Şekil 3.1’de, normal olasılık çizgi grafiği Şekil 3.2’de verilmiştir. Algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna ait normallik histogram bulguları Şekil 3.3’de, normal olasılık çizgi grafiği Şekil 3.4’de verilmiştir. Algılanan otoriter ebeveyn tutumuna ait normallik histogram bulguları Şekil 3.5’de, normal olasılık çizgi grafiği Şekil 3.6’da verilmiştir. Verilerin normallik istatistik sonuçlarına bakıldığında standardize edilmiş artıkların histogramı normal bir dağılım göstermemektedir. Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermemekte, bu nedenle normallik varsayımını karşılamamaktadır.

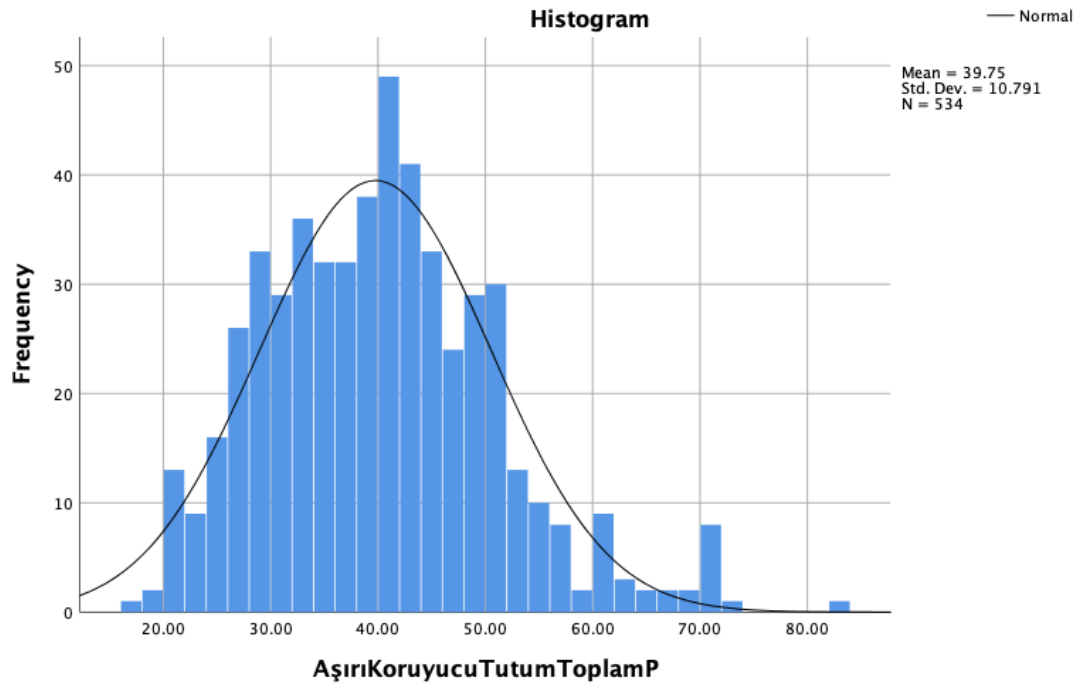
Şekil 3.5.1: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Demokratik Ebeveyn Tutumu)

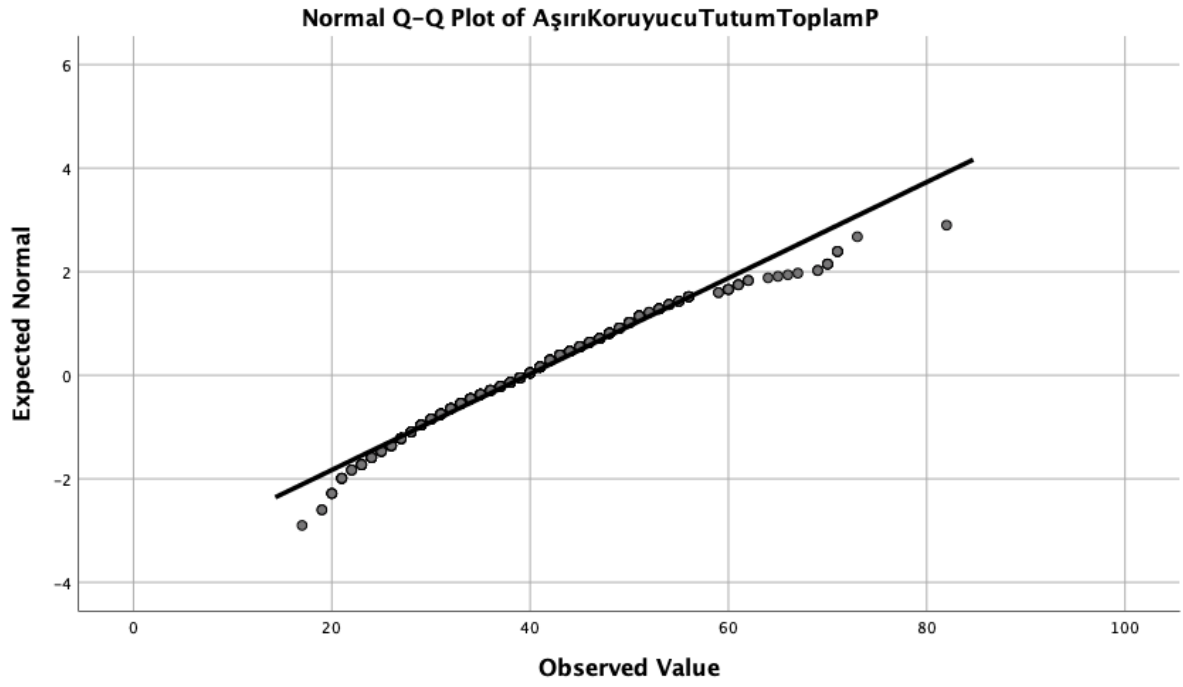
Şekil 3.5.2: Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= Demokratik Ebeveyn Tutumu)

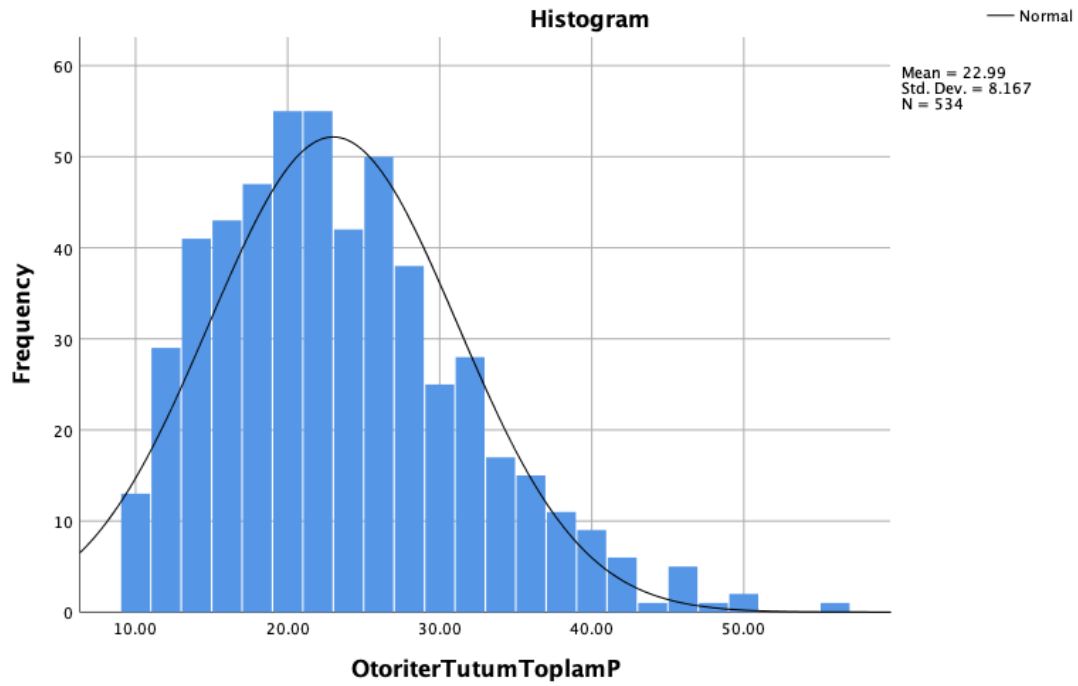
Şekil 3.5.3: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidülerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu)

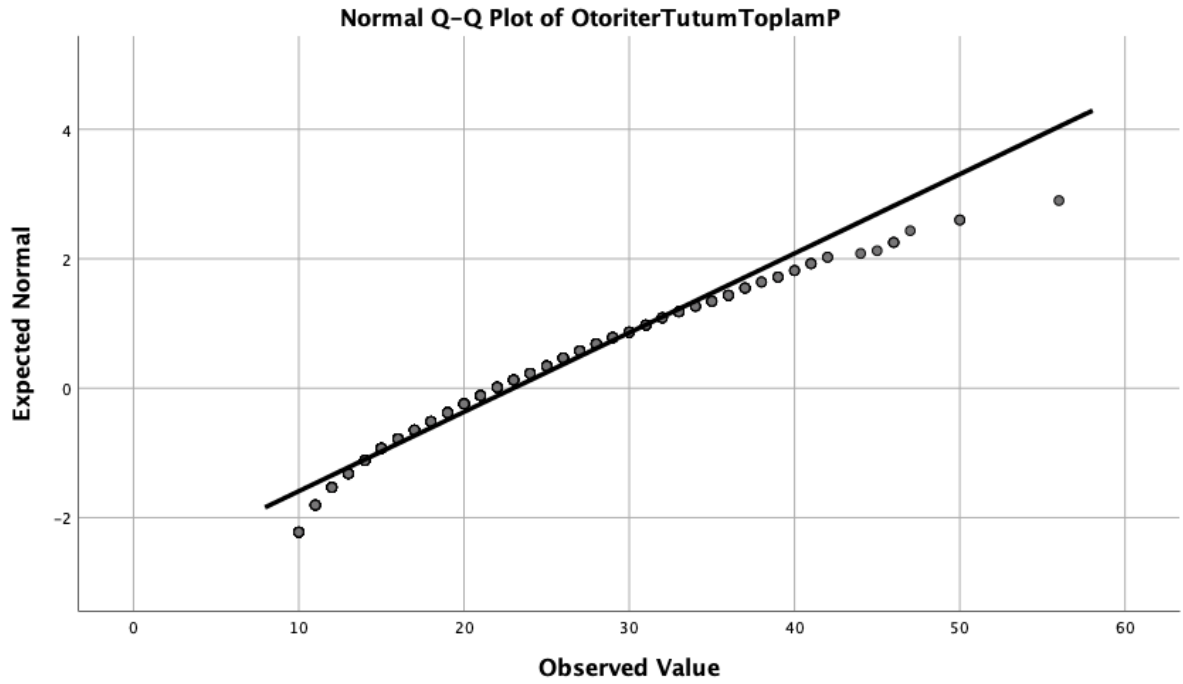
Şekil 3.5.4: Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= Demokratik Ebeveyn Tutumu)

Şekil 3.5.5: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Otoriter Ebeveyn Tutumu)

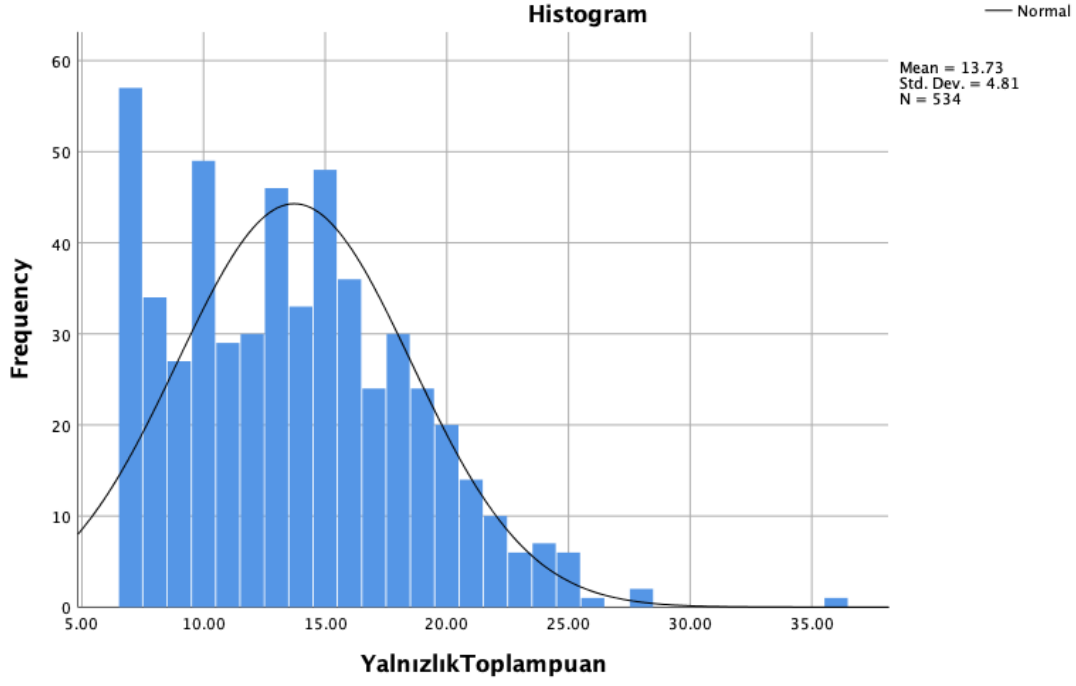

Şekil 3.5.6: Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= Otoriter Ebeveyn Tutumu)

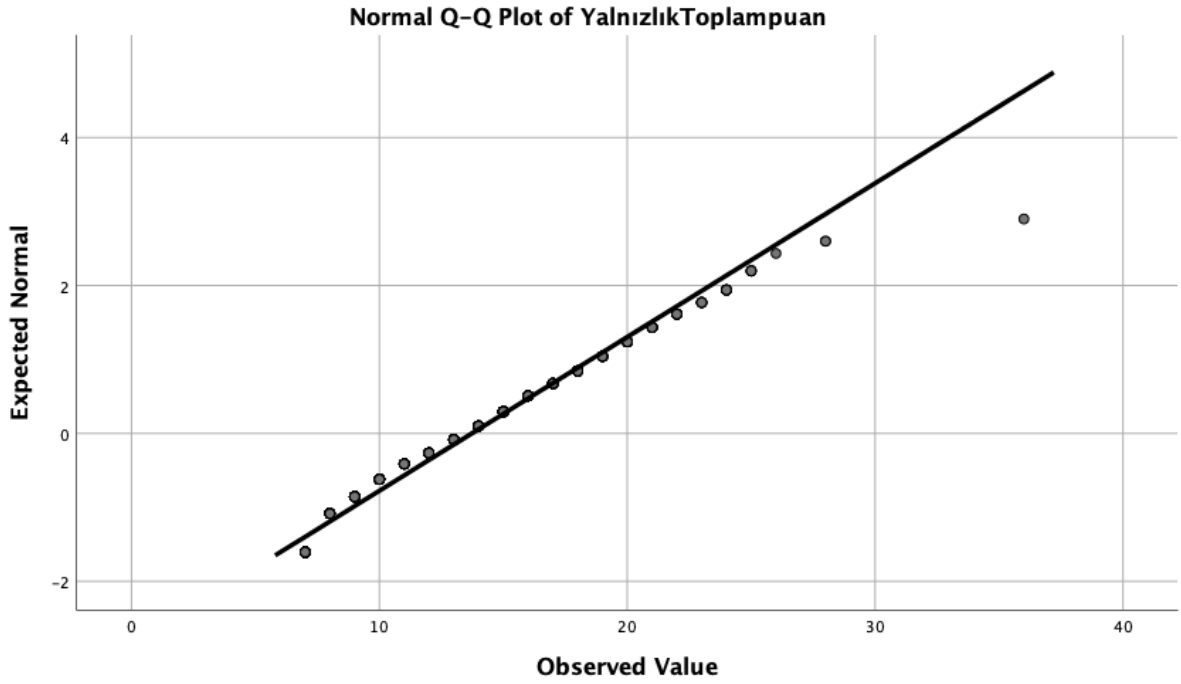

Ergenlerde yalnızlık algıları puanları için korelasyon analizinin normallik varsayımını test etmek için verilerin normalliğine, standardize edilmiş artıkların (rezidüllerin) histogramı ve normal olasılık grafiği incelenmiştir. Verilerin normallik istatistik sonuçlarına bakıldığında standardize edilmiş artıkların histogramı normal bir dağılım göstermemektedir (Şekil 3.7). Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermemekte, bu nedenle normallik varsayımını karşılamamaktadır (Şekil 3.8).

Şekil 3.5.7: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımsız Değişken= Yalnızlık)

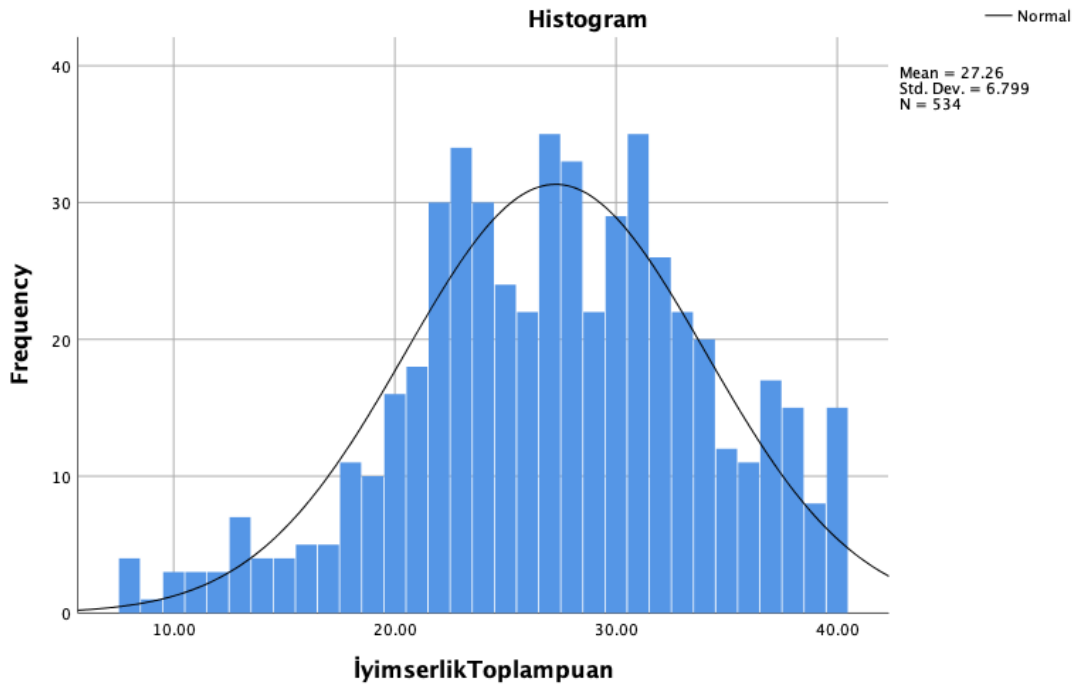

Şekil 3.5.8: Normal Olasılık Grafiği (Bağımsız Değişken= Yalnızlık)

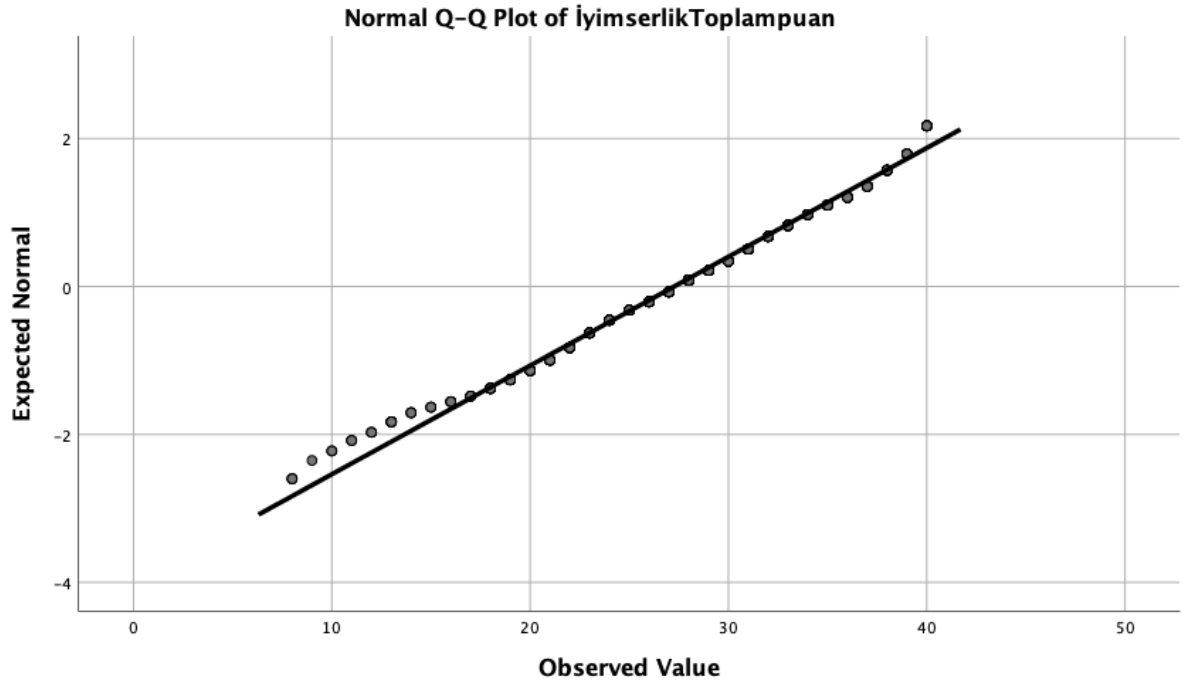

Ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları puanları için korelasyon analizinin normallik varsayımını test etmek için verilerin normalliğine, standardize edilmiş artıkların (rezidüllerin) histogramı ve normal olasılık grafiği incelenmiştir. Ergenlerin iyimserlik algılarına ait normallik histogram bulguları Şekil 3.9’da, normal olasılık çizgi grafiği Şekil 3.10’da verilmiştir. Ergenlerin kötümserlik algılarına ait normallik histogram bulguları Şekil 3.11’de, normal olasılık çizgi grafiği Şekil 3.12’de verilmiştir. Verilerin normallik istatistik sonuçlarına bakıldığında standardize edilmiş artıkların histogramı normal bir dağılım göstermemektedir. Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermemekte, bu nedenle normallik varsayımını karşılamamaktadır.

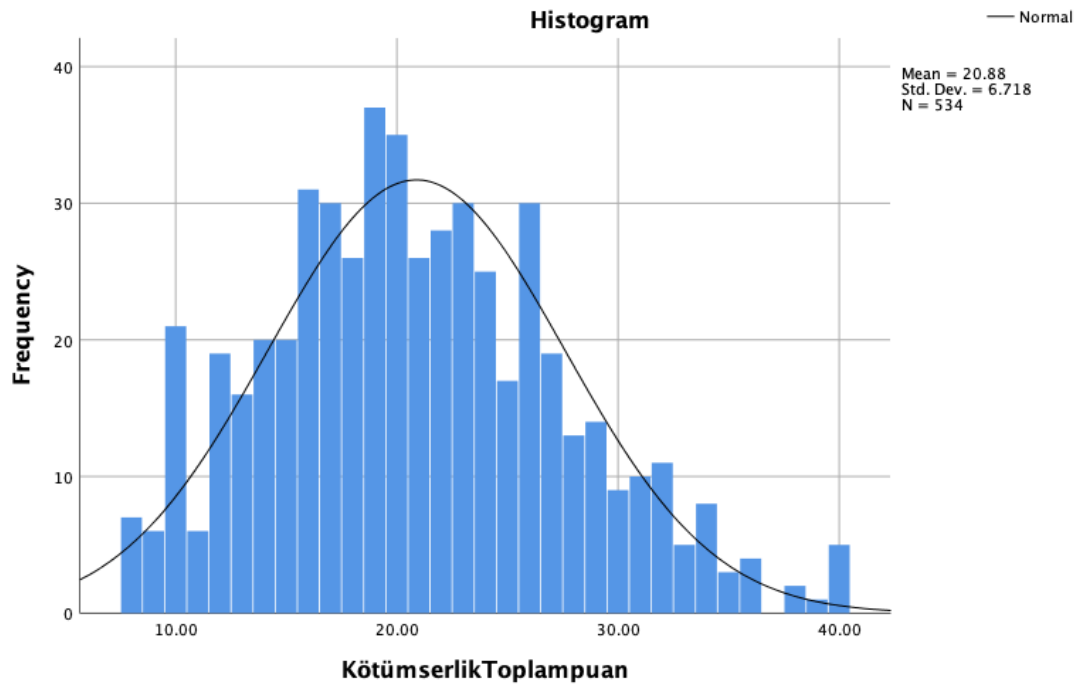
Şekil 3.5.9: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüllerin) Histogramı (Bağımsız Değişken= İyimserlik)

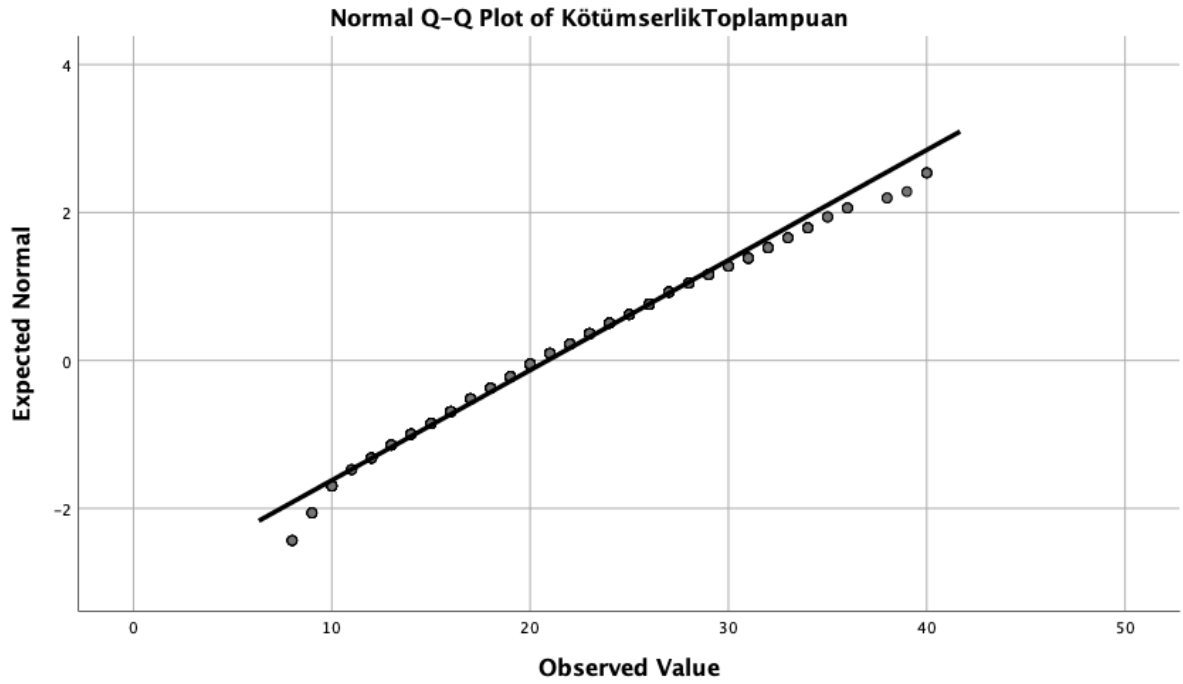
Şekil 3.5.10: Normal Olasılık Grafiği (Bağımsız Değişken= İyimserlik)

Şekil 3.5.11: Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımsız Değişken= Kötümserlik)

Şekil 3.5.12: Normal Olasılık Grafiği (Bağımsız Değişken= Kötümserlik)

İstatistiksel verilerin sonuçlarında normal dağılım gösteren veriler parametrik yöntemlerle göstermeyen veriler non-parametrik yöntemlerle analiz edilmiştir. Bu bağlamda;

1. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları cinsiyete göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t-Testi,
2. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları yaşa göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
3. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları sınıfa göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA); farkın kaynağını tespit edebilmek amacıyla Post- Hock testlerinden Berforoni testi,
4. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları gelir durumuna göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
5. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları kardeş sayısına göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
6. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları yaşadığı yere göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t-Testi,
7. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları anne baba sağ olma durumuna göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),

8. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları anne baba eğitim durumuna göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA); farkın kaynağını tespit edebilmek amacıyla Post- Hock testlerinden Berforoni testi,
9. Ergenlerin algıladığı yalnızlık cinsiyete göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t-Testi,
10. Ergenlerin algıladığı yalnızlık yaşa göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
11. Ergenlerin algıladığı yalnızlık sınıfa göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
12. Ergenlerin algıladığı yalnızlık gelir durumuna göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA); farkın kaynağını tespit edebilmek amacıyla Post- Hock testlerinden Berforoni testi,
13. Ergenlerin algıladığı yalnızlık kardeş sayısına göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
14. Ergenlerin algıladığı yalnızlık yaşadığı yere göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t-Testi,
15. Ergenlerin algıladığı yalnızlık anne baba sağ olma durumu göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
16. Ergenlerin algıladığı yalnızlık anne baba eğitim durumuna göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
17. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları cinsiyete göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t-Testi,
18. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları yaşa göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
19. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları sınıfa göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
20. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları gelir durumuna göre gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA); farkın kaynağını tespit edebilmek amacıyla Post- Hock testlerinden Berforoni testi,
21. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları kardeş sayısına göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
22. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları yaşadığı yere göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t-Testi,

23. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları anne baba sağ olma durumu göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
24. Ergenlerin iyimserlik kötümserlik algıları anne baba eğitim durumuna göre fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA),
25. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutlarının (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) yalnızlık düzeyi toplam puanları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Korelasyon Analizi,
26. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) iyimserlik algıları toplam puanlarını arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Korelasyon Analizi,
27. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) kötümserlik algıları toplam puanlarını arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın değişkenleri olan algılanan ebeveyn tutumları, iyimserlik, kötümserlik ve yalnızlığın çeşitli demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları ile (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik toplam puanları arasındaki ilişkisine ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları cinsiyete göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	X	ss	t	sd	p
Demokratik	Kadın	286	56.139	13.423	.538	533	.591
	Erkek	249	55.542	12.088			
Aşırı Koruyucu	Kadın	285	38.589	10.749	-2.676	532	.008
	Erkek	249	41.080	10.705			

Otoriter	Kadın	286	22.699	8.105	-.850	533	.396
	erkek	249	23.301	8.240			

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-Testi uygulanmıştır. Tablo 4.1’de görüldüğü istatistik sonuçlarına göre ergenlerin algıladığı aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t=-2.676$, $p=.008$). Ergenlerin algıladıkları aşırı koruyucu ebeveyn tutumunda erkek öğrencilerin ($X=41.080$) kız öğrencilere ($X=38.589$) göre daha yüksek düzeyde koruyucu ebeveyn tutumunu algıladıkları gözükmemektedir. Demokratik ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($t=.538$, $p=.591$; $t=.850$, $p=.396$).

4.2. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemin “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları yaşa göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Demokratik Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	1574.286	6	262.381	1.610	.142
	Gruplar İçi	86069.478	528	163.010		
	Toplam	87643.764	534			
Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	518.702	6	86.450	.740	.617
	Gruplar İçi	61545.173	527	116.784		
	Toplam	62063.875	533			
Otoriter Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	522.388	6	87.065	1.310	.251
	Gruplar İçi	35090.386	528	66.459		
	Toplam	35612.774	534			

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.2’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerin algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile gelir düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=1.610$, $p=.142$; $F=.740$, $p=.617$; $F=1.310$, $p=.251$).

4.3. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Sınıfa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemin “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları okudukları sınıfa göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.3.1: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Sınıfa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Demokratik Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	1662.033	3	554.011	3.421	.017
	Gruplar İçi	85981.731	531	161.924		
	Toplam	87643.764	534			
Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	323.100	3	107.700	.925	.429
	Gruplar İçi	61740.775	530	116.492		
	Toplam	62063.875	533			
Otoriter Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	608.851	3	202.960	3.079	.027
	Gruplar İçi	35003.923	531	65.921		
	Toplam	35612.774	534			

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) sınıfa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.3.1’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan demokratik ebeveyn tutumu ve otoriter ebeveyn tutumu ile okudukları sınıf arasında istatistiksel açıdan farklılaştığı bulunmuştur ($F=3.421$, $p=.017$; $F=3.079$, $p=.027$). Algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile sınıf arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.925$, $p=.429$)

İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerde algılanan demokratik ebeveyn tutumu ve otoriter ebeveyn tutumu ile okudukları sınıf arasında hangi sınıflar arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. Berforoni testine ilişkin bulgular sırasıyla tablo 4.3.2 ve 4.3.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3.2: Ergenlerde Algılanan Demokratik Ebeveyn Tutumu ile Okudukları Sınıfa Göre Berforoni Testi Sonuçları

Sınıf (I)	Sınıf (J)	Ortalama Farkları (I-J)	Standart Hata	p
9	10	4.314	1.368	.010
	11	1.136	1.622	1.000
	12	2.241	1.602	.975
10	9	-4.314	1.368	.010
	11	-3.177	1.734	.405
	12	-2.073	1.715	1.000
11	9	-1.136	1.622	1.000

	10	3.177	1.734	.405
	12	1.104	1.924	1.000
12	9	-2.241	1.602	.975
	10	2.073	1.715	1.000
	11	-1.104	1.924	1.000

Tablo 4.3.2’de görüldüğü gibi Berforoni testin sonucuna göre sadece 9. ve 10. sınıflar arasında algılanan demokratik ebeveyn tutumu istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmuştur. Diğer alanlar arasında farklılaşma bulunmamıştır.

Tablo 4.3.3: Ergenlerde Algılanan Otoriter Ebeveyn Tutumu ile Okudukları Sınıfa Göre Berforoni Testi Sonuçları

Sınıf (I)	Sınıf (J)	Ortalama Farkları (I-J)	Standart Hata	p
9	10	-2.365	.873	.042
	11	.118	1.035	1.000
	12	-1.533	1.022	.805
10	9	2.365	.873	.042
	11	2.483	1.106	.151
	12	.831	1.094	1.000
11	9	-.118	1.035	1.000
	10	-2.483	1.106	.151
	12	-1.652	1.227	1.000
12	9	1.533	1.022	.805
	10	-.831	1.094	1.000
	11	1.652	1.227	1.000

Tablo 4.3.3’te görüldüğü gibi Berforoni testin sonucuna göre sadece 9. ve 10. sınıflar arasında algılanan otoriter ebeveyn tutumu istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmuştur. Diğer alanlar arasında farklılaşma bulunmamıştır.

4.4. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemin “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları gelir durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Demokratik Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	778.530	2	389.265	2.384	.093
	Gruplar İçi	86865.234	532	163.281		
	Toplam	87643.764	534			
	Gruplar Arası	522.882	2	261.441	2.256	.106

Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Gruplar İçi	61540.992	531	115.896		
	Toplam	62063.875	533			
Otoriter Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	391.781	2	195.891	2.959	.053
	Gruplar İçi	35220.992	532	66.205		
	Toplam	35612.774	534			

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.4’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile gelir düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=2.384$, $p=.093$; $F=2.256$, $p=.106$; $F=2.959$, $p=.053$).

4.5. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemin “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları kardeş sayısına göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.5’de verilmiştir.

Tablo 4.5: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Demokratik Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	557.575	6	92.929	.563	.760
	Gruplar İçi	87086.189	528	164.936		
	Toplam	87643.764	534			
Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	389.986	6	64.998	.555	.766
	Gruplar İçi	61673.888	527	117.028		
	Toplam	62063.875	533			
Otoriter Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	353.892	6	58.982	.883	.507
	Gruplar İçi	35258.882	528	66.778		
	Toplam	35612.774	534			

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.5’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.563$, $p=.760$; $F=.555$, $p=.766$; $F=.883$, $p=.507$).

4.6. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Yaşadığı Yere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemin “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları yaşadığı yere göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.6’de verilmiştir.

Tablo 4.6: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Yaşadığı Yere Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	X	ss	t	sd	p
Demokratik	Evde	503	55.775	12.856	-.618	533	.537
	Yurtta	32	57.218	12.193			
Aşırı Koruyucu	Evde	502	39.669	10.905	-.692	532	.489
	Yurtta	32	41.031	8.837			
Otoriter	Evde	503	22.996	8.114	.186	533	.852
	Yurtta	32	22.718	9.081			

Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) yaşadığı yere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-Testi yapılmıştır. Tablo 4.6’da görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile yaşadığı yer arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($t=-.618$, $p=.537$; $t=-.692$, $p=.489$; $t=.186$, $p=.852$).

4.7. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemin “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları anne baba sağ olma durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Demokratik Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	51.057	3	17.019	.103	.958
	Gruplar İçi	87592.707	531	164.958		
	Toplam	87643.765	534			
Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	276.124	3	92.041	.790	.500
	Gruplar İçi	61787.750	530	116.581		
	Toplam	62063.875	533			
	Gruplar Arası	267.399	3	89.133	1.339	.261
	Gruplar İçi	35345.374	531	66.564		

Otoriter Ebeveyn Tutumu	Toplam	35612.774	534

Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) anne baba sağ olma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.7’de görüldüğü istatistik sonuçlarına göre ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu ile anne baba sağ olma durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.100$, $p=.958$; $F=.790$, $p=.500$; $F=1.339$, $p=.261$).

4.8. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) Toplam Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemin “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları anne baba eğitim durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.8.1’de verilmiştir.

Tablo 4.8.1: Algılanan Ebeveyn Tutumları Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

		Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Eğitim Durumu	Demokratik Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	2906.538	3	968.846	6.071	.0004
		Gruplar İçi	84737.227	531	159.580		
		Toplam	87643.765	534			
	Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	881.821	3	293.940	2.546	.055
		Gruplar İçi	61182.054	530	115.438		
		Toplam	62063.875	533			
	Otoriter Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	465.771	3	155.257	2.346	.072
		Gruplar İçi	35147.003	531	66.190		
		Toplam	35612.774	534			
Baba Eğitim Durumu	Demokratik Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	1908.955	3	636.318	3.941	.008
		Gruplar İçi	85734.810	531	161.459		
		Toplam	87643.764	534			
	Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	224.708	3	74.903	.642	.588
		Gruplar İçi	61839.166	530	116.678		
		Toplam	62063.875	533			
	Otoriter Ebeveyn Tutumu	Gruplar Arası	263.250	3	87.750	1.318	.268
		Gruplar İçi	35349.524	531	66.572		
		Toplam	35612.774	534			

Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları toplam puanlarının (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ebeveyn tutumu) anne baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.8’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu ile anne eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde ($F=6.071$, $p=.0004$), algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile baba eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde ($F=3.941$, $p=.0008$) farklılaştığı bulunmuştur. Diğer değişkenler arasında istatistiksel açıdan farklılaşma bulunmamıştır.

İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu ile anne eğitim durumu arasında ve algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile baba eğitim durumu arasında hangi ebeveyn eğitim durumları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. Berforoni testine ilişkin bulgular sırasıyla tablo 4.8.1 ve 4.8.2’de verilmiştir.

Tablo 4.8.2: Ergenlerde Algılanan Demokratik Ebeveyn Tutumu ile Anne Eğitim Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları

Anne Eğitim (I)	Anne Eğitim (J)	Ortalama Farkları (I-J)	Standart Hata	p
İlk Okul	Orta Okul	-3.751	1.957	.335
	Lise	-5.103	1.526	.005
	Yüksek Öğretim	-6.535	1.578	.0002
Orta Okul	İlk Okul	3.751	1.957	.335
	Lise	-1.352	1.767	1.000
	Yüksek Öğretim	-2.784	1.812	.751
Lise	İlk Okul	5.103	1.526	.005
	Orta Okul	1.352	1.767	1.000
	Yüksek Öğretim	-1.431	1.335	1.000
Yüksek Öğretim	İlk Okul	6.535	1.578	.0002
	Orta Okul	2.784	1.812	.751
	Lise	1.431	1.135	1.000

Tablo 4.8.2’de görüldüğü gibi Berforoni testin sonucuna göre anne eğitim düzeyi ilk okul ile lise ($p=.005$) ve ilk okul ile yüksek öğretim ($p=.0002$) arasında algılanan demokratik ebeveyn tutumu açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Diğer alanlar arasında farklılaşma bulunmamıştır.

Tablo 4.8.3: Ergenlerde Algılanan Demokratik Ebeveyn Tutumu ile Baba Eğitim Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları

Baba Eğitim (I)	Baba Eğitim (J)	Ortalama Farkları (I-J)	Standart Hata	p
İlk Okul	Orta Okul	1.678	2.151	1.000
	Lise	-1.738	1.815	1.000
	Yüksek Öğretim	-3.774	1.798	.218
Orta Okul	İlk Okul	-1.678	2.151	1.000

	Lise	-3.417	1.741	.301
	Yüksek Öğretim	-5.453	1.723	.010
Lise	İlk Okul	1.738	1.815	1.000
	Orta Okul	3.417	1.741	.301
	Yüksek Öğretim	-2.036	1.279	.673
	İlk Okul	3.774	1.798	.218
Yüksek Öğretim	Orta Okul	5.253	1.723	.010
	Lise	2.036	1.279	.673

Tablo 4.8.3’de görüldüğü gibi Berforoni testin sonucuna göre baba eğitim düzeyi orta okul ile yüksek öğretim ($p=.005$) arasında algılanan demokratik ebeveyn tutumu açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Diğer alanlar arasında farklılaşma bulunmamıştır.

4.9. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık cinsiyete göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.9: Algılanan Yalnızlık Puanının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	X	ss	t	sd	p
Cinsiyet	Kadın	286	14.080	4.080	-1.873	533	.062
	Erkek	249	13.301	4.904			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-Testi yapılmıştır. Tablo 4.9’da görüldüğü istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile cinsiyet arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($t=-1.873$, $p=.062$).

4.10. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın onuncu alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık yaşa göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.10: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Yaşa Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yalnızlık	Gruplar Arası	83.515	6	13.919	.599	.732
	Gruplar İçi	12278.866	528	23.255		
	Toplam	12362.381	534			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.10’da görüldüğü istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile yaş arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.599$, $p=.732$).

4.11. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Sınıfa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık okuduğu sınıfa göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Yaşa Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yalnızlık	Gruplar Arası	114.841	3	38.280	1.660	.175
	Gruplar İçi	12247.540	531	23.065		
	Toplam	12362.381	534			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.11’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile gelir durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=1.660$, $p=.175$).

4.12. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on ikinci alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık gelir durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.12.1’de verilmiştir.

Tablo 4.12.1: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yalnızlık	Gruplar Arası	391.460	2	195.730	8.698	.0001
	Gruplar İçi	11970.922	532	22.502		
	Toplam	12362.381	534			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.12.1’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile gelir durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. ($F=8.698$, $p=.0001$).

İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerde yalnızlık ile gelir arasında hangi gelir durumları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. Berforoni testine ilişkin bulgular sırasıyla tablo 4.12.2’de verilmiştir.

Tablo 4.12.2: Ergenlerde Yalnızlık ile Gelir Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları

Gelir (I)	Gelir(J)	Ortalama Farkları (I-J)	Standart Hata	p
Gelir > Gider	Gelir = Gider	-.990	.435	.070
	Gelir < Gider	-3.013	.767	.0002
Gelir = Gider	Gelir > Gider	.990	.435	.070
	Gelir < Gider	-2.023	.789	.032
Gelir < Gider	Gelir > Gider	3.013	.767	.0002
	Gelir = Gider	2.023	.789	.032

Tablo 4.12.2’de görüldüğü gibi Berforoni testin sonucuna göre gelir düzeyi gelir > gider ile gelir = gider ($p=.070$), gelir > gider ile gelir < gider ($p=.0002$) ve gelir < gider ile gelir = gider ($p=.032$) arasında ergenlerin yalnızlık algıları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur.

4.13. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on üçüncü alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık kardeş sayısına göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.9’de verilmiştir.

Tablo 4.13: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yalnızlık	Gruplar Arası	69.596	6	11.599	.498	.810
	Gruplar İçi	12292.785	528	23.282		
	Toplam	12362.381	534			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.13’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.498$, $p=.810$).

4.14. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Yaşadığı Yere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on dördüncü alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık yaşadığı yere göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.14’de verilmiştir.

Tablo 4.14: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Yaşadığı Yere Göre Tek Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	X	ss	t	sd	p
Yaşadığı Yer	Evde	503	13.672	4.851	-.873	533	.383
	Yurtta	32	14.437	4.126			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının yaşadığı yere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-Testi yapılmıştır. Tablo 4.14’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile yaşadığı yer arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($t=-.873$, $p=.383$).

4.15. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on beşinci alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık anne baba sağ olma durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.15’de verilmiştir.

Tablo 4.15: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yalnızlık	Gruplar Arası	67.454	3	22.485	.971	.406
	Gruplar İçi	12294.928	531	23.154		
	Toplam	12362.381	534			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının anne baba sağ olma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.15’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile anne baba sağ olma durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. (F=.971, p=.406).

4.16. Ergenlerin Algıladığı Yalnızlık Toplam Puanının Anne Baba Sağ Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on altıncı alt problemin “Ergenlerin algıladığı yalnızlık anne baba eğitim durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.16’de verilmiştir.

Tablo 4.16: Algılanan Yalnızlık Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

		Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Eğitim Durumu	Yalnızlık	Gruplar Arası	135.950	3	45.317	1.968	.118
		Gruplar İçi	12226.431	531	23.025		
		Toplam	12362.381	534			
Baba Eğitim Durumu	Yalnızlık	Gruplar Arası	121.205	3	40.402	1.753	.155
		Gruplar İçi	12241.176	531	23.055		
		Toplam	12362.381	534			

Ergenlerin algıladığı yalnızlık toplam puanlarının anne baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.16’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde algılanan yalnızlık ile anne baba eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. (F=1.968, p=.118; F=1.753, p=.155).

4.17. Ergenlerde İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on üçüncü alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları cinsiyete göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	X	ss	t	sd	p
İyimserlik	Kadın	286	27.150	6.753	-0.365	533	.715
	Erkek	249	27.365	6.864			
Kötümserlik	Kadın	285	21.332	6.778	1.636	533	.102
	Erkek	249	20.381	6.614			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-Testi yapılmıştır. Tablo 4.17’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları ile yaşadığı yer arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($t=-0.365$, $p=.715$; $t=1.636$, $p=.102$).

4.18. Ergenlerde İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on sekizinci alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları yaşa göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İyimserlik	Gruplar Arası	303.469	6	50.578	1.095	.364
	Gruplar İçi	24388.969	528	46.191		
	Toplam	24692.437	534			
Kötümserlik	Gruplar Arası	337.018	6	56.170	1.250	.279
	Gruplar İçi	23727.476	528	44.938		
	Toplam	24064.493	534			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.18’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde iyimserlik ve

kötümserlik algıları ile yaşları arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=1.095$, $p=.364$; $F=1.250$, $p=.279$).

4.19. Ergenlerde İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Sınıfa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on dokuzuncu alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları okudukları sınıfa göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.19’de verilmiştir.

Tablo 4.19: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Yaşa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İyimserlik	Gruplar Arası	199.577	3	66.526	1.442	.230
	Gruplar İçi	24492.860	531	46.126		
	Toplam	24692.437	534			
Kötümserlik	Gruplar Arası	240.101	3	80.034	1.783	.149
	Gruplar İçi	23824.392	531	44.867		
	Toplam	24064.493	534			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.19’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları ile kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=1.442$, $p=.230$; $F=1.783$, $p=.149$).

4.20. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın yirminci alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları gelir durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.20.1’de verilmiştir.

Tablo 4.20.1: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İyimserlik	Gruplar Arası	71.755	2	35.877	.775	.461
	Gruplar İçi	24620.683	532	46.279		
	Toplam	24692.437	534			
Kötümserlik	Gruplar Arası	311.583	2	155.792	3.489	.031
	Gruplar İçi	23572.910	532	44.648		
	Toplam	24064.493	534			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.20.1’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde kötümserlik algıları ile gelir durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı ($F=3.489$, $p=.031$), iyimserlik algıları ile anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.775$, $p=.461$).

İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerde kötümserlik algıları ile gelir arasında hangi gelir durumları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. Berforoni testine ilişkin bulgular sırasıyla tablo 4.20.2’de verilmiştir.

Tablo 4.20.2: Ergenlerde Kötümserlik Algıları ile Gelir Durumuna Göre Berforoni Testi Sonuçları

Gelir (I)	Gelir(J)	Ortalama Farkları (I-J)	Standart Hata	p
Gelir > Gider	Gelir = Gider	-.391	.613	1.000
	Gelir < Gider	-2.855	1.080	.025
Gelir = Gider	Gelir > Gider	.391	.613	1.000
	Gelir < Gider	-2.463	1.112	.082
Gelir < Gider	Gelir > Gider	2.855	1.080	.025
	Gelir = Gider	2.463	1.112	.082

Tablo 4.20.2’de görüldüğü gibi Berforoni testin sonucuna göre gelir düzeyi gelir > gider ile gelir < gider ($p=.025$) arasında ergenlerin kötümserlik algıları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Diğer alanlar arasında farklılaşma bulunmamıştır.

4.21. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on beşinci alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları kardeş sayısına göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İyimserlik	Gruplar Arası	223.493	6	37.249	.804	.567
	Gruplar İçi	24468.944	528	46.343		
	Toplam	24692.437	534			
Kötümserlik	Gruplar Arası	61.990	6	10.332	.227	.968
	Gruplar İçi	24002.503	528	45.459		
	Toplam	24064.493	534			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.21’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları ile kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.804$, $p=.567$; $F=.227$, $p=.968$).

4.22. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Yaşadığı Yere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın yirmi ikinci alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları yaşadığı yere göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.22’de verilmiştir.

Tablo 4.22: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Yaşadığı Yere Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	X	ss	t	sd	p
İyimserlik	Evde	503	27.147	6.879	-1.395	533	.164
	Yurtta	32	28.875	5.210			
Kötümserlik	Evde	503	20.934	6.750	.610	533	.542
	Yurtta	32	20.187	6.156			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının yaşadığı yere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-Testi yapılmıştır. Tablo 4.22’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları ile yaşadığı yer arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($t=-1.395$, $p=.164$; $t=.610$, $p=.542$).

4.23. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın on yedinci alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları anne baba sağ olma durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.23’de verilmiştir.

Tablo 4.23: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Anne Baba Sağ Olma Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İyimserlik	Gruplar Arası	266.040	3	88.680	1.928	.124
	Gruplar İçi	24426.398	531	46.001		
	Toplam	24692.437	534			

Kötümserlik	Gruplar Arası	92.811	3	30.937	.685	.561
	Gruplar İçi	23971.682	531	45.144		
	Toplam	24064.493	534			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının anne baba sağ olma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.23’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları ile anne baba sağ olma durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=1.928$, $p=.124$; $F=.685$, $p=.561$).

4.24. Ergenlerin İyimserlik ve Kötümserlik Algıları Toplam Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın yirmi dördüncü alt problemi “Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları anne baba eğitim durumuna göre fark göstermekte midir?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular tablo 4.24’de verilmiştir.

Tablo 4.24: İyimserlik ve Kötümserlik Puanlarının Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

		Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Eğitim Durumu	İyimserlik	Gruplar Arası	81.831	3	27.277	.589	.623
		Gruplar İçi	24610.607	531	46.348		
		Toplam	24692.437	534			
	Kötümserlik	Gruplar Arası	44.574	3	14.858	.328	.805
		Gruplar İçi	24019.919	531	45.235		
		Toplam	24064.493	534			
Baba Eğitim Durumu	İyimserlik	Gruplar Arası	258.259	3	86.070	1.870	.134
		Gruplar İçi	24434.229	531	46.015		
		Toplam	24692.437	534			
	Kötümserlik	Gruplar Arası	163.408	3	54.469	1.210	.305
		Gruplar İçi	23901.086	531	45.011		
		Toplam	24064.493	534			

Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algıları toplam puanlarının anne baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.24’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları ile anne baba eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. ($F=.589$, $p=.623$; $F=.328$, $p=.805$; $F=1.870$, $p=.134$; $F=1.210$, $p=.305$).

4.25. Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu Alt Boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) ile Yalnızlık ve İyimserlik Kötümserlik Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Araştırmanın yirmi beşinci alt problemi “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutlarının (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) yalnızlık düzeyi toplam puanlarını yordamakta mıdır?”, yirmi altıncı alt problemi “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) iyimserlik algıları toplam puanlarını yordamakta mıdır?” ve yirmi yedinci alt problemi “Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları alt boyutları (Demokratik, Otoriter, Koruyucu/İstekçi) kötümserlik algıları toplam puanlarını yordamakta mıdır?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt problemlere ilişkin bulgular tablo 4.25’de verilmiştir.

Tablo 4.25 Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Dağılım Sonuçları

		İyimserlik	Kötümserlik	Yalnızlık	Demokratik Ebeveyn Tutumu	Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Otoriter Ebeveyn Tutumu
İyimserlik	Correlation Coefficient	1.000					
	Sig. (2-tailed)	.					
	N	535					
Kötümserlik	Correlation Coefficient	-.539*	1.000				
	Sig. (2-tailed)	.000	.				
	N	535	535				
Yalnızlık	Correlation Coefficient	-.332	.469**	1.000			
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.			
	N	535	535	535			
Demokratik Ebeveyn Tutumu	Correlation Coefficient	.372**	-.374	-.320**	1.000		
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.		
	N	535	535	535	535		
Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	Correlation Coefficient	-.156**	.327**	.227**	-.479**	1.000	
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.	
	N	535	535	535	535	535	
Otoriter Ebeveyn Tutumu	Correlation Coefficient	-.340**	.422**	.326**	-.751**	.658**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.
	N	535	535	535	535	535	535

Ergenlerde algılanan anne baba tutumları alt boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasındaki ilişkiyi istatistiksel açıdan ortaya koymak adına korelasyon testi uygulanmıştır. Tablo 4.25’de görüldüğü gibi istatistik sonuçlarına göre demokratik ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur ($r = .372$). Demokratik ebeveyn tutumu ile kötümserlik arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur ($r = -.374$). Demokratik ebeveyn tutumu ile yalnızlık arasında zayıf negatif ilişki bulunmuştur ($r = -.320$). Otoriter ebeveyn tutumu ile diğer değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde algılanan otoriter tutumu ile iyimserlik arasında negatif zayıf ilişki bulunmuştur ($r = -.340$). Otoriter tutum ile kötümserlik arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($R = .422$). Otoriter ebeveyn tutumu ile yalnızlık arasında pozitif orta düzey ilişki bulunmuştur ($r = .326$). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında çok zayıf negatif yönlü ilişki bulunmuştur ($r = .156$). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile kötümserlik arasında pozitif zayıf ilişki bulunmuştur ($r = .327$). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile yalnızlık arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur ($r = .227$). İyimserlik ile yalnızlık arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur ($r = -.332$). Kötümserlik ile yalnızlık arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur ($r = .469$).

BÖLÜM IV

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular, alan yazın doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır. Daha sonra araştırmanın sonuçları doğrultusunda çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutlarının (algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu), cinsiyet, yaş, okuduğu sınıf düzeyi, yaşadığı yer, anne baba sağ olma durumu ve anne baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği, ergenlerde yalnızlık tutumlarının cinsiyet, yaş, okuduğu sınıf düzeyi, yaşadığı yer, anne baba sağ olma durumu ve anne baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği, ergenlerde iyimserlik kötümserlik algılarının yaş, okuduğu sınıf düzeyi, yaşadığı yer, anne baba sağ olma durumu ve anne baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği, algılanan anne baba tutumları alt boyutlarının (algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn

tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu) yalnızlık ile arasında ilişki olup olmadığı, algılanan anne baba tutumları alt boyutlarının (algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, algılanan otoriter ebeveyn tutumu) iyimserlik kötümserlik algıları ile arasında ilişki olup olmadığı ve ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları ile yalnızlık arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular özetle şöyle değerlendirilebilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile algılanan otoriter ebeveyn tutumu cinsiyete göre farklılık göstermezken, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Ergenlerin algıladıkları aşırı koruyucu ebeveyn tutumunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde koruyucu ebeveyn tutumunu algıladıkları saptanmıştır. Literatürde, anne baba tutumlarıyla cinsiyet arasında yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bazı araştırmalar kız ve erkek arasında anlamlı bir farklılık bulurken (Russell ve diğerleri, 1998; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Çoban, 2020), bazıları çalışmalar ise anlamlı bir farklılığın olmadığını istatistiksel olarak raporlamışlardır (Özcan, 2005; Aktaş, 2011; Aydoğdu, 2013). 2016 yılında Aydoğdu ve Dilekmen'in yaptığı bir araştırmada, demokratik ebeveyn tutumunun cinsiyet üzerinde kadınlarda anlamlı bir farklılık gösterdiğini ancak izin verici, aşırı koruyucu ve otoriter tutumlarda bir farklılık olmadığını bulmuştur. Aktaş'ın 2011 yılında yaptığı bir araştırmada, kız öğrencilerin algıladığı ebeveyn tutumlarında cinsiyet rollerinden dolayı farklılaştığını sonucunu bulmuştur. Karlı iğse 2019 yılında lise öğrencileri ile yaptığı bir araştırmada ebeveyn tutumları ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemiş ve kız öğrencilerin ebeveynlerinin daha çok demokratik tutuma sahip olduğunu, erkek öğrencilerin ise daha otoriter bir tutuma sahip olduğunu bulmuştur. Bu bulgular, araştırmamızın sonuçlarıyla çelişmektedir. Cinsiyet açısından bu farklılığın ortaya çıkmasında kültürel olarak çocuk yetiştirme stillerimizde erkek çocuğuna atfettiğimiz roller olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatüre bakıldığında, Tetik'in 2020 yılında yaptığı çalışmasında

ebeveyn tutumları ile yaş değişkenini incelediğinde farklılaşma olduğunu belirtmiştir. Sonucuna göre, 14 yaşında olan ergenlerin diğer yaş gruplarına göre ebeveynlerini daha fazla demokratik algıladığını bulmuştur. Ergenlik dönemi içerisinde yaşın ilerlemesi ile birlikte 17 ve 18 yaşlarında ebeveynlerini daha çok ihmalkar tutumda algıladıkları bulunmuştur. Belli (2018) ise yaptığı çalışmada, 14-15 yaşlarındaki ergenlerin ebeveynlerini demokratik olarak algıladığını, ancak 17-18 yaşlarında olan ergenlerin anne babalarını ihmalkar algıladığını bulmuştur. Bu bulgular, araştırmamızın sonuçlarıyla benzerlik göstermemektedir. Literatürdeki bu araştırmaların bulguları, ergenlik döneminde yaş ilerledikçe ergenlerin ebeveynlerini kendilerine karşı daha ilgisiz ve daha az kontrol edici olarak algıladığını, yine yaşla birlikte duygusal yakınlığını azalttığını göstermektedir. Bu durum, ergenlerin karar alma sürecinde özgür bırakılmasının olumlu hissettirebileceği, ancak kurulan yakınlığın ve ebeveyn tarafından kontrolün azalmasının ergenlere güvensiz bir ortam oluşturacağı ve bu durumun mutsuz edici etkilere yol açabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, yaş ilerledikçe kendi hayatları üzerinde daha fazla söz hakkına sahip olan ergenlerin, ebeveynlerini izin verici olarak algılamalarının doğal olabileceği, ancak ihmal edici olarak algılanmasının tehdit oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerle çalışmanın ergenlerin olumsuz kararlar almasını önleyici olabileceği söylenebilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun okudukları sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile algılanan otoriter ebeveyn tutumunun ergenlerin okudukları sınıfa göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerde algılanan demokratik ebeveyn tutumu ve otoriter ebeveyn tutumu ile okudukları sınıf arasında hangi sınıflar arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. Berforoni testin sonucuna göre sadece 9. ve 10. sınıflar arasında algılanan demokratik ebeveyn tutumu ve otoriter ebeveyn tutumu istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmuştur. Literatür incelendiğinde ebeveyn tutumlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda, sınıf düzeyi değişkenine yönelik anlamlı bir farklılık ortaya koyan araştırmaya rastlanmamıştır. Ergenlerin okudukları sınıf düzeyi yükselmesiyle ebeveynlerden daha fazla uzaklaşması, akran ve arkadaş gruplarıyla daha fazla ilgilenmesi beklenmektedir. Ergen, bulunduğu gruba kabul edilme, toplumun bir parçası olma çabası içinde olduğundan, ebeveynin

ergen üzerindeki kontrolü azalmaktadır. Literatürde ebeveyn tutumları ve sınıf düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırılmasının ve literatüre kazandırılmasının ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatür incelendiğinde araştırmaların bazıları ebeveyn tutumları ile ailenin gelir düzeyi açısından anlamlı farklılık olduğunu belirlerken (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016) bazılarının anlamlı farklılık olmadığını bulmuştur (Gürbüz, 2016) görülmektedir. Örneğin, araştırmamızla benzer sonuçlar gösteren 2019 yılında Kekeç'in çalışmasında da gelir ile anne baba tutumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Burada ebeveynlerin bireysel olarak gösterdikleri tutum ve davranışların gelir düzeyi ile ilgili değil de bireysel özellikler ile ilişkili olduğundan dolayı kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Tetik'in 2020 yılında yaptığı bir araştırmasında algılanan ebeveyn tutumu ile kardeş sayısı arasındaki farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Aktaş (2011) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile kardeş sayısı ve sırası arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Araştırmada, kardeş sayısı ile ebeveyn tutumları arasındaki korelasyon incelendi ve kardeş sayısının artmasıyla demokratik tutumun azaldığı bulundu. 2019 yılında Şubaşı ve Çelik'in araştırmasında da ebeveyn tutumları ile kardeş sırası arasında ilişki bulunmadı. Dolayısıyla, Aktaş'ın (2011)'in çalışmasının bulguları bu araştırmanın bulguları ile uyumlu olmamasıyla birlikte Tetik (2020) ve Şubaşı ile Çelik'in (2019) araştırmalarının sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları uyumlu görünmektedir. Kardeş sayısı değişkenlerine bakıldığında, ebeveynlerin nesil geçtikçe daha bilinçli hareket etmeleri nedeniyle, aynı ailede yetişen kardeşler arasında algılanan ebeveyn tutumunun farklılığı olmadığı söylenebilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun yaşadığı yere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen

bulgulara göre, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları yaşadığı yere göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatürde, algılanan anne baba tutumunun yaşanılan yer değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmaması, yapılan herhangi bir çalışmayla karşılaştırma yapılmasını engellemektedir. Günümüz teknoloji çağında iletişimin artması, yaşam standartlarının yükselmesi ve köy, şehir, kasaba arasındaki uçurumun azalması, dolaylı olarak bilinçlenmenin ve bilinçli ebeveynlerin yetişmesinin önünü açmıştır. Bu sebeplerin öğrenciler arasında algılanan anne baba tutumlarında farklılaşma olmamasına neden olabileceği düşünülebilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun anne baba sağ olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları anne baba sağ olma göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatürde, algılanan anne baba tutumunun anne baba sağ olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan herhangi bir çalışmayla karşılaştırma yapılamamaktadır.

Çalışmada ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumları alt boyutları olan algılanan demokratik ebeveyn tutumu, algılanan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve algılanan otoriter ebeveyn tutumunun anne baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu ile anne baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerin algıladığı demokratik ebeveyn tutumu ile anne eğitim durumu arasında ve algılanan demokratik ebeveyn tutumu ile baba eğitim durumu arasında hangi ebeveyn eğitim durumları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. Berforoni testin sonucuna göre anne eğitim düzeyi ilk okul ile lise ve ilk okul ile yüksek öğretim arasında algılanan demokratik ebeveyn tutumu açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı, baba eğitim düzeyi orta okul ile yüksek öğretim arasında algılanan demokratik ebeveyn tutumu açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, Aydoğdu ve Dilekmen (2016) çalışmasında anne öğrenim düzeyi ile anne baba tutumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu, Akça (2012) ve Çoban'ın 2020 yılında yaptığı çalışmalarında anne baba eğitim düzeyinin algılanan ebeveyn tutumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuştur. Akça (2012) yaptığı çalışmada benzer sonuç elde ederek ergenlerin anne eğitim durumunun anne baba tutumu alt

boyutlarından psikolojik kontrol, davranış yönlendirme, davranış beklentileri, tepkisellik, özerkliği destek davranışları üzerine etkisinin olmadığını belirlemiştir. Demiriz ve Öğretir'in 2007 yılındaki çalışma bulguları ise ilköğretim mezunu olan annelerin orta ve yükseköğrenime sahip olan annelere oranla daha olumsuz ebeveyn tutumları sergilediklerini yönündedir. Aydoğdu ve Dilekmen (2016); Parlar ve Oğuz (2018)'un araştırma sonuçlarının benzer bulgular belirttiği, baba eğitim durumu arttıkça demokratik ve aşırı koruyucu tutumların da arttığını belirlediği görülmektedir. Akça (2012) yaptığı çalışmada ise ergenlerin baba eğitim durumunun anne baba tutumu alt boyutlarından psikolojik kontrol, davranış yönlendirme, davranış beklentileri, tepkisellik, özerkliği destek davranışları üzerine bir etkisi olmadığını belirlemiştir. Ergenlerin anne baba tutumlarının anne baba eğitim düzeyine göre farklılık göstermesinin önemli bir bulgu olduğu söylenebilir. Literatüre bakıldığında sınırlı sayıda araştırmaya konu olduğundan dolayı bu durum, ergenlerin anne baba eğitim düzeyi ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi araştırarak çalışmalara olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın yaşadığı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Bu bulgunun literatürdeki bazı araştırmalarla tutarlı olduğu görülmektedir. Groarke ve diğerleri (2020), Covid-19 salgınının ilk döneminde (23 Mart-24 Nisan 2020) 18-87 yaş aralığındaki genel örnekleme katılımcıların yalnızlık puanlarının cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmektedir. Şeremet (2019) da üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada yine yalnızlığın kadın ve erkek öğrencilere göre farklılaşmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan Koçak (2003) ve Saruhan ve Yüksel (2021) üniversite öğrencileri ile yürüttükleri çalışmalarında, yalnızlık puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiğini ve erkek üniversite öğrencilerinin puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatür tarandığında, bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte çalışmaların olduğu söylenebilir. Vural (2023) yaptığı çalışmasında ergenlerde algılanan yalnızlığın yaşa göre farklılaşmadığını bulmuştur. Bir başka çalışmada Çakıcı ve Oğuz (2017) öğrencilerin yalnızlık düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamasına rağmen, 15 yaşındaki öğrencilerin daha fazla yalnızlık yaşadıkları ifade edilmiştir. Araştırma bulguları ile çelişen çalışmaların da olduğu söylenebilir. Heredia ve

arkadaşlarının (2017) 12-15 yaş arasındaki ergenlerle yaptığı çalışmada, yaş arttıkça yalnızlığın da arttığı saptanmıştır. Araştırma bulguları ile literatür arasındaki çelişmenin nedeni olarak örneklem grubunun sınırlılığı düşünülebilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın okuduğu sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın okuduğu sınıfa göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde araştırma bulgularıyla benzerlik gösteren çalışmalar mevcuttur. Çakıcı'nın (2020), Duyan ve arkadaşlarının (2008) ve Aral ve Gürsoy'un (2000) çalışmalarında öğrencilerin yalnızlık düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirtilmiştir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerde yalnızlık ile gelir arasında hangi gelir durumları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. Berforoni testin sonucuna göre gelir düzeyi gelir > gider ile gelir = gider, gelir > gider ile gelir < gider ve gelir < gider ile gelir = gider arasında ergenlerin yalnızlık algıları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Yapılan birçok araştırma sonucu da bu bulguyu destekler niteliktedir (Akagündüz, 1997; Demir ve Tarhan, 2001; Gürsoy ve Bıçakçı, 2006; Kurt, 2019; Körler, 2011; Köse, 2006; Saraçoğlu, 2000). Farklı yaş gruplarıyla çalışılmış olmasına rağmen mevcut araştırmanın desteklenmesi, benzer deneyimlerin benzer sonuçlar yaratması ve benzer kültürel özellikler ile açıklanabilir. Öğrencilerin yaş aralığından dolayı ailelerinin sosyoekonomik durumunu göz önünde bulundurarak yaptıkları sosyoekonomik değerlendirmeler, yüksek sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin kendilerini daha güvende ve destek alabilecekleri kaynaklar açısından daha yeterli gördüklerini göstermektedir. Sosyoekonomik düzeyin düşmesiyle birlikte, öğrencilerin bireysel çabaları artar ve bu da yalnızlık hissini artırabilir. Demir (1990), üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyerek, elde ettikleri para miktarını yeterli bulmayan öğrencilerin daha fazla yalnızlık hissettiği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, sosyal etkinliklerin maddi kaynaklarla desteklendiği ve kaynak bakımından yetersiz hisseden öğrencilerin sosyal ortamlardan uzaklaşıp yalnızlık duygusu yaşadıkları gerçeğini gözler önüne sermektedir (Körler, 2011). İlgili literatür tarandığında araştırma bulgularıyla çelişen çalışmalara da rastlanmıştır. Tan (2000) ve Buluş (1996) yaptıkları araştırmalarda, öğrencilerin gelir durumuna göre yalnızlık

düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu farklılaşmanın yaş grubu, çevre şartları ve yalnızlığa yüklenen anlamdan kaynaklı olduğu düşünülebilir. Gelir düzeyi düşük olan öğrenciler, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için gereken ancak maddi kaynak gerektiren sosyal faaliyetlere katılamayabilirler. Ayrıca, düşük gelir seviyesine sahip aileler genellikle baskıcı olabilirler ve çocuklarını yetiştirirken fiziksel ceza, küçümseme, azarlama gibi olumsuz davranışlara başvurabilirler (Alisinanoğlu, 1995). Bu tür durumlar, çocukların kendilerini geri çekmelerine neden olabilir. Pandemi döneminde daha belirgin hale gelen maddi sıkıntılar da aile içinde sorunlara yol açabilir. Bu aile içi sorunlar, çocukların sosyal ilişkiler kurma ve sürdürme isteklerini azaltabilir ve diğer insanlardan kaçınma eğilimleri göstermelerine neden olabilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatür incelendiğinde Demir (1990), Eren (1994), Katmer (2018), Kozaklı (2006) ve Tan (2000) gibi araştırmacılar, yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin yalnızlık düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Bu bulgular mevcut araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Ancak, alanyazında incelendiğinde, mevcut araştırma bulgularıyla çelişen bulgulara da rastlanmaktadır. Buluş (1996), Demirtaş (2007), Duyan ve diğerleri (2008), Körler (2011), Köse (2006) ve Saraçoğlu (2000) gibi araştırmacılar, yaptıkları çalışmalarda kardeş sayısının artmasıyla yalnızlık düzeyinin de arttığını saptamışlardır. Bu sonuçlar, mevcut araştırma sonucunu desteklememektedir. Bu farklılaşmanın yaş grubu, çevre şartları ve yalnızlığı algılama biçiminden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Çocukların yalnızlık düzeyinde anne ve babanın tutumu, ilgisi ve desteğinin önemli olduğu bilinmektedir. Anne ve babanın her çocuğuna aynı şekilde davranması, aynı imkanları sunması, ilgi ve sevgide dengeyi sağlaması ve olumlu bir aile ortamı sunması, kardeş sayısının yalnızlığı etkilememiş olabileceğini düşündürebilir. Aynı zamanda, çocukların aile dışındaki kişilerle olan iletişimi de bu sonucu doğrulmuş olabilir.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın yaşadığı yere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın yaşadığı yere göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Bu bulgudan farklı olarak, Yüksel (2019) ailenin/akrabanın yanında yaşayan ve arkadaşlarıyla evde/yurtta yaşayan üniversite öğrencilerinin yalnızlık puanlarını karşılaştırdığı çalışmada, istatistiksel olarak anlamlı bir

fark olduğunu belirtmektedir. Ailenin/akrabanın yanında yaşayan öğrencilerin yalnızlık puanlarının, arkadaşlarıyla evde/yurtta yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak literatürde araştırma bulgularıyla uyumlu araştırmaların da olduğu görülmektedir. Koçak (2003), ülkemizde üniversite öğrencileriyle yürüttüğü araştırmada, katılımcıların yalnızlık puanlarını yaşadıkları yere göre ailesiyle, yakınıyla, yurtta, evde arkadaşıyla şeklinde dört grupta incelemiştir. Öğrencilerin yaşadıkları yer ile yalnızlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmektedir. Üniversite öğrencilerinin ailesiyle ya da arkadaşlarıyla birlikte yaşamasının sosyal etkileşimlerinin niceliği ve niteliğini etkilediği düşünülebilir. Ancak yalnızlığın sosyal temastan bağımsız olarak bireysel bir deneyim olarak tanımlanması; yaşanan yer ile yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasını daha anlaşılır kılmaktadır.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın anne baba sağ olma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın anne baba sağ olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatürde, algılanan yalnızlığın anne baba sağ olma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan herhangi bir çalışmayla karşılaştırma yapılamamaktadır.

Çalışmada ergenlerin algıladığı yalnızlığın anne baba eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin algıladığı yalnızlığın anne baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatürde anne eğitim durumuna göre yalnızlık incelendiğinde, araştırmamıza benzer bulgular bulan Tan (2000) ve Eren (1994) gibi araştırmacılar, yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin yalnızlık düzeyi ile anne eğitim seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Ancak, ilgili literatür tarandığında, mevcut çalışmanın bulguları ile çelişen çalışmalara da rastlanmıştır. Kozaklı (2006), Buluş (1996), Akagündüz (1997) ve Duyan ve diğerleri (2008) gibi araştırmacılar, yaptıkları çalışmalarda anne eğitim düzeyinin arttıkça yalnızlık düzeyinin azaldığı sonucunu bulmuşlardır. Benzer bir araştırmada da Köse (2006), annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin annesi ilköğretim ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha az yalnızlık yaşadıklarını belirtmiştir. Literatürde birçok benzer araştırmada baba eğitim durumuna göre yalnızlığın farklılaşmadığı sonucunun elde edildiği belirlenmiştir. Anuştekin (2018), Buluş (1996), Eren (1994), Galioğlu (2014) ve Kozaklı (2006) gibi araştırmacılar, yaptıkları çalışmalarda baba eğitim düzeyinin yalnızlık üzerinde etkili olmadığını saptamışlardır. Bu

bulgular mevcut araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Ancak, baba eğitim seviyesinin yüksek olmasının yalnızlığı düşürdüğünü gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Duyan ve diğerleri, 2008; Körler, 2011; Köse, 2006; Tan, 2000). Bu farklılaşma, yaş grubu, sosyal çevre ve çevrenin baba rolüne yüklediği anlamdan kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir.

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının yaşadığı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Her ne kadar anlamlı farklılık gözükme de, kötümserlik boyutuna bakıldığında kadın katılımcıların daha yüksek puana sahip olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde, çalışmamızın bulgularına benzer sonuçlar bulan Deveci (2022) ve Eryılmaz (2012) çalışmalarında, kız (kadın) ve erkek katılımcılar arasında cinsiyet değişkenine göre bir farklılaşma olmadığını saptamıştır. Olcay ve Doğan (2020) çalışmalarında, anne-baba iyimserlik kötümserlik düzeylerinde annelerin daha iyimser olduklarını saptamışlardır. Willis vd. (2016) otizmli çocukların aileleri üzerinde yaptıkları bir çalışmada ise annelerin babalara nazaran daha iyimser olduklarını saptamışlardır. Bu bulgular, kısmen çalışmamızla çelişen sonuçlardır. Bunun nedeni, çalışmamızın yaş aralığının sınırlılığı olarak düşünülebilir. Ergenlik dönemindeki bireylerin iyimserlik ve kötümserlik düzeyi ile yaş aldıkça kazanılan deneyimler arasında farklılaşabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatürdeki çalışmaları incelediğimizde, araştırmamızı destekleyen nitelikte olan Deveci (2022) çalışmasının bulgularına göre, ergenlerde iyimserlik ve kötümserlik algıları yaş değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Diğer taraftan, literatürde araştırmamızın bulguları ile çelişen çalışmalar da mevcuttur. Atar vd. (2020)'nin koronavirüs pandemisi dönemindeki iyimserlik kötümserliği yaş değişkenine göre ele aldıkları çalışmada, 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların kötümserlik düzeylerinin, 36-45 ve 46-55 yaş aralığındaki katılımcılardan anlamlı olarak farklılaştığı gözlemlenmiştir. Olcay ve Doğan (2020) yaptıkları çalışmada, iyimserlik düzeyinin en yüksek olduğu grubu 46 yaş üzeri anneler olarak bulmuşlar, onları 36-45 yaş ve 20-35 yaş aralığındaki anneler izlemiştir. Bunun sebebinin hayat içerisinde kazanılan annelik tecrübesi olduğu düşünülmektedir. Tongar (2020) yapmış olduğu çalışmada, annelerin iyimserlik düzeyini 20-25 yaş aralığında en alt düzeyde bulmuş, 30 yaşa doğru artarak 30-35 yaş aralığında en üst

düzeye çıktığını 35 yaşından sonra da yavaş yavaş düştüğünü saptamıştır. Literatürdeki araştırmacıların bulguları bizim bulgularımızdan farklıdır ve kendi aralarında da uyuşmamaktadır. Bunun nedeni olarak her katılımcı grubunun kendine özgü farklılıkları gösterilebilir. Bizim çalışmamızda yaş değişkeninin iyimserlik kötümserlik üzerinde farklılaşmama sebebi, ergen yaş grubunda ve yaşça birbirine yakın kişilerden oluşmasından kaynaklanabilir. Ergenlik dönemindeki bireylerin iyimserlik ve kötümserlik düzeyi ile yaş aldıkça kazanılan deneyimler arasında farklılaşabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının okuduğu sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının okuduğu sınıfa göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatür tarandığında daha önce bu alanda yapılmış çok az sayıda çalışmaya rastlanmamıştır. Deveci (2022) yaptığı çalışmasında spor lisesi öğrencilerin Covid 19 fobisi ile iyimserlik kötümserlik durumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve iyimserlik kötümserlik durumlarının sınıf değişkenine göre farklılaşmadığını saptamıştır. Çalışmanın bulguları bu bağlamda çalışmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarında sınıf düzeyine göre farklılaşmamasının nedeni olarak öğrencilerin yaş aralığının birbirine yakın olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının kötümserlik alt boyutunun gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. İstatistiksel açıdan fark olduğu kabul edilen ergenlerde kötümserlik algıları ile gelir arasında hangi gelir durumları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu belirlemek amacı ile Berforoni testi uygulanmıştır. gibi Berforoni testin sonucuna göre gelir düzeyi gelir > gider ile gelir < gider ($p=.025$) arasında ergenlerin kötümserlik algıları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, çalışma sonucunu destekleyen Dal (2023) çalışmasının bulgularına göre, kişilerin gelir düzeyleriyle iyimserlik arasında anlamlı bir fark bulunamazken, kötümserlikle ilişkisine bakıldığında geliri giderine göre daha fazla olanların kötümserlik düzeylerinin anlamlı düzeyde daha düşük olduğu sonucuna varıldı. Dolayısıyla, maddi durumun iyi olmasıyla kişilerin ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilecek güce sahip olmaları yaşam memnuniyetini artırdığı gibi hayata daha pozitif bakmalarını sağlarken, tam tersi durumda gelir durumunun düşük olduğu kişilerde ise

kötümserliğin yüksek olduğu ve yaşam doyumunun olumsuz etkilendiği görülmüştür (Ayar ve diğ., 2020; Ayar, 2018; Güler ve Emeç, 2006).

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatür incelendiğinde Ayar (2017) lise öğrencileri üzerinde yaptığı bir çalışmada iyimserlik kötümserlik algılarının kardeş sayısına göre farklılaşmadığını bulmuştur. Bu araştırmanın sonucu bizim araştırmamızın sonucunu destekler niteliktedir. Literatürde kardeş sayısına göre ergenlerin iyimserlik kötümserlik düzeylerini araştıran sınırlı sayıda araştırma vardır. Bu nedenle diğer araştırmalar ile karşılaştırma yapmak olanaklı değildir.

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının yaşadığı yere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının yaşadığı yere göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatür tarandığında Ayar (2017)'nin çalışması, araştırma bulgularımızla çelişmektedir. Ayar (2017) lise öğrencilerinde kötümserlik boyutu öğrencilerin kaldığı yere göre farklılık gösterdiğini saptamış, Akrapasının yanında kalan öğrencilerin kötümserlik boyutu ortalamaları diğerlerinden yüksek olduğunu bulmuştur. Araştırma bulgularımız ile çelişmesinin nedeni olarak Ayar (2017) yaptığı çalışmada dörtlü likert tipi kullanırken, bizim çalışmamızda yaşadığı yer ikili likert tipi ile değerlendiriyor olduğundan kaynaklandığı düşünülebilir.

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının anne baba sağ olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının anne baba sağ olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Literatürde, algılanan anne baba tutumunun anne baba sağ olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan herhangi bir çalışmayla karşılaştırma yapılamamaktadır.

Çalışmada ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının anne baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre, ergenlerin iyimserlik ve kötümserlik algılarının anne baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. İlgili alanyazın taramasında Kalafatoğlu ve Çelik (2021), "Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin İyimserlik Düzeylerinin Bazı Ailesel Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmalarında, anne-baba eğitim durumlarının iyimserlik-kötümserlik durumları üzerinde

herhangi bir etkisi olmadığını saptamışlardır. Öztürk (2013) de yaptığı araştırmada, anne-baba eğitim durumları ile iyimserlik arasındaki farkın anlamlı olmadığı sonucuna varmıştır. Bu bulgular, bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. Bizim çalışmamızın bulgularıyla çelişen Oda (2004) ise yaptığı çalışmada, anne eğitim durumunun iyimserlik üzerine bir etkisi olmadığını fakat baba eğitim durumunun iyimserlik üzerine etkisi olduğunu bulmuştur.

Bu araştırmada ergenlerde algılanan anne baba tutumları alt boyutları (demokratik, aşırı koruyucu, otoriter) ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasındaki ilişki incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre demokratik ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında pozitif yönlü zayıf ilişki, kötümserlik arasında negatif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur. Ergenlerde algılanan demokratik ebeveyn tutumu arttıkça iyimserlik algılarında da artış olmasının buna istinaden kötümserlik algılarında düşüş nedeni ergenlik döneminde bireyler ailelerinden destek gördüğünde, samimi bir aile ortamında bireyselliğe adım attıklarında dünyaya bakışı algıladığı destekle birlikte daha olumlu olacağı olduğu düşünülebilir. Diğer bir sonuca göre demokratik ebeveyn tutumu ile yalnızlık arasında zayıf negatif bir ilişki bulunmuştur. Anne babasını demokratik algılayan ergenler, aile içerisinde yetiştirilirken kendilerini, duygularını ve düşüncelerini daha iyi ifade etme şansına sahip olmakta bu nedenle aile içinde diğerleri ile iletişim kurarken kendini daha iyi ifade edebilmekte. İnsanlara karşı güven ilişkisi geliştirmekte desteklenen birey ve sosyal bir çevre içerisinde muhtemelen daha kolay ve sağlıklı arkadaşlık ilişkileri geliştirerek yalnızlık duygusunu en aza indirdiği düşünülebilir.

Otoriter ebeveyn tutumu ile diğer değişkenler arsındaki ilişki incelendiğinde algılanan otoriter tutumu ile iyimserlik arasında negatif zayıf ilişki, kötümserlik arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur. Ergenlerde algılanan otoriter tutumun artmasıyla iyimserlik algılarında düşüş kötümserlik algılarında artış olmasının sebebi otoriter ebeveyn tutumunu benimseyen anne babalar, çocuklarına karşı baskıcı kuralcı olmayı benimsemiş, ebeveynin bir otorite fikir olarak çocuğunu eğitmesi gerektiğini düşünen bir ebeveyn tutumudur. Çocukları için en iyisi bildiğini inanıp, çocuklar adına tüm kararları vermek ister. Ergenlik dönemini bireyselliği bir geçiş aşaması olarak gördüğümüzde, ergenin temel ihtiyaçlarından bir tanesi bu aşamada ailesi tarafından desteklendiğini ve kararlarının önemsendiğini bilmektir. Otoriter tutumu benimseyen ebeveynlerin çocukları ebeveynleri tarafından kararlarının saygı gördüğünü ve desteklendiğini hissetmez. Bu durum ergenlerin iyimserlik algılarında düşüş, kötümserlik algılarında artışa neden olduğu düşünülebilir. Diğer bir değişken sonucuna göre, otoriter ebeveyn tutumu ile yalnızlık arasında pozitif orta düzey ilişki bulunmuştur.

Ebeveynlerini otoriter algılayan ergenler aileden ve arkadaşlarından daha az destek algılamaktadırlar. Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarını yetiştirirken daha katı kurallar koymakta, çocukların ihtiyaçlarına duyarlı olmamakta ve onların kendilerini ifade etmelerine izin vermemektedir. Ayrıca sosyallik açısından otoriter ebeveynler çocuklarını yetiştirirken çocuklarının sosyal yönlerinin gelişimlerini önemsememekte ve arkadaş desteğini olumlu bakmamakta. Çocuğunun diğerleriyle ilişkilerine sınır koya bilmekte ve bu konuda katı kurallar getirebilmekte. Bu durum otoriter ebeveyne sahip olan ergenlerde uygun sosyal becerileri kazanmakta ve kendilerini çevrelerine güven geliştirmekte de yetersizlik yaşamakta olduğu buna paralel olarak da daha yalnız hissettikleri söylenebilir.

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında çok zayıf negatif yönlü, kötümserlik arasında pozitif zayıf ilişki bulunmuştur. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu benimsemiş ebeveynlerin çocukları ebeveynler tarafından gereğinden fazla kontrol ve özen görür. Çocuğunu olumsuz duygulardan mümkün olduğunca korumaya çalışan ebeveyn bu dönemde olumsuz duyguları yönetmeyi öğrenmesini engellemiş olur. Bu nedenledir ki çocuk doğal olarak kendini savunamayacağını ve güçsüz olduğunu düşünür çocukta diğer kişilere karşı bağımlı olma, kendi kararlarını kendi verememe, özgüven eksikliği gibi problemler görülür. Ebeveynin bu tutumu sonucunda aile içerisinde desteklenmeyen birey ergenlikten bireyselliğe geçiş aşamasında aşırı koruyucu ebeveyn tutumu arttıkça iyimserlik algılarında düşüşün, kötümserlik algılarında artışın olduğu söylenebilir. Diğer bir değişken sonucuna göre aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile yalnızlık arasında pozitif yönlü zayıf ilişki bulunmuştur. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu benimseyen ebeveynler çocuğun kapasitesine, kararlarını güvenmediği için hayata dair çoğu kararları kendisi vermek ister. Çünkü çocuğunun henüz o kapasiteye sahip olmadığını düşünür. Bu davranışla birlikte, gösterdikleri aşırı koruyucu tutum, çocuklarını sosyal çevreden de izole ettiği, bu nedenle ebeveynini aşırı koruyucu algılayan ergenlerin daha yalnız hissettikleri söylenebilir.

Yalnızlık ile iyimserlik ve kötümserlik arasındaki ilişki incelendiğinde, yalnızlık ile iyimserlik arasında negatif yönlü zayıf ilişki yalnızlık ile kötümserlik arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki bulunmuştur. Biyopsikososyal bir varlık olan insan, toplum tarafından kabul görmek ve sosyal bir grup içerisinde yer edinmek ister. Özellikle ergenlik döneminde bireyselliği atılan ilk adım olarak düşünüldüğünde güven içerisinde sağlıklı ilişkiler geliştiren ergenin yalnızlık algısını düşük olması beklenir. Sosyal çevre tarafından desteklendiğini ve

kabul gördüğünü hisseder ergen hayata karşı daha iyimser bir algı ile bakış açısı geliştireceği söylenebilir.

5.2.Öneriler

1. Bu araştırmanın örnekleme Antalya ili ile sınırlıdır. Türkiye çapında farklı tür liseleri kapsayan bir çalışma ya alan yazına kazandırılabilir.
2. Algılanan ebeveyn tutumu cinsiyete göre farklılık gösterdiğinden dolayı aynı zamanda ebeveyn tutumunun bireyin gelişimi üzerinde yaşamı boyunca etkilerinin olduğu düşünüldüğüne ebeveynlere yönelik çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili eğitim programları düzenlenmesi önerilir.
3. Araştırma sonucundan çıkarılan ve literatürdeki bulgular ışığında aile içinde ebeveyn ve çocuk iletişimine yönelik eğitimlerin verilmesi önerilir.
4. Okul psikolojik danışmanlarının ergenlerde algılanan yalnızlığın üzerinde durarak problem alanları ile ilgili bir eğitim programı veya grupla psikolojik danışma yürütülebilir.
5. Yalnızlıkla ilişkili olabilecek birçok değişkenin olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan konuyla ilişkili olabilecek çalışmaların yapılması önerilir.
5. Literatür incelendiğinde yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik kavramları ile aynı baba sağ olma durumu arasında yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Konu ile ilgili çalışmaların literatürde kazandırılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Afo, L.V. (2018). *Relations among loneliness, shyness, perceived social support, life satisfaction and problematic internet use*. Yüksek Lisans Tezi, Klinik Psikoloji, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Ahorsu, D.K., Lin, C.Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M.D., Pakpour, A.H. (2020). “The Fear of Covid- 19 Scale: development and initial validation”. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9.
- Akagündüz, İ. (1997). *Annesi çalışan ve çalışmayan lise öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksaray, S. (1992). Adölesanların benlik imajlarını etkileyen etmenlerden anne baba tutum algısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Alisinanoğlu, F. (1995). *Üniversite öğrencilerinin ben (ego) durumları ile ana-baba tutumlarını algılamalarını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Armağan, A. (2014). Yalnızlık ve kişiler arası iletişim ilişkisi: öğrenciler üzerinde bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(30):27-43.
- Atalay, Hakan, (2010). Yalnızlık notları. *Psikeart Dergi*, Sayı.11.
- Avşaroğlu S., İdayeva A. (2020). Üniversite öğrencilerinin benlik saygılarının stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (1), 411-422.
- Ayan A. (2018). İyimserlik ve umutsuzluk düzeyinin yaşam doyumu üzerine etkisi: Lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (3), 95-112.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 570-585.

- Aydoğdu, T. (2013). *Bağlanma stilleri, başa çıkma stratejileri ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aysun, S. (2010). Yalnızlık stne. *Psikeart Dergi*, Sayı.11.
- Bahadır, A. (2007). Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapik/Manevi Yardım Uygulamaları.
- Bal, P.N., Gülcan, A. (2014). Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asya ğretim Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Başaran M, Aksoy AB. (2020), “Anne babaların koronavirüs (Covid-19) salgını sürecinde aile yaşantılarına ilişkin görüşleri”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 667-681
- Baumrind, D. (1966). The effects of authoritative parental control on child behaviors. *Child Development*, 37, 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious Parents And Their Preschool Children. *Developmental Psychology*. (4):99-102.
- Baumrind, D.(1991). The Influence Of Parenting Style On Adolescentr Competence And Substance Abuse. *Journal Of Early Adolescence*, (11):56-94.
- Belli, M. (2018). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu, akıllı telefon kullanımı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Bennett KK, Elliott M. (2005), “Pessimistic explanatory style and cardiac health: what is the relation and the mechanism that links them?”, *Basic Appl Soc Psych*, 27(3), 239-248.
- Bilgen, Suzan (1989). *niversite ğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve bazı değişkenlerin uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbül Arel Üniversitesi, İstanbül.
- Borys, S. ve Perlman, D. (1985). Gender differences in loneliness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 11(1), 6374.

- Bozgeyikli H, Çalışkan M. (2020), “Ortaöğretim öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının yordayıcısı olarak iyimserlik-kötümserlik düzeyi ve dini yönelimler”, *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (28), 909- 928
- Buluş, M. (1996). *Ergen öğrencilerde denetim odağı-yalnızlık düzeyi ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Cacioppo, J. T. ve Patrick, W. (2008). *Loneliness: Human nature and the need for social connection*. New York, NY: WW Norton & Company.
- Cacioppo, J. T., Hawkley, L. C., Ernst, J. M., Burleson, M., Berntson, G. G., Nouriani, B., . . . Spiegel, D. (2006a). Loneliness within a nomological net: A evolutionary perspective. *Journal of Research in Personality*, 40(6), 1054- 1085. doi: 10.1016/j.jrp.2005.11.007
- Cacioppo, J. T., Hughes, M. E., Waite, L. J., Hawkley, L. C. ve Thisted, R. A. (2006b). Loneliness as a specific risk factor for depressive symptoms: Cross-sectional and longitudinal analyses. *Psychology and Aging*, 21, 140-151. doi:10.1037/0882-7974.21.1.140.
- Cacioppo, J. T., Norris, C. J., Decety, J., Monteleone, G. ve Nusbaum, H. (2009). In the eye of the beholder: Individual differences in perceived social isolation predict regional brain activation to social stimuli. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 21(1), 83-92. doi: 10.1162/jocn.2009.21007
- Çağdaş, A. (2015). *Anne Baba Çocuk İletişimi*. (2. basım) Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A. & Şahin Seçer, Z. (2015). *Anne-Baba Eğitimi*. (2. basım) Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakır, A. (2017). *Anne baba tutumunun, evlilikte uyum ve sorun çözme becerisine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Çalışkan, H. ve Uzunkol, E. (2018). Ergenlerde iyimserlik-kötümserlik ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 6(2), 78-95.
- Çıkrıkçı, S. (1999). *Ankara il merkezinde resmi banka anaokullarına devam eden 5-6 yaş çocuklarının okul olgunluğu ile aile tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Çoban, Y. (2020). *15-17 yaş arası lise öğrencilerinin sosyal anksiyete düzeyleri ile algıladıkları anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Carver, C.S., Scheier, M.F., Segerstrom, S.C. (2010), “Optimism”, *Clinical Psychology Review*, 30 (2010), 879-889.
- Caspi, A., Harrington, H., Moffitt, T. E., Milne, B. J. ve Poulton, R. (2006). Socially isolated children 20 years later: Risk of cardiovascular disease.
- Ceylan, Ö. (2017). *Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: okul öncesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Chang EC, Sanna LJ. (2003), “Experience of life hassles and psychological adjustment among adolescents: Does it make a difference if one is optimistic or pessimistic?”, *Personality and Individual Differences*, 34(5), 867–879.
- Cüceloğlu, D. (1998). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dağcı, A. (2014). *Pozitif psikoloji bağlamında umudun dindarlıkla ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Dal, C. (2023). *Pandemi döneminde okul öncesi ve okul çağında çocuğu olan annelerin covid-19 korkusu ile iyimserlik kötümserlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Darling, N., Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Dawkins, R. (1999). The selfish meme. *Time*, 153(15), 52-53.
- Demir, A. (1990). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Deveci, Y. (2022). *Spor lisesi öğrencilerinin covid-19 fobisi ile iyimserlik kötümserlik durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Dok, B. (2018). *Predictive roles of loneliness and automatic thoughts on resilience of university students*, Yüksek Lisans Tezi, Bahşehir Üniversitesi, İstanbul.

- Dönmezer, İ. (1999). Ailede İletişim ve Etkileşim Sağlıklı İnsan Sağlıklı Aile. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dost, M.T., Aytaç, M., Uysal, N.K. (2019). Ebeveynlik biçiminin kişilik özellikleri, benlik saygısı ve yaşam doyumunu yordama gücü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 18(71), 1146-1165.
- Dündar, İ. (2017), Bilinçli tüketicilik ile ilgili anne-baba rol model davranışlarının, anne-baba iletişiminin ve sosyal bilgiler dersinin çocukların bilinçli tüketiciler olarak sosyalleşmelerindeki etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 726-743.
- Duru, Erdinç (2008). Yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağlılığın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23 (61).
- Duy, B. (2003). *Bilişsel-davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlar üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar strejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eni, Ş. (2017). *Lise öğrencilerinin sosyal medya kullanma sıklığının yalnızlık algılarına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eren, A. (1994). *Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erginoğlu, E. S. (2015). *Kardeş ilişkileri, anne-baba tutumları, davranış ve uyum problemlerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erikson, E. H. (1993). *Childhood and society*. New York, NY: WW Norton & Company.
- Erten, Y. (2001). Yalnızlık-yanlıklık. *Psikanaliz Yazıları*, 3, 29-38.
- Eryılmaz A. (2015), “Sistem yaklaşımı açısından kötümserlik”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(4), 391-400.

- Erzen, E., Çikrikci, Ö. (2018). The effect of loneliness on depression: A meta- analysis. *International Journal of Social Psychiatry*, 64(5), 427-435. doi: 10.1177/0020764018776349.
- Finan P, Zautra A, Tennen H. (2008), “Daily diaries reveal influence of pessimism and anxiety on pain prediction patterns”, *Psychology and Health*, 23(5), 551–568.
- Fromm, Erich (1996). Özgürlükten Kaçış, Çevirmen: Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınevi.
- Galioglu, C. (2014). *Beliren yetişkinlerin yalnızlık ve umutsuzluk düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Geçtan, E. (2005). İnsan Olmak. İstanbul: Metis Yayınları,
- Geçtan, E. (2021). İnsan olmak. (21. Baskı) s.108-121. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Gençtan, E. (1993). “Psikodinamik Psikiatri ve Normal Dışı Davranışlar”. 3. Basım İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gillham, J.E., Shatte, A.J., Reivich, K.J., Seligman, M.E. (2001). Optimism, pessimism, and explanatory style. In Chang E. C. (Ed.), Optimism and pessimism: Implications for theory, research, and practice, (53-75). Washington: American Psychological Association.
- Groarke, J. M., Berry, E., Graham-Wisener, L., Mckenna-Plumley, P. E., Mcglinchey, E. ve Armour, C. (2020). Loneliness in the UK during the covid-19 pandemic: Cross-sectional results from the covid-19 psychological wellbeing study. *PloS One*, 15(9), e0239698. doi: 10.1371/journal.pone.0239698
- Gümüş, A.E. (2000). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve beden imgelerinden doyum düzeylerinin sosyal kaygı düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33,1-2, 2000.
- Gündüz, Z. B., Özyürek, A. (2018). Lise Öğrencilerinin Okul Tükenmişlik Düzeyleri ve Anne-Baba Tutum Algıları Arasındaki İlişki. *İlköğretim Online*,17(1): 384- 395.
- Güngör, E. R. (2023). Ergenlerin Sosyal Dışlanma ve İyimserlik Kötümserlik düzeylerinin Okula Bağlanma Durumuna Etkisinin İncelenmesi. İstanbul.

- Gürbüz, E. (2016). *Evlilik içinde aldatılan bireylerin affetmelerini yordamada bağlanma stilleri ve psikolojik sağlamlığın rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gürsoy, F. ve Bıçakçı, M. Y. (2006). A study on the loneliness level of adolescents. *Journal of Qafqaz University*, 18, 140-146. <http://www.iscet.pt/>
- Hanımoğlu E. (2010). *Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Hasan, N., & Power, T. G. (2002). Optimism and pessimism in children: A study of parenting correlates. *International Journal of Behavioral Development*, 26(2), 185-191.
- Hawkley, L. C. ve Cacioppo, J. T. (2010). Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Annals of Behavioral Medicine*, 40(2), 218-227. doi: 10.1007/s12160-010-9210-8
- Hempel, R., Vanderbleek, E. ve Lynch, T. R. (2018). Radically open dbt: Targeting emotional loneliness in anorexia nervosa. *Eating Disorders*, 26(1), 92-104. doi: 10.1080/10640266.2018.1418268
- Horney, K. (1998). *Çağımızın nevrotik kişiliği*, (3. Baskı), Ankara: Öteki yayınevi
- İkizoglu, M. (1993). *“demokratik” ve “otoriter” ana-baba tutumlarının, lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısı üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 125 s., Ankara.
- Karademir. Ç., Çalışkan, H. (2021). “Ergenlerde iyimserlik ve kötümserliğin iyilik hali üzerindeki yordayıcı rolü”, *Social Sciences Research Journal*, 10 (2), 488- 497.
- Karadeniz, A. (1994). *Lise son sınıf öğrencileri üzerinde demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarıyla çeşitli mesleki değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Karagöz, Y. (2011). *Olumlu düşünme eğitim programının ergenlerin geleceğe yönelik iyimserlik, depresyon ve bilişsel çarpıtma düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Karlı, N. (2019). *Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karnick, P. (2011). Yalnızlık Hissi: Teorik Yaklaşımlar. Çev. Selçuk Zengin, Muhammed Kızılgöçer. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt.11, Sayı.3, ss.217-229.
- Katmer, A. (2018). *Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal destek, arkadaşlık kalitesi ve arkadaşla bağlanmanın incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kekeç, A. N. (2019). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışları ve algılanan anne baba tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kiecolt-Glaser, J. K., Ricker, D., George, J., Messick, G., Speicher, C. E., Garner, W., . . . Glaser, R. (1984). Urinary cortisol levels, cellular immunocompetency, and loneliness in psychiatric inpatients. *Psychosomatic Medicine*, 46(1), 1523.
- Kılıçcı, Y. (2000). *Okulda Ruh Sağlığı*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Kılınç, H. ve Sevim, S.A., 2005, "Loneliness and Cognitive Distortions Among Adolescents. Ankara University, *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 38(2):69- 88. DOI: 10.1501/Egifak_0000000114.
- Kırman, A. & Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: Bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 4 (1), 28-49.
- Kısa, Ö. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal beceri düzeyleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- Koçak, A., Özcan, Y. Z. (2002). Information or Entertainment?: Use of Internet Among University Students in Turkey, International Conference on Media and Communication in the ESociety of the Century: Access and Participation, Moscow, October 17-19.

- Koçak, R. (2003). Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve yalnızlığın bazı değişkenler açısından karşılaştırılması ve aralarında ilişkini incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(19), 15-24.
- Koçak, R. (2003). Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve yalnızlığın bazı değişkenler açısından karşılaştırılması ve aralarında ilişkini incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(19), 15-24.
- Körler, Y. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından yalnızlık düzeyleri ve yalnızlık ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Köse, E. (2006). *Liseli ergenlerde kişilik ve sosyal desteğin yalnızlığa olan etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kurt, E. (2019). *Parçalanmış ve çekirdek aileye sahip çocukların yalnızlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından karşılaştırılması: Karaman örneği*. Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Lamborn, S. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 62(5); 1049-1065.
- Larson, R., Wilson, S., Brown, B.B., Furstenburg, F.F. and Verma, S. (2002). Changes in adolescents interpersonal experiences: Are they being prepared for adult relationships in the 21st century?. *Journal of Research on Adolescence*, 13; 31-68.
- Levine, M. P. (2013). Loneliness and eating disorders. Loneliness updated (s. 260-274). UK: Routledge.
- Link, W. J. (1991). The Effects of Cognitive-Behavioural Group Interventions on Loneliness. *American Journal Of Community Psychology*, 57.

- Luger, T.M., Cotter, K.A., Sherman, A.M. (2009). It's all in how you view it: Pessimism, social relations, and life satisfaction in older adults with Osteoarthritis. *Aging Ment Health*. 13(5), 635-647.
- Maccoby, E. E., Martin, J. A. (1983). Socialization İn The Context Of The Family: Parent – Child Interaction. P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook Of Child Psychology: Socialization, Personality And Social Development*. New York: Wiley.
- Matthews, T., Danese, A., Gregory, A. M., Caspi, A., Moffitt, T. E. ve Arseneault, L. (2017). Sleeping with one eye open: Loneliness and sleep quality in young adults. *Psychological Medicine*, 47(12), 2177-2186. doi: 10.1017/S0033291717000629
- Mutallimova, S. (2014). *Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Nes, L.S., Segerstrom, S.C. (2006). Dispositional optimism and coping: A meta-analytic review. *Personality and social psychology review*, 10(3), 235-251.
- Öğretir, A.D. (1999). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 6 yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 360 s., Ankara.
- Oğuz, N. (2016). *Genç yetişkinlerde anne baba tutumu, anksiyete ve benlik saygısı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, B. (2005). *Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir O, Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4): 566-89.
- Özdemir, Nurgül (2011). *Düzenli fiziksel aktivitenin ilköğretim öğrencilerinin okula yabancılaşma ve yalnızlık düzeyleri üzerine etkileri* Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Özdemir, U. ve Tuncay, T. (2008). Correlates of loneliness among university students. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 2(1), 29. doi: 10.1186/1753-2000-2-29

- Özgün, S. (2000). *Anne baba tutumları ile 8.sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüven, E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. PDREM Yayınları, 358 s., Ankara.
- Özkan, İ. (2014). *Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özkaya, Gözde (2017). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile umutsuzluk ve yaşam doyumu arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Öztürk, E.D., Kuru, G., Yıldız, C.D. (2020), “Covid-19 Pandemi günlerinde anneler ne düşünür çocuklar ne ister? Anne ve çocuklarının pandemi algısı”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*,7(5), 204-220.
- Öztürk, A., Sayıl, M. F. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin sosyal yeterlik tanımları temsili beceri ve özellikler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 15(59), 9-39.
- Öztürk, A., Çetinkaya, R.S. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile tinsellik, iyimserlik, kaygı ve olumsuz duygu düzeyleri arasındaki ilişki. *Journal of Educational Sciences*, 42, 335-356
- Parmaksız, İ., Avşaroğlu, S. (2012). Examining the Teacher Candidates' Levels of Optimism and Styles of Coping with Stress According to Their Self-Esteem Levels. *Ilkogretim Online*, 11(2), 543-555.
- Penninx, B. W. J. H., Van Tilburg, T., Kriegsman, D. M. W., Deeg, D. J. H., Boeke, A. J. P. ve Van Eijk, J. T. M. (1997). Effects of social support and personal coping resources on mortality in older age: The longitudinal aging study Amsterdam. *American Journal of Epidemiology*, 146(6), 510-519. doi: 10.1093/oxfordjournals.aje.a009305
- Peplau, L. A., Goldston, S. E. (Ed.) (1985). Preventing the harmful consequences of severe and persistent loneliness: Proceedings of a research planning workshop held in cooperation with the department of psychology. University of California, Los Angeles.
- Peplau, L. A., Miceli, M. ve Morasch, B. (1982). Loneliness and self-evaluation. L. A. Peplau ve D. Perlman (Ed.) *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (s.135-151). New York, NY: John Wiley & Sons Incorporated.

- Peplau, L.A. ve Perlman, D. (1982). Perspectives on Loneliness, In Ed. L.A. Peplau and D. Perlman, Loneliness: A Sourcebook of Current Theory Research and Therapy, ss. 206-223, New York: Wiley.
- Perlman, D., Peplau, L. A. ve Goldston, S. (1984). Loneliness research: A survey of empirical findings. Preventing the harmful consequences of severe and persistent loneliness, 13-46.
- Peterson, C., Bossio, L.M. (2001). Optimism and physical well-being. In Chang E. C. (Ed.), Optimism and pessimism: Implications for theory, research, and practice, (127-145). Washington: American Psychological Association.
- Pinquart, M. ve Sorensen, S. (2001). Influences on loneliness in older adults: A meta- analysis. Basic and Applied Social Psychology, 23(4), 245-266. doi: 10.1207/S15324834BASP2304_2.
- Qualter, P., Quinton, S. J., Wagner, H. ve Brown, S. (2009). Loneliness, interpersonal distrust, and alexithymia in university students¹. Journal of Applied Social Psychology, 39(6), 1461-1479. doi: 10.1111/j.1559-1816.2009.00491.x.
- Rogers, C. (1994), Etkileşim grupları (Çev. H. Erbil), EkinYayınları, Ankara.
- Rogers, C. R. (2003). Etkileşim grupları (H. Erbil, Çev.) s. 135-149. Ankara, Ege Matbaacılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1970).
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H. & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sam Australian. *Journal of Psychology*, 50, 89-99.
- Sadava, S. W. ve Thompson, M. M. (1986). Loneliness, social drinking, and vulnerability to alcohol problems. Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement, 18, 133-139. doi:10.1037/h0079980.
- Sapmaz, F., Doğan, T. (2012). Mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak iyimserlik.
- Saporta, N., Scheele, D., Lieberz, J., Stuhr-Wulff, F., Hurlemann, R. ve Shamay-Tsoory, S. G. (2021). Opposing association of situational and chronic loneliness with interpersonal distance. Brain Sciences, 11(9), 1135.

- Saraçoğlu, Y. (2000). *Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Saruhan, V. (2018). *Genç yetişkinlikte sosyal ve duygusal yalnızlığın duygu düzenleme gücünü açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Saruhan, V. ve Yüksel, M. Y. (2021). An investigation of social and emotional loneliness in young adults in terms of difficulties in emotion regulation. *Research on Education and Psychology*, 5(1), 102-117.
- Savikko, N. (2008). Loneliness of older people and elements of an intervention for its alleviation [PhD thesis]. Turku, Finland, University of Turku.
- Savran, C., & Kuşin, İ. (1995). Ana-babalar ile onların ana-babaları arasındaki çocuk yetiştirmeye yönelik tutum ilişkileri. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic. AS, 181196.
- Scheier MF, Carver CS. (1993). On the power of positive thinking: The benefits of being optimistic. *Current Directions in Psychological Science*, 2(1), 26-30.
- Scheier, M. F. & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219-247.
- Segerstrom, S.C., Taylor, S.E., Kemeny, M.E., Fahey, J.L. (1998). Optimism is associated with mood, coping, and immune change in response to stress. *Journal of personality and social psychology*, 74(6), 1646-1655.
- Seligman, M. (2002). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. *Handbook Of Positive Psychology*, 2(2002), 3-12.
- Seligman, M. (2007). Öğrenilmiş İyimserlik. (Çev. S. Kunt Akbaş). Ankara: HYB Y ayıncılık.
- Senemoğlu, N., *Gelişim Öğrenme ve Öğretim* (12.baskı), Ankara: Gazi Kitapevi, 2005.
- "Substance Abuse and Addiction." Mayo Clinic, Mayo Foundation for Medical Education and Research, 6 Oct. 2020.
- Şeremet, A. (2019). *Güvensiz bağlanma ve yalnızlık arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracı rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Sezer, Ö., Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin anne baba tutumları ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3): 743- 758.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi.Yüzüncüyıl Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1):1- 19.
- Sezer, Ö., Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758
- Shiovitz-Ezra, S., Ayalon, L. (2010). Situational versus chronic loneliness as risk factors for all-cause mortality. *International Psychogeriatrics*, 22(3), 455-462. doi: 10.1017/S1041610209991426
- Smith, S. M., Reynolds, J. E. & Fincham, F. D. (2016). Parental Experiences Of Racial Discrimination and Youth Racial Socialization İn Two-Parent African American Families. *Cultural Diversity And Ethnic Minority Psychology*, 22(2):268-276.
- Steinberg, L. (2007). Ergenlik (Birinci Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Steinberg, L., Belsky, J.&Meyer, R. B. (1991). *Infancy, Childhood and Adolescence: Development in Context*, McGraw- Hill, inc.
- Stravynski, A. ve Boyer, R. (2001). Loneliness in relation to suicide ideation and parasuicide: A population-wide study. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 31(1), 32-40. doi: 10.1521/suli.31.1.32.21312.
- Subaşı, D., & Çelik, A. D. (2019). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Karetekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 25-47.
- Sullivan, H.S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. Norton, 212, New York.
- Tan, D. (2000). *Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile denetim odaklarının aile destek düzeyleri ve özlük nitelikleri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tarhan, N. (2015). *Duyguların Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Tetik, K. (2020). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ve duygusal zeka arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı rolünün incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tilvis, R. S., Kähönen-Väre, M. H., Jolkkonen, J., Valvanne, J., Pitkala, K. H. ve Strandberg, T. E. (2004). Predictors of cognitive decline and mortality of aged people over a 10-year period. *The Journals of Gerontology: Series A*, 59(3), M268-M274. doi: 10.1093/gerona/59.3.M268
- Toker S. O. (1995). AIDS ile ilgili bilgilenmeye devam edelim. *Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Dergisi*, 1995: 5 (3): 2-9.
- Tola, D. (2003). *ilkokul 5.sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tomova, L., Wang, K. L., Thompson, T., Matthews, G. A., Takahashi, A., Tye, K. M., . . . Saxe, R. (2020). Acute social isolation evokes midbrain craving responses similar to hunger. *Nature Neuroscience*, 23(12), 1597-1605.
- Tongar, H. (2020). Pandemi Süresinde Annelerin İyimserlik Kötümserlik Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. İstanbul.
- Tükel, R. (2001). Yalnızlık üzerine notlar. *Psikanaliz Yazıları*, 3, 39-43.
- Tuzgöl, M. (1998). *ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Urgan, S. ve Sevim, Ş. (2019). Uluslararası Sağlık Kuruluşlarında Sosyal Sermaye ve Pozitif Psikoloji Etkileşiminde Kültürel Zekâ. Konya: Eğitim.
- Vanhalst, J., Soenens, B., Luyckx, K., Van Petegem, S., Weeks, M. S. ve Asher, S. R. (2015). Why do the lonely stay lonely? Chronically lonely adolescents' attributions and emotions in situations of social inclusion and exclusion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109, 932-948. doi: 10.1037/pspp0000051.
- Varıcıer, Ş. E. (2019). *Yetişkin psikolojik sağlamlığı üzerine bir inceleme: algılanan ebeveyn tutumu, kontrol odağı, algılanan sosyal destek ve stresle başa çıkma stilleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İbn Haldun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Weiss, L. (1998). Çocuğumu nasıl anlarım? (çeviri: Sinan Köseoğlu), Beyaz Yayınları, 297 s., İstanbul.
- Weiss, R. (1973). Loneliness: The experience of emotional and social isolation. Cambridge, MA: MIT Press.
- Weiss, R. (1974). The provisions of social relationships. Doing unto others, 17-26. Werner, K. ve Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and psychopathology: A
- Wilson, R. S., Krueger, K. R., Arnold, S. E., Schneider, J. A., Kelly, J. F., Barnes, L. L., . . . Bennett, D. A. (2007). Loneliness and risk of Alzheimer disease. Archives of General Psychiatry, 64(2), 234-240. doi: 10.1001/archpsyc.64.2.234.
- Winnicott, D. W. (2001). Kendi başına olma kapasitesi. Psikanaliz Yazıları Yalnızlık Özel Sayısı, 3, 21-28.
- Yahyaoğlu, R. (2005). Yalnızlık Psikolojisi. Nesil Yayınları.
- Yalom, I. (2001). Varoluşçu psikoterapi (Z. İyidoğan Babayiğit, Çev.) (3. baskı) s. 556-656. İstanbul, Kabalcı Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1980).
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Yasarioğlu, M. (2023). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve yalnızlık ilişkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1996). Çocuk ve Suç (Sekizinci Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2000). Ana-baba ve çocuk. 13. Baskı., Remzi Kitabevi, 262 s., İstanbul.
- Yavuzer, H. (2014). Çocuk Psikolojisi. (37. basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyurt, N. (2017). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile otomatik düşünceleri ve stresle baş etme tarzları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldız, Bıçakcı, M. (2004). *Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların anne baba tutumlarını algılamalarının ve benlik imajlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 173 s., Ankara.

- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne- baba tutumu ile çocukların, ergenlerin, gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Young, J. E. (1982), “Loneliness, Depression and Cognitive therapy: Theory and Application” In L. A. Peplau, D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*, 379-406, New York
- Yüksel E, Kaya A Y, Koçak A ve Aydın S (2013) Türkiye’de Sağlık Konulu Yayıncılık İlkelerinin Belirlenmesi: Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi. 109K534 nolu Basılmamış TÜBİTAK Proje Raporu.
- Yüksel, B. Ö. (2019). *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak aleksitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırmanın amacı ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma, Akdeniz Üniversitesi Doç. Dr. Mustafa USLU danışmanlığında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra TOPALOĞLU tarafından yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Bu araştırmanın etik ilkelere uygunluğu Akdeniz Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından değerlendirilmiş ve onaylanmıştır. Bu çalışma kapsamında vereceğiniz tüm bilgiler tamamen gizli kalacaktır. Çalışmaya katılımınızın anonim olmasını sağlamak amacıyla sizden isim-soy isim gibi bilgiler istenmemektedir. Çalışmanın objektif olması ve elde edilecek sonuçların güvenilirliği bakımından tüm soruları duygu ve düşüncelerinizi yansıtacak şekilde içtenlikle yanıtlamanız önemlidir. Çalışma yaklaşık 10 dakika sürmektedir. Çalışmaya katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılım sırasında herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz çalışmayı istediğiniz anda bırakmakta serbestsiniz. Yanıtlarınız ancak tüm sorulara cevap vermeniz halinde değerlendirmeye alınacaktır. Bu sebeple, her maddeyi dikkatli bir şekilde okuyunuz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Verdiğiniz bilgiler sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir ve elde edilecek bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında daha fazla bilgiye edinmek veya araştırma sonuçlarına ulaşmak isterseniz ..... e-posta adresine mail gönderebilirsiniz.

1	Cinsiyet	Kadın	
		Erkek	
2	Yaş		
3	Sınıf		
4	Gelir (aylık elime geçen para) durumum	Gelir> gider	
		Gelir= gider	
		Gelir< gider	
5	Kardeş sayısı		
6	Yaşadığı yer	Evde	
		Yurtta	
7	Anne ve baba sağlık durumu	Anne sağ, baba sağ	
		Anne sağ, baba vefat etti	
		Anne vefat etti, baba sağ	
		Anne vefat etti, baba vefat etti	
8	Anne eğitim durumu	İlk okul	
		Orta okul	
		Lise	
		Yüksek öğretim	
9	Baba eğitim durumu	İlk okul	
		Orta okul	
		Lise	
		Yüksek öğretim	

EK-2 Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği

ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ						
Açıklama: Lütfen aşağıda belirtilen ifadeye katılma derecenizi, ifadenin hizasındaki ilgili kutucuğa (X) işareti koyarak işaretleyin						
		Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen doğru	Doğru	Çok doğru
1	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.					
2	Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.					
3	Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.					
4	Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5	Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.					
6	Arkadaşımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.					
7	Elimden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.					
8	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.					
9	Bana hükmetmeye çalışır.					
10	Bugün bile alışverişe çıktığım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					
11	Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.					
12	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.					
13	Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.					
14	Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.					
15	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.					
16	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.					
17	Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesiyle zorla yedirirdi.					
18	Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.					
19	Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.					
20	Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					
21	Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.					
22	Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.					
23	Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.					

24	Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.					
25	Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.					
26	Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.					
27	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.					
28	Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.					
29	Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.					
30	Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancımı aşmıştır.					
31	Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.					
32	Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
33	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.					
34	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.					
35	Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.					
36	Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.					
37	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.					
38	Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.					
39	Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.					
40	Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.					

EK-3 UCLA Yalnızlık Ölçeği (Kısa Form)

YALNIZLIK ÖLÇEĞİ KISA FORM					
Açıklama: Aşağıdaki ölçekte kendinize ilişkin bir dizi ifade bulunmaktadır. Bu ifadelerde yer alan durumu ne sıklıkta hissettiğinizi ve yaşadığınızı gösteren cevaplardan hangisi size daha çok uyuyorsa o durumun altında yer alan kutunun içine (X) işareti koyunuz. Lütfen her soru için tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir soruyu boş bırakmayınız.					
		Hiç	Nadiren	Bazen	Her zaman
1	Arkadaşım yok.				
2	Başvurabileceğim hiç kimse yok.				
3	Kendimi grubun dışına itilmiş hissediyorum.				
4	Kendimi diğer insanlardan soyutlanmış hissediyorum.				
5	İstediğim zaman arkadaş bulabilirim.*				
6	Bu derece içime kapanmış olmaktan dolayı mutsuzum.				
7	Çevremde insanlar var ama benimle değil.				

EK-4 Ergenlerde İyimserlik Kötümserlik Ölçeği

İYİMSERLİK KÖTÜMSERLİK ÖLÇEĞİ						
Açıklama: Aşağıda yaşam ile ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin size ne derece uygun olduğunu gösteren cevaplardan hangisi size daha çok uyuyorsa o durumun altında yer alan kutunun içine (X) işareti koyunuz. Lütfen her soru için tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir soruyu boş bırakmayınız.						
		Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1	Yaşam benim için güzel sürprizlerle doludur.					
2	Sürekli endişelenecek bir şeyler bulurum. *					
3	Gittikçe daha mutlu olacağıma inanıyorum					
4	Hiçbir şey benim istediğim gibi <u>gitmez</u> . *					
5	Zorluklarla karşılaştığımda mutlaka bir çıkış yolu bulacağıma inanırım.					
6	Hayatta iyi şeyler olsa bile beni <u>bulmaz</u> . *					
7	Ne olursa olsun sonunda her şey güzel olacak.					
8	Hiçbir şeyden mutlu <u>olamıyorum</u> , karamsar bir insanım. *					
9	Gelecekte pek çok şeyin daha güzel olacağını umuyorum. *					
10	Neredeyse tüm aksilikler beni bulur.					
11	Yaşamdaki tüm hedeflerime ulaşacağıma inanıyorum*					
12	Ne yaparsam yapayım işlerim yolunda <u>gitmeyecek</u> . *					
13	Her yeni gün benim için yeni bir umut demek.					
14	Sürekli bir şeylerden şikayet edip dururum. *					
15	Geleceğim konusunda hep iyimserimdir.					
16	Genellikle başıma iyi şeyler gelmesini <u>beklemem</u> . *					

EK-5 Algılanan Anne Baba Tutumu Ölçeği İçin Alınan İzin

YK

Yıldız Kuzgun
Ynt: Ölçek İzni
Kime: Esra Topaloğlu

21 Haziran 2023 21:15

Sayın Esra Topaloğlu
Araştırma maksadı ile kullanmak isteğinizi olumlu karşılıyor çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Yıldız Kuzgun

20 Haziran 2023 Salı 21:58:11 GMT+3 tarihinde, Esra Topaloğlu ·

Sayı Yıldız KUZGUN Hocam merhaba,
Ben Esra TOPALOĞLU. Akdeniz Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık tezli yüksek lisans programında öğrenim görmekteyim. Araştırmalarım sonucunda Anne Baba Tutum Ölçeğini geliştirdiğinizi gördüm. Sayın hocam yüksek lisans tez çalışmamda yararlanmak üzere ölçeğinizi kullanabilir miyim, ölçeği benim ile paylaşmanız mümkün mü?
Saygılarımla,
İyi çalışmalar diliyorum.

Akdeniz Üniversitesi
Esra TOPALOĞLU

iPhone'umdan gönderildi

Ek-6 UCLA Yalnızlık Ölçeği (Kısa Form) İçin Alınan İzin

TD

Tayfun Dogan
Ynt: Ölçek İzni
Kime: Esra Topaloğlu

20 Haziran 2023 09:35

Merhaba,
Ölçek ektedir. İyi çalışmalar dilerim.

Tayfun Doğan

19.06.2023, 19:16, "Esra Topaloğlu"

Sayın Tayfun DOĞAN Hocam merhaba,
Ben Esra TOPALOĞLU. Akdeniz Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık tezli yüksek lisans programında öğrenim görmekteyim. Araştırmalarım sonucunda UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Formunu geliştirdiğinizi gördüm. Sayın hocam yüksek lisans tez çalışmamda yararlanmak üzere ölçeğinizi kullanabilir miyim, ölçeği benim ile paylaşmanız mümkün mü?
Saygılarımla,
İyi çalışmalar diliyorum.

Akdeniz Üniversitesi
Esra TOPALOĞLU

E-postaya Yandex.Disk'teki şu dosyalar eklendi:
[UCLA.doc \(33280\)](#)

Ek-7 Ergenlerde İyimserlik Kötümserlik Ölçeği İçin Alınan İzin

hüseyin çalışkan
Ynt: Ölçek İzni
Kime: Esra Topaloğlu

20 Haziran 2023 20:17

Merhabalar,
Ölçeği kullanmanızda bizim adımıza bir mahsur yoktur. Ölçek formunu ve makalesini size ekte gönderiyorum.
Sağlıklı günlerde iyi çalışmalar dilerim.
Selam ve saygılarımla.

Esra Topaloğlu 19 Haz 2023 Pzt, 19:13 tarihinde şunu yazdı:

Sayın Hüseyin ÇALIŞKAN Hocam merhaba,
Ben Esra TOPALOĞLU, Akdeniz Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık tezli yüksek lisans programında öğrenim görmekteyim. Araştırmalarım sonucunda İyimserlik Kötümserlik Ölçeğini geliştirdiğinizi gördüm. Sayın hocam yüksek lisans tez çalışmamda yararlanmak üzere ölçeğinizi kullanabilir miyim, ölçeği benim ile paylaşmanız mümkün mü?
Saygılarımla,
İyi çalışmalar diliyorum.

Akdeniz Üniversitesi
Esra TOPALOĞLU

--

Hüseyin ÇALIŞKAN, Prof. Dr.
Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD
Hendek-Sakarya/TÜRKİYE

İyimserlik-
Kötüm...eği.doc

ergenle-icin-
iyimser...pdf.pdf

Ek-8 Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 06.09.2023-726553

T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ : 05.09.2023

TOPLANTI SAYISI : 15

KARAR SAYISI : 372

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Mustafa USLU**'nun danışmanlığını, **Esra TOPALOĞLU**'nun araştırmacılığını üstlendiği, *"Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yalnızlık ve İyimserlik Kötümserlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"* konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Kurul Başkanı

Başkan
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA

Başkan Yrd.
Prof. Dr.
Sibel PAŞAOĞLU YÖNDEM
(izinli)

Üye
Prof. Dr.
Ebru İÇİGEN

Üye
Prof. Dr.
Nurşen ADAK

Üye
Prof. Dr.
Taner KORKUT
(görevli)

Üye
Prof. Dr.
Gökhan AKYÜZ

Üye
Prof.
Ceren HEPYÜCEL

Ek-9 Araştırma Uygulama İzni

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98057890-20-89379844
Konu : Araştırma Uygulama İzni
Esra TOPALOĞLU

09.11.2023

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi.

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra TOPALOĞLU'nun "Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yalnızlık ve İyimserlik Kötümserlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli çalışmanın ilimiz resmi-özel tüm lise öğrencilerine yönelik uygulama isteği ile ilgili Akdeniz Üniversitesinin 31/10/2023 tarih ve 766872 sayılı yazısı Müdürlüğümüz Ar-Ge Birimi Değerlendirme ve İnceleme Komisyonunca incelenmiş olup;

Adı geçenin ilgi Genelge kapsamında 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde olmak üzere, ilimiz resmi-özel tüm lise öğrencilerine yönelik araştırmasını, Okul Müdürlüğünün sorumluluğunda Eğitim Öğretim faaliyetlerini aksatmaksızın yapması,

Söz konusu araştırmanın bitimine müteakip; sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi kaydıyla uygulanması, Komisyonca uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 25/08/2020 tarih ve 24911 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Fatma Zeynep ŞERAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
Salih KAYGUSUZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres : Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. No:59
Muratpaşa / Antalya
Telefon No : 0 (242) 238 60 00
E-Posta: basari@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Mustafa KÜÇÜKKARA, Dahili (132)
Unvan : Teknisyen
Faks 2422386001
İnternet Adresi: ilbas07.meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorgu.meb.gov.tr> adresinden: c20e-fc2b-3b4e-8772-92d9 kodu ile teyit edilebilir.

ERGENLERDE ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARI İLE YALNIZLIK VE İYİMSERLİK KÖTÜMSERLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 16	% 9	% 13	% 6
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	sssjournal.com İnternet Kaynağı	% 1
2	Submitted to Üsküdar Üniversitesi Öğrenci Ödevi	% 1
3	Nurullah Bülbül. "Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 48-72 Aylık Çocukların Rekabet Stilleri İle Çoc", Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 2021 Yayın	% 1
4	Tanboğa, Fethi. "Ortaokul Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi ile İyimserlik ve Umut Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	% 1
5	Eriş, Yasemin. "Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	% 1

kutuphane.pamukkale.edu.tr